

**Π.Μ.Σ.
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»**

**Α.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ Τ.Τ.
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ &
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΤΟΥΡΚΙΑΣ 1949-2010

ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΣΦΙΚΗΣ

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ. για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Πειραιάς, 2016

**Π.Μ.Σ.
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»**

**Α.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ Τ.Τ.
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ &
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΤΟΥΡΚΙΑΣ 1949-2010

ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΣΦΙΚΗΣ, ΑΜ: 16914

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Στρόμπλος Νικόλαος
Καθηγητής Μεταπτυχιακού Προγράμματος ΑΤΕΙ Πειραιά, Δημόσιος Προϋπολογισμός -
Απολογισμός

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ. για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική

Πειραιάς, Έτος 2016

**M.Sc. IN
«PUBLIC ECONOMICS
AND POLICY»**

**PIRAEUS UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES
DEPARTMENT OF
ACCOUNTING & FINANCE**

M.Sc. in Public Economics and Policy

***ECONOMY AND POLITICS GREECE - TURKEY
1949-2010***

MARKOS KASFIKIS RN: 16914

SUPERVISOR: Stromblos Nikolaos

Postgraduate Program Professor, ATEI Piraeus, Economic and Public Policy

Master Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the Piraeus University of Applied Sciences (T.E.I. of Piraeus) in partial fulfillment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy

Piraeus, Greece, 2016

*Στη μνήμη του παππού μου,
Μάρκου Κασφίκη*

Ευχαριστίες

Η παρούσα μελέτη αποτελεί διπλωματική εργασία στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Δημόσια Οικονομική και Πολιτική» του τμήματος Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής.

Πριν την παρουσίαση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω ορισμένους από τους ανθρώπους που γνώρισα, συνεργάστηκα μαζί τους και έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίησή της.

Πρώτο από όλους θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής εργασίας, Καθηγητή Νικόλαο Στρόμπλο για την καθοδήγηση, την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση που μου έδειξε.

Στην συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω τον δόκτορα Θεόδωρο Παπαηλία καθώς και τους υπόλοιπους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος που με τα πλούσια πνευματικά προσόντα και το ήθος τους με βοήθησαν στη κατανόηση της Δημόσιας Οικονομικής και Πολιτικής.

Τις ευχαριστίες μου εκφράζω και στην οικογένεια μου Νικόλαο, Δέσποινα, Μαργαρίτα, καθώς και στους φίλους μου για την ηθική συμπαράσταση τους.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την γιαγιά μου Μαργαρώ Κασφίκη που με την πολύτιμη βοήθεια της κατάφερα να επιτύχω το στόχο μου.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Η.Π.Α	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
M.S.A	Mutual Security Agency
A.E.Π	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
E.O.K	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΛ.Β.Α	Ελληνική Βιομηχανία Αλουμινίου
ΕΛ.Ε.Β.Μ.Ε	Ελληνική Εταιρεία Βιομηχανικών και Μεταλλευτικών Επενδύσεων
E.B.O	Ελληνική Βιομηχανία Όπλων
E.A.B	Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία
Δ.Ε.Π	Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου
Δ.ΕΠ.Α	Δημόσια Επιχείρηση Αερίου
ΕΛ.Β.ΗΛ	Ελληνική Βιομηχανία Ηλεκτρονικών
A.T.A	Αυτόματη Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή
Δ.Ε.Κ.Ο	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
ΕΠΕΚ	Εθνική Προοδευτική Ένωσης Κέντρου
ΟΛΠ	Οργανισμός Λιμένος Πειραιά
Ε.Σ	Ελληνικός Συναγερμός
ΚΦ	Κόμμα Φιλελευθέρων
NATO	North Atlantic Treaty Organization
ΕΔΑ	Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά
ΚΚΕ	Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
E.P.E	Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση
Δ.Ε	Δημοκρατική Ένωσης
Ο.Α	Ολυμπιακή Αεροπορία
E.O.T	Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού
ΟΠΑΠ	Οργανισμό Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου
ΟΓΑ	Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων
Π.Α.Δ.Ε	Προοδευτική Αγροτική Δημοκρατική Ένωσης

ΠΑΜΕ	Πανδημοκρατικόν Αγροτικόν Μετωπών Ελλάδος
Ε.Κ	Ένωσης Κεντρώου
ΑΣΠΙΔΑ	Αξιοματικοί Σώσατε Πατρίδα, Ιδανικά, Δημοκρατία, Αξιοκρατία
ΙΔΕΑ	Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιοματικών
ΝΔ	Νέα Δημοκρατία
ΠΑ.ΣΟ.Κ	Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
17Ν	17 Νοέμβρη
ΕΔΗΚ	Ένωση Δημοκρατικού Κέντρου
ΑΕΙ	Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων
ΛΑΡΚΟ	Γενική Μεταλλευτική και Μεταλλουργική Ανώνυμη Εταιρία
ΕΤΒΑ	Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης
Μ.Ο.Π	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
Δ.Κ	Δημοκρατικό Κόμμα
ΡΛΚ	Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα
ΕΕΕ	Επιτροπή Εθνικής Ενότητας
ΚΔΙΚ	Κόμμα Δικαιοσύνης
ΚΝΤ	Κόμμα της Νέας Τουρκίας
ΡΑΕΚ	Ρεπουμπλικανικό Αγροτικό Εθνικό Κόμμα
ΚΕΔ	Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης
ΚΕΤ	Κόμμα Εθνικής Τάξης
ΡΚΚ	Κόμμα Εργατών του Κουρδιστάν
ΣΕΑ	Συμβούλιου Εθνικής Ασφάλειας
ΚΜΠ	Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας
ΟΝΕ	Οικονομική και Νομισματικής Ένωσης
ΚΙΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
Φ.Π.Α	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
ΑΣΕΠ	Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού

ΜΟΧΠ	Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής
ΤΜΣ	Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης
ΣΠΟΠ	Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής"
ΚΟΔ	Κόμμα του Ορθού Δρόμου
ΣΔΛΚ	Σοσιαλδημοκρατικό Λαϊκίστικο Κόμμα
ΚΕΥ	Κόμμα Ευημερίας
ΚΟΔ	Κόμμα του Ορθού Δρόμου
ΚΔΑ	Κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς
ΚΔΤ	Κόμμα Δημοκρατικής Τουρκίας
ΑΚΡ	Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (Κ.Δ.Α)
ΤΪΚΑ	Turkish International Cooperation and Development Agency
ΣΥΕΣΣ	Συμβούλιου Υψηλού Επιπέδου Στρατηγικής Συνεργασίας

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΤΟΥΡΚΙΑΣ 1949-2010

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη έχει ως σκοπό την παράθεση και περιγραφή κυρίως οικονομικών και πολιτικών και λιγότερο κοινωνικών γεγονότων που διαδραματίστηκαν στην Ελλάδα και την Τουρκία την περίοδο 1949 – 2010, όπως τα έγραψε η ιστορία χωρίς συναισθηματισμούς και προκαταλήψεις.

Στην περίπτωση της Ελλάδας γίνεται αναφορά στην δημοσιονομική πολιτική των κυβερνήσεων που ακολουθήθηκε καθ' όλη την διάρκεια αυτών των ετών καθώς και το πώς οι αποφάσεις των ελληνικών κυβερνήσεων για την άσκηση της μεταβαλλόμενης οικονομικής πολιτικής επηρέασαν την εξέλιξη της Ελλάδας την περίοδο αυτή. Επίσης, θα γίνει ανάπτυξη των κυριότερων πολιτικών γεγονότων (τόσο στην εσωτερική πολιτική όσο και στην εξωτερική) που έλαβαν χώρα στην ελληνική επικράτεια καθώς και την εξέλιξη τους.

Στην περίπτωση της Τουρκίας θα αναπτυχθεί η προσπάθεια εκσυγχρονισμού της, με την "βοήθεια" εξωτερικών επεμβάσεων, συνδυάζοντας πολιτικά και οικονομικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν καθ' όλη την περίοδο. Η μετάβαση της Τουρκίας από μια κρατιστική και αυταρχική χώρα σε μια φιλελεύθερη πολιτικά και οικονομικά, την καθίστα αρκετά ενδιαφέρουσα προς μελέτη.

Τέλος, μέσα από την παράθεση των γεγονότων σε συνδυασμό με οικονομικούς δείκτες στους οποίους θα απεικονίζεται η οικονομική εξέλιξη των δυο χωρών σε νευραλγικούς τομείς, θα εξαχθούν συμπεράσματα τα οποία θα εξυπηρετήσουν στην κατανόηση των αιτιών αυτών των αυξομειώσεων που έλαβαν χώρα την χρονική περίοδο 1949-2010

Από την μελέτη αυτή προσδοκάται να αποδειχθεί πως η φιλελευθεροποίηση της οικονομίας, καταρχάς, δεν έχει πολιτικό προσανατολισμό και κατά δεύτερον πως ανεξάρτητα από την πολιτική αστάθεια ή σταθερότητα μιας χώρας, η δημοσιονομική πολιτική που μπορεί να ακολουθηθεί μπορεί να αλλάξει άρδην την ιστορία της.

Λέξεις – κλειδιά: Ελλάδα, Τουρκία, οικονομία, πολιτική, πολιτικά κόμματα, οικονομική και πολιτική κρίση.

ECONOMY AND POLITICS GREECE – TURKEY 1949-2010

ABSTRACT

The present study aims to list and describe mainly economic and political rather than social events that took place in Greece and Turkey in the period 1949 - 2010 as the history wrote without sentimentality and prejudice.

In the case of Greece refers to the fiscal policies of governments followed during all these years and how the decisions of the Greeks governments for the exercise of changing economic policy influenced the development of Greece during this period. Also, there will be development of the main political events (both in internal policy and external) that took place in the Greek territory and their evolution.

In the case of Turkey the modernization will be developed, with the assistance of external interventions, combining political and economic events that took place throughout the period. The transition of Turkey from a statist and domineering fit on a liberal political and economic, makes it quite interesting to study.

Finally, through the exposition of the facts in conjunction with economic indicators for displaying the economic development of the two countries in key areas will draw conclusions which will assist in understanding the causes of these fluctuations that occurred the period 1949-2010

The study is expected to demonstrate that the liberalization of the economy, first of all, it's not have political orientation and secondly that regardless of political instability or stability of a country's, the financial policy that can be followed profoundly can change history.

Keywords: Greece, Turkey, economy, politics, political parties, economic and political crisis.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	ix
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	xv
ABSTRACT	xvii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	xix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	xxiii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	xxv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	xxvii
ΕΝΟΤΗΤΑ 1 ^η : Περίοδος 1949-1989.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο Η οικονομική και πολιτική εξέλιξη της Ελλάδας 1949-1989	1
1.1 Από την δύση του εμφύλιου στην ανατολή της ανάπτυξης 1949-1960	1
1.1.1 Ανασυγκρότηση προπολεμικής φυσιογνωμίας και σχέδιο Μάρσαλ 1949-1951.....	1
1.1.2 Περίοδος της κρίσης 1951-1952.....	4
1.1.3 Ανάπτυξη υπό την αιγίδα του Κράτους 1953-1960.....	4
1.1.4 Η εικόνα της οικονομίας το 1960	5
1.2 Η εξέλιξη από γεωργική οικονομία σε ημιβιομηχανική 1961-1967.....	6
1.3 Η οικονομία την περίοδο της Δικτατορίας και πως επηρεάστηκε από την κατάρρευση του συστήματος BrettonWoods 1967-1974	9
1.3.1 Η ψευδαίσθηση της ανάπτυξης 1967-1974	9
1.3.2 Η ελληνική οικονομία μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods .	11
1.4 Η οικονομία στην "Μεταπολίτευση" 1974-1989	12
1.4.1 Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας 1974-1981	13
1.4.2 Ο "κοινωνικός" χαρακτήρας της οικονομίας 1981-1989.....	14
1.5 Τα πρώτα χρόνια πολιτικής Δημοκρατίας της Ελλάδας 1949-1967.....	16
1.5.1 Τα δύσκολα πολιτικά χρόνια μετά τον εμφύλιο και η είσοδος στο NATO 1950-1952	17
1.5.2 Η πρώτη σταθερή κυβέρνηση 1952-1956.....	20
1.5.3 Πολιτική και οικονομική πρόοδος 1956-1963	22
1.5.4 Πολιτική αστάθεια 1963-1967.....	27

1.6	Η Χούντα των Συνταγματαρχών 1967-1974	29
1.7	Η μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-1989	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Ο πολιτικός και οικονομικός εκσυγχρονισμός της Τουρκίας 1950-1989		37
2.1	Η πρώτη Τουρκική Δημοκρατία 1950-1960.....	37
2.1.1	Αλλαγή πολιτικού καθεστώτος.....	37
2.1.2	Η διεύρυνση της πλειοψηφίας του ΔΚ	38
2.1.3	Οικονομική και κοινωνική πολιτική.....	38
2.1.4	Συσσώρευση οικονομικών προβλημάτων.....	40
2.1.5	Η πολιτική του Μεντερές.....	42
2.1.6	Οι διεθνείς σχέσεις και οι περιφερειακές συμμαχίες	43
2.1.7	Η πτώση του Μεντερές και του Δημοκρατικού Κόμματος	43
2.2	Η δεύτερη Τουρκική Δημοκρατία 1960-1980	44
2.2.1	Δημιουργία και η δράση του ΕΕΕ	44
2.2.2	Επιστροφή στη Δημοκρατία	45
2.2.3	Το Κόμμα Δικαιοσύνης στην εξουσία	45
2.2.4	Η ανάπτυξη της αριστεράς και της δεξιάς	46
2.2.5	Στρατιωτικό πραξικόπημα και ασταθές πολιτικό σύστημα.....	47
2.2.6	Η οικονομία την περίοδο 1960-1980.....	48
2.2.7	Τα αποτελέσματα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στα τέλη της δεκαετίας του 1970.....	49
2.2.8	Εξωτερική πολιτική 1960-1980	51
2.2.9	Η δύση της Δεύτερης Δημοκρατίας	52
2.3	Η τρίτη Τούρκικη Δημοκρατία	52
2.3.1	Εκκαθάριση παλιού πολιτικού συστήματος 1980-1983	52
2.3.2	Οι δημοκρατικές εκλογές 1983-1987	53
2.3.3	Αναδιάρθρωση της οικονομίας 1980-1989.....	53
2.3.4	Διεθνείς σχέσεις Τουρκίας 1980-1989.....	56
ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η Περίοδος 1989-2010.....		57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	Η οικονομική και πολιτική εξέλιξη της Ελλάδας μέσα στην ΟΝΕ 1990-2010	57
3.1	Η ένταξη και η πορεία της ελληνικής οικονομίας στην ΟΝΕ 1990-2010.....	57
3.2	Η πολιτική των κυβερνήσεων μέσα στην ΟΝΕ.....	62
3.2.1	Κυβέρνηση ΝΔ 1990-1993	63
3.2.2	Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ 1993-1996.....	64
3.2.3	Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ 1996-2004.....	65
3.2.4	Κυβέρνηση ΝΔ 2004-2009	68
3.2.5	Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ 2009-2011.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	Η Τουρκία από την πολιτική και οικονομική αστάθεια σε υπολογίσιμη δύναμη 1990-2010.....	73
4.1	Πολιτική και οικονομική αναταραχή 1989-2002.....	73
4.1.1	Πολιτικός αποπροσανατολισμός.....	73
4.1.2	Δημοσιονομικές κρίσεις 1989-2002	76
4.1.3	Περιφερειακές σχέσεις.....	77
4.2	Το ΑΚΡ (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης, Κ.Δ.Α) μετατρέπει την Τουρκία σε υπολογίσιμη παγκόσμια δύναμη.....	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	Συμπεράσματα.....	83
5.1	Περίοδος 1950-1960	84
5.2	Περίοδος 1960-1970	86
5.3	Περίοδος 1970-1980	88
5.4	Περίοδος 1980-1990	90
5.5	Περίοδος 1990-2000	91
5.6	Περίοδος 2000-2010	92
5.7	Παρόν και μέλλον	94
ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η:	Οικονομικοί δείκτες.....	97
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	103

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1	Συνολική Αμερικάνικη βοήθεια προς την Ελλάδα βάσει της Τράπεζας Της Ελλάδος.....	2
Πίνακας 1.2	Η Αμερικανική βοήθεια προς την Ελλάδα σύμφωνα με το περιοδικό «Νέα Οικονομία».....	3
Πίνακας 1.3	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1949-1960.....	6
Πίνακας 1.4	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1961-1967.....	8
Πίνακας 1.5	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1967-1973.....	12
Πίνακας 1.6	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1974-1989.....	16
Πίνακας 2.1	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1949-1960.....	41
Πίνακας 2.2	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1970-1979.....	51
Πίνακας 2.3	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1980-1989.....	55
Πίνακας 3.1	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1995-2010.....	72
Πίνακας 4.1	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1990-1997.....	80
Πίνακας 4.2	Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1998-2010.....	80

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής Α.Ε.Π.....	98
Διάγραμμα 2	Συμμετοχή του Πρωτογενή τομέα στο Α.Ε.Π	98
Διάγραμμα 3	Συμμετοχή του Δευτερογενή τομέα στο Α.Ε.Π.....	99
Διάγραμμα 4	Συμμετοχή του Τριτογενούς τομέα στο Α.Ε.Π.....	99
Διάγραμμα 5	Το Χρέος των δυο Χωρών προς το Α.Ε.Π (%).....	100
Διάγραμμα 6	Ελλάδα: Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης (εσωτερικό και εξωτερικό χρέος), Αδυναμία Αποπληρωμής, Υπερπληθωρισμός και Τραπεζικές Κρίσεις, 1848-2009 (Χρέος ως ποσοστό του Α.Ε.Π)	101
Διάγραμμα 7	Τουρκία: Χρέος Κυβέρνησης, Αδυναμία αποπληρωμής και Τραπεζικές Κρίσεις, (1854-2009) (Χρέος ως ποσοστό των εξαγωγών)	102

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την παρούσα μελέτη γίνεται απόπειρα σύγκρισης δυο χωρών οι οποίες στο παρελθόν είχαν κοινό παρανομαστή για τετρακόσια χρονιά αλλά από την απελευθέρωση της Ελλάδας και έπειτα, η κουλτούρα, τα ήθη, τα έθιμα, η κοινωνία, η πολιτική και η οικονομία εξελίσσονται σε διαφορετικές κατευθύνσεις. Οι δυο χώρες μετά την λήξη του Β'ΠΠ απέκτησαν και πάλι ένα κοινό έρεισμα, εφαρμόζοντας το Δόγμα Τρούμαν ως "Δούρειος Ίππος", χρησιμοποιήθηκαν για οικονομική και πολιτική σταθερότητα και ανάπτυξη καθώς και για την αναχαίτιση της κομμουνιστικής απειλής.

Η Ελλάδα παρά την μικρή της γεωγραφική έκταση αποτελεί μια από τις σημαντικότερες, πλέον, στρατηγικές περιοχές του πλανήτη. Στο μέσον τριών ηπείρων (Ευρώπης, Ασίας, Αφρικής) και σημαντικών θαλασσών (Ανατ. Μεσογείου, Ευξείνου Πόντου, Αδριατικής) και με τη γεωφυσική μορφολογία της, σαν χερσαία, θαλάσσια και νησιωτική ενότητα, συνιστά γεωστρατηγικό σημείο αναφοράς. Ο Ελληνικός χώρος είναι Βαλκανικός, ταυτοχρόνως Ευρωπαϊκός και Μεσογειακός παράλληλα αποτελεί μέρος της Ανατ. Λεκάνης της Μεσογείου. Βρίσκεται στην κορυφή ενός τριγώνου, του οποίου οι δύο άλλες κορυφές βρίσκονται στη Μέση Ανατολή και στην Κασπία θάλασσα, όπου επικεντρώνονται σήμερα τεράστια συμφέροντα τόσο σε πολιτικό επίπεδο όσο και σε οικονομικό. Τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα που διακυβεύονται στην περιοχή αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη του κράτους.

Η Τουρκία θεωρείται μια εξαιρετικά πολύπλοκη χώρα, με πολλές φυσιογνωμίες – ταυτότητες, σε μια συνεχή αναζήτηση ρολού και μια διαρκή εσωτερική κρίση, από την ίδρυση του σύγχρονου τουρκικού κράτους. Η γεωγραφική θέση της χώρας έχει την όψη ενός πεντάγωνου του οποίου οι άκρες του εκτείνονται στην Μέση Ανατολή, τα Βαλκάνια, την λεκάνη της Μεσογείου, την Υπερκαυκασία – Κεντρική Ασία και την λεκάνη της Μαύρης Θάλασσας, η γεωγραφική της θέση είναι και η κυρία αίτια της πολιτικής της αστάθειας. Τα οικονομικά συμφέροντα που διακυβεύονται (κυρίως λόγω ενεργειακών πόρων) αποτελούν επιπλέον αγκάθι στο ήδη επιβαρυσμένο πολιτικό σύστημα της χώρας με αποτέλεσμα την ασταθή εξέλιξη του (Βερέμης, 2002).

Αποτελεί, λοιπόν, αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η Ελλάδα και η Τουρκία θεωρούνται ως ο σημαντικότερος παράγοντας στο περιφερειακό σύστημα ασφάλειας.

Η διπλωματική εργασία διαρθρώνεται από τρία μέρη, το πρώτο και δεύτερο μέρος συνιστά μια συλλογή από προσωπικές πληροφορίες οι οποίες αντληθήκαν από έντυπες εκδόσεις σε ημεδαπή ή αλλοδαπή, άρθρα σε εφημερίδες και διαδικτυακές πηγές.

Η δομή του πρώτου μέρους συντίθεται σε δυο κεφάλαια στα οποία γίνεται αναφορά στην οικονομική και πολιτική κατάσταση των χωρών την περίοδο 1949-1989.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ελληνική οικονομία και πολιτική που ακολουθήθηκε από την εφαρμογή του σχεδίου Μάρσαλ μέχρι την φιλελευθεροποίηση των αγορών, με την πορεία της Ελλάδας μετά την λήξη του εμφύλιου πολέμου, την οικονομική κρίση και ανάπτυξη, την σύνδεση της με την ΕΟΚ, την δικτατορία, την μεταπολίτευση, στην οικονομική πολιτική, καθώς και την εσωτερική και εξωτερική πολιτική που ακολούθησαν οι κυβερνήσεις.

Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζεται στη πορεία της Τουρκίας τόσο σε πολιτικό επίπεδο αλλά και σε οικονομικό, την περίοδο 1949-1989, με την πορεία της Τουρκίας μέσω του Σχεδίου Μάρσαλ, την πρώτη, δεύτερη και τρίτη τουρκική Δημοκρατία, την οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων, την εσωτερική και εξωτερική πολιτική και στα τρία στρατιωτικά πραξικοπήματα.

Η δομή του δευτέρου μέρους συντίθεται σε τρία κεφάλαια, εκ των οποίων το τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο θα εστιάζουν στα οικονομικά και πολιτικά δρώμενα την περίοδο 1990-2010, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο θα παρατεθούν συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν από την παρούσα μελέτη.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά την πορεία της Ελλάδας από το 1989 έως και το 2010, την δημοσιονομική πολιτική που θα εφαρμοζόταν για την εισχώρηση της χώρας στην ΟΝΕ και την πορεία της μέχρι το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής. Τον ρόλο των κυβερνήσεων και την πολιτική που θα ακολουθούσαν στο εσωτερικό της επικρατείας καθώς και σε διεθνές επίπεδο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά για την πορεία της Τουρκίας από την σταδιακή φιλελευθεροποίηση του πολιτικού συστήματος, τις δημοσιονομικές κρίσεις 1994-2002 την άνοδο του Ερντογάν και την καθιέρωση της ως υπολογίσιμη δύναμη.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στα συμπεράσματα τα οποία θα εξαχθούν από την σύγκριση των δυο χωρών, και θα οδηγήσουν στην δημιουργία τεκμηριωμένης άποψης για την παρούσα εικόνα της οικονομίας των χωρών Ελλάδας και Τουρκίας καθώς και εκτιμήσεις για την μελλοντική τους πορεία. Ομοιότητες και διαφορές, τόσο σε δημοσιονομικό όσο και σε πολιτικό

επίπεδο θα έρθουν στην επιφάνεια έπειτα από την ιστορική, μεταπολεμική, μελέτη των δυο χωρών.

Η δομή του τρίτου μέρους θα αφορά διαγράμματα τα οποία θα φέρουν οικονομικούς δείκτες των χωρών τα οποία θα μας βοηθήσουν στην κατανόηση της οικονομικής κατάστασης, οι δείκτες θα εστιάζουν κυρίως στο Α.Ε.Π των χωρών, τον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα και στο χρέος ως ποσοστό του Α.Ε.Π. Επίσης, στο τρίτο μέρος θα γίνει αναφορά στο χρέος της κεντρικής κυβέρνησης, την αδυναμία πληρωμής, τον υπερπληθωρισμό και τις τραπεζικές κρίσεις, παραθέτοντας διαγράμματα στα οποία θα απεικονίζονται οι προαναφερόμενοι δείκτες καθώς και πίνακες επεξήγησης τους, τα διαγράμματα και οι πίνακες θα αναφέρονται στην περίοδο 1829-2009 όσον αφορά την Ελλάδα και στην περίοδο 1854-2009 όσον αφορά την Τουρκία (Reinhart, 2016).

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η: Περίοδος 1949-1989

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η οικονομική και πολιτική εξέλιξη της Ελλάδας 1949-1989

1.1 Από την δύση του εμφύλιου στην ανατολή της ανάπτυξης 1949-1960

1.1.1 Ανασυγκρότηση προπολεμικής φυσιογνωμίας και σχέδιο Μάρσαλ 1949-1951

Από το 1949 έως το 1952 οι ελληνικές εξαγωγές ήταν ελάχιστες, τα φορολογικά έσοδα εντελώς ανεπαρκή και η εμπιστοσύνη στη δραχμή ανύπαρκτη. Την θέση του εθνικού νομίσματος, ως κύριου μέσου συναλλαγών κατείχε η χρυσή λίρα Αγγλίας με αποτέλεσμα οι καταθέσεις να είναι μηδαμινές και η αποταμίευση να μη λειτουργεί ως πηγή άντλησης κεφαλαίων και δημιουργίας πιστώσεων.

Χαρακτηριστικό είναι πως εκείνη την περίοδο η Ελλάδα χρειαζόταν εισαγωγές αξίας 480 εκατομμυρίων δολαρίων για τροφή, καύσιμα και για τις βασικές λειτουργίες της οικονομίας, αλλά είχε τη δυνατότητα απορρόφησης μόλις 150 εκατομμυρίων (Ελλης, 2016).

Αυτή την κατάσταση έρχεται να την ανατρέψει η οικονομική υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (ΗΠΑ) με το τετραετές «Σχέδιο Μάρσαλ» (Απρίλιος του 1948 - Απρίλιος του 1952) για την Ελλάδα, το οποίο παρατάθηκε περιορισμένα και για το οικονομικό έτος 1952-53. Του «Σχεδίου Μάρσαλ» είχε προηγηθεί το πρόγραμμα του «Δόγματος Τρούμαν», ενώ πιστώσεις των ΗΠΑ προς την Ελλάδα συνεχίστηκαν σε όλη τη δεκαετία του 1950, κυρίως μέσω του προγράμματος του *Οργανισμού Αμοιβαίας Ασφάλειας* (Mutual Security Agency - MSA), το οποίο ήταν προσανατολισμένο σε στρατιωτικές δαπάνες. Το σύνολο των κεφαλαίων που εισέρευσαν, είτε με τη μορφή της δωρεάν οικονομικής βοήθειας είτε με τη μορφή των πιστώσεων, ήταν πολύ μεγάλο ακόμα και αναλογικά προς το ύψος του συνολικού αμερικανικού προγράμματος για τα ευρωπαϊκά κράτη.

Σύμφωνα με υπολογισμούς της Τράπεζας της Ελλάδος, για τα έτη 1948-1953, η συνολική βοήθεια προς την Ευρώπη ανήλθε σε 13.404 δις. δολάρια, η βοήθεια προς την Ελλάδα σε 946.4 εκατ. δολάρια, ποσοστό 7,1% της συνολικής (Ελλάδος, 1978)

Η Τράπεζα της Ελλάδος (Ελλάδος, 1978) στον ακόλουθο πίνακα 1.1 δίνει τον εξής αναλυτικό υπολογισμό της συνολικής αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα (εκτός της στρατιωτικής βοήθειας) για τα έτη 1944-1953.

Πίνακας 1.1

Συνολική Αμερικάνικη βοήθεια προς την Ελλάδα βάσει της Τράπεζας Της Ελλάδος

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(σε εκατομμύρια δολάρια)

	Οκτ. 1944 - Ιουν. 1947	1947 - 48	1948 - 49	1949 - 50	1950 - 51	1951 - 52	1952 - 53	ΣΥΝΟΛΟ
Οικονομική βοήθεια και βοήθεια περιθάλψεως Δόγματος Truman (AMAG)		112,6	6,5					119,1
Μετασυγκική βοήθεια (post - UNRRA)	28,8							28,8
Βοήθεια αμερικανικών φιλανθρωπικών οργανώσεων	6,0	1,0	2,4	2,8	1,0	0,3		13,5
Σχεδίου Marshall (ECA) και MSA			212,8	263,6	206,8	182,0	81,2	946,4
Ειδική βοήθεια σε δάνεια Δάνειο πλεονάζοντος συμμαχικού υλικού	22,3	22,4	9,1					53,8
Δάνειο της Export-Import Bank	6,0	6,6	2,0					14,6
Σύνολο	63,1	142,6	232,8	266,4	207,8	182,3	81,2	1.176,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Στα παραπάνω ποσά δεν περιλαμβάνεται η καθαρή στρατιωτική βοήθεια. Η βοήθεια από την απελευθέρωση ως τα μέσα του 1951 έφτανε συνολικά τα 500 εκατ. δολάρια. Ενώ για την περίοδο 1944-1962 υπολογίζεται ότι το ύψος της έφτασε τα 1.600,5 εκατ. δολάρια (Στεφανίδης, 1954,1964,1978):

Το περιοδικό «*Νέα Οικονομία*» («*Νέα Οικονομία*», 2016), στηριζόμενο σε στοιχεία του οργάνου της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, δίνει στον πίνακα 1.2 τον υπολογισμό.

Πίνακας 1.2

Η Αμερικανική βοήθεια προς την Ελλάδα σύμφωνα με το περιοδικό «Νέα Οικονομία»

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(συμπεριλαμβανομένου και του 1957 - σε εκατομμύρια δολάρια)

A. Βοήθεια υπό μορφήν δωρεών	
1. Οικονομική βοήθεια	
Αμερικανικές συνεισφορές στην UNRRA	349,6
Νόμος 15 - AMAG (Δόγμα Τρούμαν)	119,1
Ενδοευρωπαϊκό Εμπόριο	206,2
Ευρωπαϊκή Ένωση πληρωμών	267,7
Βοήθεια σε είδη 1948-51 (ECA/FOA/MSA/ICA)	694,5
Νόμος 480	
Κεφ. I	19,7
Κεφ. II	1,1
Κεφ. III	41,7
Τεχνική βοήθεια	9,9
Βοήθεια Οργανώσεων Περιθάλψεως	13,5
Σύνολο	1.723,0
B. Βοήθεια υπό μορφήν δανείων	
Κονδύλια ICA (Νομ. 665 Παρ. 402)	35,0
Νόμος 480 (Κεφ. I)	26,5
Δάνεια (Ιδιοκτησία πολεμικών πλεονασμάτων και Τραπεζής Εισαγωγών - Εξαγωγών)	68,4
Σύνολο	129,9
2. Στρατιωτική βοήθεια (περιλαμβάνει και αγορές από το εξωτερικό)	1.125,0
Γενικό σύνολο	2.977,9

Πηγή: Περιοδικό "Νέα Οικονομία"

Η αστική τάξη της Ελλάδας αρχικά στήριξε υπέρ του δέοντος τις ελπίδες της σε αυτά τα κονδύλια για την αναβάθμιση της οικονομίας στην Ελλάδα.

Τμήμα των αστικών δυνάμεων θεωρούσε ότι η εκβιομηχάνιση στην Ελλάδα ήταν δυνατή μέσω του ξένου κεφαλαίου, με πλέον χαρακτηριστικό εκπρόσωπό του τον Ξ. Ζολώτα, ο οποίος θεωρούσε ως «ΜΟΝΑΔΙΚΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑΝ» (το «Σχέδιο Μάρσαλ») για να γίνει η Ελλάδα βιώσιμη (Ζολώτας, 1997).

Με την εισροή δολαρίων πραγματοποιούνται οι απαραίτητες εισαγωγές, καλύπτετε κατά μεγάλο ποσοστό το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου, χρηματοδοτήθηκε το δημόσιο έλλειμμα επιτρέποντας την λειτουργία του ελληνικού κράτους και έδωσε την δυνατότητα στην Τράπεζα της Ελλάδος να χορηγήσει πιστώσεις στην οικονομία.

Οι επενδύσεις αυτές αρχίζουν να αποδίδουν και η εγχώρια παράγωγη έχει φτάσει στα προπολεμικά επίπεδα αλλά με τον πληθωρισμό ακόμη κοντά στο 10% και το έλλειμμα στο 25%

1.1.2 Περίοδος της κρίσης 1951-1952

Η αναγγελία της απότομης περικοπής της «αμερικανικής βοήθειας» για το οικονομικό έτος 1951-1952 (από 182 εκατ. δολάρια το προηγούμενο έτος, σε 81,2 εκατ. δολάρια) δημιουργεί ύφεση στη βιομηχανική παραγωγή και παράλληλα δημιουργείται κρίση στο ισοζύγιο πληρωμών. Αυτό που φάνηκε να έχει καλύτερη τύχη ήταν οι θεσμικές αλλαγές που επεδίωξαν οι Αμερικανοί την περίοδο 1950-1953. Αυτές περιελάμβαναν την ίδρυση κρατικών εταιρειών κοινής ωφέλειας (ΔΕΗ, ΟΤΕ κ.λπ.), τη δημιουργία νέων οργανισμών (ΕΟΤ, κ.ά.) και τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις που θα προσέλκυαν ξένα κεφάλαια (νόμος περί ξένων επενδύσεων του 1953) (Σταθάκης, 2004). Αυτή η οικονομική κρίση θα αποτελέσει και την αφετηρία για την υιοθέτηση, από το ελληνικό κράτος, μια νέας οικονομικής στρατηγικής που στοχεύει στην ουσιαστικότερη ενσωμάτωση του ελληνικού καπιταλισμού στην παγκόσμια αγορά (Μήλιος, 2000).

1.1.3 Ανάπτυξη υπό την αιγίδα του Κράτους 1953-1960

Το έτος 1953 θεωρείται ως η αρχή μιας, πολιτικά και οικονομικά, σταθερής πορείας. Το ελληνικό κράτος αναλαμβάνει δραστικά μέτρα για την αποκατάσταση της νομισματικής σταθερότητας και την ομαλή λειτουργία των αγορών. Αυτό το επιτυγχάνει με την υποτίμηση της δραχμής κατά 50% έναντι του δολαρίου, εφαρμόζοντας μέτρα φιλελευθεροποίησης του εξωτερικού εμπορίου, με προσπάθεια προσέλκυσης ξένου κεφαλαίου Ν.2687/53, με ενίσχυση της μεταποιητικής δραστηριότητας στην επαρχία Ν. 2167/52 και με την επαναδιατύπωση της νομοθεσίας περί φορολογίας για εισοδήματα φυσικών προσώπων .

Σε συνδυασμό με την ανάκαμψη της παραγωγής που είχε προηγηθεί, τα μέτρα απέδωσαν. Την τριετία 1953-1956 επιτυγχάνεται η συγκράτηση του πληθωρισμού, αποκαθίσταται η εμπιστοσύνη του κοινού προς το εθνικό νόμισμα και αυξάνονται οι τραπεζικές καταθέσεις δίνοντας έτσι στο τραπεζικό σύστημα την δυνατότητα να συμβάλει και πάλι στην χρηματοδότηση της οικονομίας (Σταθάκης, 2004).

Ο σημαντικότερος, όμως, λόγος αυτής της νομισματικής σταθεροποίησης ήταν η αύξηση εισροής των αδήλων πόρων. Η σταθερότητα της δραχμής και το γενικότερο αίσθημα ασφάλειας που επικρατούσε στην ελληνική οικονομία ήταν εφελτήριο για πολλούς Έλληνες του εξωτερικού

(μετανάστες, ναυτεργάτες, εφοπλιστές, τουρίστες) να μεταφέρουν το συνάλλαγμα τους στη χώρα και να το μετατρέψουν σε δραχμές (Χαλικιάς (1963)).

Η αυξημένες εισροές των αδήλων πόρων αντικατέστησαν σταδιακά την εξωτερική βοήθεια έχοντας το ρολό της εξισορρόπησης του ελλειμματικού εξωτερικού εμπορικού ισοζυγίου, διατηρώντας με αυτό τον τρόπο την εισαγωγή προϊόντων σε υψηλά επίπεδα και κατ' επέκταση αυξάνοντας και το εγχώριο προϊόν. Επίσης, δεν έμεινε ανεπηρέαστο και το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα, το οποίο τη περίοδο 1953-1960 αυξανόταν με μέσο ετήσιο ρυθμό περίπου 4,3% (Χαλικιάς (1963)).

1.1.4 Η εικόνα της οικονομίας το 1960

Το 1960 η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας θύμιζε μια μεγεθυμένη εικόνα της προπολεμικής (Γιαννίτσης, 1987). Ο πρωτογενής τομέας παρόλο την έλλειψη εκσυγχρονισμού, την εκτεταμένη αυτοκατανάλωση και την χαμηλή παραγωγικότητα, εξακολουθούσε να έχει τα ηνία τόσο στην απασχόληση όσο και στις εξαγωγές (καπνός, σταφίδα, λάδι). Η αύξηση του πληθυσμού, η αστικοποίηση καθώς και τα χαμηλά αγροτικά εισοδήματα υποχρέωσε ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να ασχολείται με δραστηριότητες που είχαν οριακή απόδοση (Πεπελάσης, 1976). Στο δευτερογενή τομέα σημειώθηκε κάποια πρόοδος αλλά δεν ήταν η αναμενόμενη, το τεχνολογικό και ποιοτικό επίπεδο των προϊόντων καθώς και οι συναλλαγματικοί περιορισμοί δεν επέτρεψαν την ανάπτυξη του κλάδου. Ο τριτογενής τομέας παρόλο που παρήγε περισσότερο από το ήμισυ του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π) δεν έδειξε ιδιαίτερα σημάδια διαφοροποίησης και δυναμισμού. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι τουριστικές υπηρεσίες που επεκταθήκαν ταχύτατα, ενισχύοντας με αυτό το τρόπο την εισροή συναλλάγματος. Επίσης, μεγάλη πρόοδο έδειξε η εμπορική ναυτιλία, επωφελούμενη από την ανασυγκρότηση και την αύξηση του διεθνούς εμπορίου σημείωσε αλματώδης ρυθμούς ανάπτυξης.

Από τον Πινάκα 1.3 (<http://dlib.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο 1949- 1960 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 87% σε σταθερές τιμές 1970. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 9,7%, ενώ τα μερίδια συμμετοχής στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα αυξήθηκαν κατά 8,5% και 1,2% αντίστοιχα.

Πίνακας 1.3

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1949-1960

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1949,1953,1956,1960)								
Έτη	1949		1953		1956		1960	
	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%
Διάρθρωση Α.Ε.Π								
Πρωτογενής	23473	33,5	27898	30,6	29851	27,3	29863	23,1
Δευτερογενής	11596	16,6	17819	19,5	23860	21,9	33406	25,8
Τριτογενής	34913	49,9	45574	49,9	55566	50,8	65932	51,1
Α.Ε.Π	69982	100,0	91291	100,0	109277	100,0	129201	100,0
Καθ. Εισόδημα από αλλοδαπή	187	—	620	—	1474	—	2071	—
Ακαθ. Εθνικό Εισόδημα	70169	—	91911	—	110751	—	131272	—
Μείον Απόσβεση	4168	—	5275	—	5911	—	7527	—
Καθ. Εθνικό Εισόδημα	66001	—	86636	—	105840	—	123745	—

Πηγή: <http://dlib.statistics.gr>

Το εθνικό εισόδημα αυξήθηκε κυρίως λόγω της ανάπτυξης στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα αυτό είχε ως αποτέλεσμα η ζήτηση για βιομηχανικά προϊόντα και υπηρεσίες (προϊόντα αστικών τομέων) να αυξάνονται πολύ ταχύτερα από ό,τι η ζήτηση για αγροτικά προϊόντα. Αυτό οφείλεται καταρχάς στην τάση της οικονομίας για κεφαλαιουχικές και ενδιάμεσες βιομηχανικές εισροές. Οφείλεται, επίσης, στην αύξηση της ζήτησης για βιομηχανικά προϊόντα και υπηρεσίες, όπου είναι και η αίτια της αύξησης του εθνικού εισοδήματος.

1.2 Η εξέλιξη από γεωργική οικονομία σε ημιβιομηχανική 1961-1967

Η διάρθρωση της οικονομίας σταδιακά μεταβάλλεται, καθώς η βιομηχανική παράγωγη συνολικά αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς. Είδη, στα τέλη της δεκαετίας του 1950 φαίνονται οι υψηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης της οικονομίας και ο μετασχηματισμός της σε ημιβιομηχανική από αγροτική.

Στην εξέλιξη αυτή συντείνει και το πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης, όπου οι κύριες επιδιώξεις του προγράμματος είναι:

- Η διατήρηση του υψηλού ρυθμού αύξησης του εισοδήματος με σκοπό τη μείωση της οικονομικής εξάρτησης της χώρας από το εξωτερικό.
- Η δημιουργία διεθνώς ανταγωνιστικών παραγωγικών μονάδων.

➤ Η μεγίστη δυνατή απασχόληση του εργατικού δυναμικού (Σακκάς, 1994).

Το αποτέλεσμα αυτών των ρυθμίσεων ήταν η υποσκέλιση του πρωτογενή τομέα από τον δευτερογενή. Το ίδιο ισχύει και για τις επενδύσεις, οι οποίες μαρτυρούν τις σημαντικές αλλαγές στην βιομηχανική παράγωγή. Οι δραστηριότητες σε ορυχεία – μεταλλεία και ηλεκτρικό – φωταέριο – ύδρευση καθώς και στις κατασκευές εξελίσσονται γρήγορα, ενισχύοντας το Α.Ε.Π της χώρας και ειδικότερα του δευτερογενή τομέα.

Η ριζική αλλαγή στο πρωτογενή τομέα οφείλεται κυρίως στην μετανάστευση η οποία με την σειρά της επέτρεψε την εγκατάλειψη γαιών και την καλλιέργεια με οριακή οικονομική αποδοτικότητα, κυρίως σε νησιώτικες περιοχές (Μωυσίδης, 1986). Η μείωση αυτή στις αγροτικές περιοχές έδωσε την απαιτούμενη ώθηση για να γίνει εκμηχάνιση και να εισαχθούν βελτιώσεις στις βιώσιμες αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Σε αυτό διευκόλυναν οι χρηματοδοτήσεις από τα μεταναστευτικά εμβάσματα και η κρατική αγροτική πιστή (Σταθάκης, 2002). Οι νέες αυτές συνθήκες ώθησαν την αγροτική παράγωγή στην εξειδίκευση, ανάλογα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιοχής. Οι διαρθρωτικές αλλαγές οδήγησαν σωρευτικά σε αύξηση στρεμματικών αποδόσεων και της παραγωγικότητας.

Στο δευτερογενή τομέα, παρατηρείται μια μετατόπιση από την “ελαφρά” βιομηχανία καταναλωτικών αγαθών προς τη “βαριά”, παράλληλα σημειώνεται και μια μεταμόρφωση από τη μικρής κλίμακας χειροτεχνική και βιοτεχνική παράγωγή προς τις οργανωμένες εργοστασιακές εγκαταστάσεις. Τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα την βραδεία ανάπτυξη στην παράγωγή παραδοσιακών προϊόντων (διατροφής, ποτών και καπνού, υφαντουργίας, ένδυσης – υπόδησης κ.λπ.)

Η σύνδεση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1961 σήμανε και την είσοδο της χώρας στον καπιταλισμό, κατά την περίοδο 1961-1967 οι ρυθμοί ανάπτυξης τις ελληνικής οικονομίας είναι αλματώδεις, υπάρχει σταθερότητα στην συναλλαγματική ισοτιμία και πραγματική ανατίμηση της δραχμής (οι τιμές των παγκόσμιων εξαγωγών αυξάνονται με μικρότερο ρυθμό από ο,τι οι τιμές των εγχώριων προϊόντων στην Ελλάδα).

Η ιδιόμορφη αυτή εξέλιξη σχετίζεται άμεσα με την μείζονα ιδιομορφία της μεταπολεμικής ελληνικής οικονομίας οπου η μεγέθυνση του εθνικού εισοδήματος στηρίχτηκε στις συναλλαγματικές εισροές. Η εισοδηματική επίδραση της ξένης βοήθειας και των αδήλων πόρων οδήγησε σε αύξηση της ζήτησης για βιομηχανικά προϊόντα, τόσο για την πραγματοποίηση επενδύσεων, όσο και για την κατανάλωση. Η αύξηση των συναλλαγματικών πόρων επέτρεψε

την αύξηση των βιομηχανικών εισαγωγών αλλά είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της αύξησης της εγχώριας βιομηχανικής παράγωγης. Η αύξηση των άδηλων πόρων προσωρινά κάλυψε το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου, οδήγησε όμως σε αδιέξοδο διότι η αύξηση του εισοδήματος προκάλεσε πολλαπλάσια αύξηση των αναγκών για εισαγωγές. Αποτέλεσμα ήταν οι ανάγκες για συναλλαγματικές εισροές να μεγαθύνονται ταχύτερα από την αύξηση της εισροής των εξωτερικών πόρων (Chenery, 1966)

Από τον Πινάκα 1.4 (<http://dlib.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο 1961 - 1966 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 37% σε τρέχουσες τιμές 1970. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 4%, ενώ τα μερίδια συμμετοχής στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα σημείωσαν αύξηση της τάξεως 2,4% και 1,6% αντίστοιχα.

Πίνακας 1.4

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1961-1967

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.4								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1961,1963,1964,1966)								
Έτη	1961		1963		1964		1966	
	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%
Διάρθρωση Α.Ε.Π								
Πρωτογενής	37836	26,3	39594	22,6	39446	23	43687	22,3
Δευτερογενής	35858	24,9	40378	25,4	46147	26,9	53871	27,3
Τριτογενής	70078	48,8	79199	52	85584	50,1	99453	50,4
Α.Ε.Π	143772	100	159171	100	171177	100	197011	100
Καθ. Εισόδημα από αλλοδαπή	2428	—	3314	—	3648	—	4107	—
Ακαθ. Εθνικό Εισόδημα	146200	—	162485	—	174825	—	201118	—
Μείον Απόσβεση	7947	—	9185	—	10014	—	11905	—
Καθ. Εθνικό Εισόδημα	138253	—	153300	—	164811	—	189213	—

Πηγή: <http://dlib.statistics.gr>

Η αύξηση του Εθνικού Εισοδήματος την περίοδο 1961-1967 οφείλεται κατά κύριο λόγο στην εισροή άδηλων πόρων και λιγότερο στην οικονομική πολιτική που εφάρμοσε το κράτος. χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το έλλειμμα που δημιουργήθηκε στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών από την μείωση των εξαγωγών, του οποίου το μεγαλύτερο μέρος καλύφθηκε από την αύξηση των άδηλων πόρων. Η διεύρυνση των ροών συναλλάγματος προς την Ελλάδα

(συνέπεια του μεταναστευτικού κύματος) αφενός μεν αποτελούσε ένα είδος σημαντικής οικονομικής βοήθειας με θετικές βραχυχρόνιες επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία αφετέρου δε σε μακροχρόνιο επίπεδο αποτέλεσε αγκάθι στην οικονομία διότι στερούσε τη χώρα από τα δυναμικότερα στοιχεία της (Καζάκος, 2009).

1.3 Η οικονομία την περίοδο της Δικτατορίας και πως επηρεάστηκε από την κατάρρευση του συστήματος BrettonWoods 1967-1974

Οι ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας συνέχισαν να είναι υψηλοί όσο η παγκόσμια οικονομία αναπτυσσόταν. Οι οικονομικές συνθήκες που είχαν δημιουργηθεί τα προηγούμενα έτη επέτρεψαν στην ελληνική οικονομία να συνεχίσει, κατά τη διάρκεια του 1967, την ανοδική της πορεία, παρά την επιβράδυνση του ρυθμού των επενδύσεων. Το “πάγωμα”, ωστόσο, της Συμφωνίας Σύνδεσης με την ΕΟΚ, η οποία αφενός μεν περιορίστηκε στη λεγόμενη τρέχουσα διαχείριση, δηλαδή στην αυτόματη μείωση των δασμών, αφετέρου δε έπαυσε να περιλαμβάνει συναντήσεις για την εναρμόνιση της πολιτικής και τον αμφίπλευρο συντονισμό ενεργειών, το οποίο οδήγησε σε στέρηση χρήσιμων πιστώσεων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων καθώς και σε εν γένει αβεβαιότητα. Τελική συνέπεια ήταν ο αποπροσανατολισμός των παραγωγικών τάξεων.

Η πολιτική ενίσχυσης της παραγωγικής δραστηριότητας που εφάρμοσε τον πρώτο καιρό η δικτατορία συνίστατο στη χορήγηση φορολογικών διευκολύνσεων και απαλλαγών, καθώς και στην αύξηση των πιστώσεων προς τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας, ενώ ευνόησε την τουριστική και οικοδομική δραστηριότητα. Ωστόσο, η μετανάστευση προς το εξωτερικό διογκώθηκε, ενώ μια πολιτική δημόσιων επενδύσεων ευρείας έκτασης σε έργα υποδομής οδήγησε στην αύξηση των πληρωμών τοκοχρεολυσίων (Ψαλιδόπουλος, 2004).

1.3.1 Η ψευδαίσθηση της ανάπτυξης 1967-1974

Παρότι η Δικτατορία διατήρησε τα ποσοστά ανάπτυξης και εργασίας, τα οποία είχαν ήδη διαμορφωθεί προ της δικτατορίας, η επεκτεινόμενη νομισματική και δημοσιονομική πολιτική της, ιδίως σε «μη παραγωγικούς» τομείς της οικονομίας ανέτρεψε την προϋπάρχουσα νομισματική σταθερότητα και προξένησε έντονο πληθωρισμό, όμοιο αυτού της μεταπολεμικής περιόδου.

Στο πρωτογενή τομέα, οι μειώσεις στις επιδοτήσεις, ο δραστικός έλεγχος τιμών στα αγροτικά προϊόντα είχε ως αποτέλεσμα την συρρίκνωση των επενδύσεων στον ιδιωτικό αλλά και δημόσιο τομέα της αγροτικής οικονομίας. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα την αποδιοργάνωση στην παράγωγη παραδοσιακών προϊόντων (σταφίδα, μήλα, σουλτανίνα, ελιές, βερίκοκα κλπ.), των εκπατρισμό των αγροτών στο εξωτερικό καθώς και σε βιομηχανικές ζώνες. Οι δραστικές αυτές αλλαγές στο πρωτογενή τομέα οδήγησαν σε μια άνευ προηγουμένου ανάγκη για εισαγωγή αγροτικών προϊόντων, συνεισφέροντας στο πρόβλημα του ισοσκελισμού του εμπορίου.

Η ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα είχε περιοριστεί στα χέρια λίγων βιομηχάνων οι οποίοι ανήκαν σε εγχώρια ή ξένα μονοπώλια φιλικά προσκείμενα προς το καθεστώς. Οι βιομηχανίες τους είχαν το ελεύθερο να εξάγουν προϊόντα και κέρδη, επίσης ευνοούνταν με γενναιόδωρες παροχές (φθινό συνάλλαγμα, φορολογικά προνόμια, εισαγωγή μηχανημάτων χωρίς δασμούς, φθινό εργατικό δυναμικό κ.α.). Οι ασύμμετρες παροχές είχαν ως αποτέλεσμα την ανισότητα κερδών μεταξύ των μεγάλων και μικρών βιομηχάνων και βιοτεχνών και συνεπώς τη διάνοιξη του χάσματος μεταξύ των ευνοημένων και μη ευνοημένων ομάδων της ελληνικής κοινωνίας.

Με μια σειρά συνταγματικά κατοχυρωμένων νόμων, όπως ο 89/1967 και 378/1968, το καθεστώς παρείχε απαλλαγή από δασμούς και άλλες επιχορηγήσεις στην ναυτιλία, βιομηχανία, εμπορικά και τουριστικά εγχειρήματα, ιδίως σε αυτά που ελέγχονταν από ξένες επιχειρήσεις. Παρά των παραπάνω προνομίων, τα φορολογικά έσοδα από τις ναυτιλιακές εταιρείες μειώθηκαν το 1972, περίοδο κατά την οποία ο ελληνικός στόλος αυξήθηκε κατά 16,7 εκατομμύρια τόνους.

Κατά την διάρκεια της δικτατορίας η οικονομική ανάπτυξη ήταν, σε γενική ανάλυση, πλασματική. Δεν υπήρχε ανάπτυξη στους ουσιώδεις τομείς της οικονομίας όπως η βιομηχανία και η αγροτική παραγωγή. Το καθεστώς παρείχε φορολογικά και πιστωτικά προνόμια σε ξένα και εγχώρια μονοπώλια. Επικεντρώθηκε στην επέκταση των μη παραγωγικών τομέων όπως τουρισμός, ναυτιλία και στέγαση. Αυτή η κατάσταση αύξησε την εξάρτηση της χώρας σε ξένες εισαγωγές, συμπεριλαμβανομένων και εισαγωγές αγροτικών προϊόντων, και επιδείνωσε τα προβλήματα σχετικά του ισοσκελισμού του εμπορίου. Τα οικονομικά προβλήματα του καθεστώτος χειροτέρευαν από την ακολουθούμενη ασθενή νομισματική και δημοσιονομική πολιτική. Για να αποκαταστήσει την ισορροπία του εμπορίου, το καθεστώς κατέφυγε σε αναγκαστικά δάνεια τα οποία αντιστοιχούσαν σε κατώτερες μέθοδοι οικονομικής διαχείρισης. Το καθεστώς άστοχα επιμήκυνε τις πιστώσεις, κυρίως για εισαγωγές καταναλωτικών προϊόντων, αύξησε σημαντικά την κυκλοφορία του χρήματος και προξένησε έμμετρη κατανάλωση η οποία

είχε ως αποτέλεσμα τον καλπάζοντα πληθωρισμό ο οποίος είχε αντίκτυπο στα πραγματικά έξοδα της εργατικής τάξης (Καφίρης, 1975).

1.3.2 Η ελληνική οικονομία μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods

Η άρση της μετατρεψιμότητας του δολαρίου σε χρυσό από την κυβέρνηση των ΗΠΑ τον Αύγουστο του 1971 οδήγησε σε υποτίμησή του κατά 8% μέχρι τα τέλη του ίδιου έτους. Οι ελληνικές νομισματικές αρχές διατήρησαν αρχικά αμετάβλητη την ισοτιμία δραχμής/δολαρίου και έτσι η δραχμή υποτιμήθηκε έναντι όλων των ευρωπαϊκών νομισμάτων κατά το ποσοστό αυτό. Ωστόσο, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου επιδεινώθηκε και οι τιμές άρχισαν να ανέρχονται. Η κυβέρνηση προχώρησε το 1972 σε περιοριστική νομισματική πολιτική, με στόχο τον περιορισμό της ρευστότητας στην οικονομία.

Όταν το Φεβρουάριο του 1972 το δολάριο υποτιμήθηκε και πάλι έναντι του χρυσού κατά 10%, η δραχμή το ακολούθησε, με αποτέλεσμα να υποτιμηθεί εκ νέου. Το Μάιο του 1973 αυξήθηκαν τα επιτόκια των τραπεζικών καταθέσεων, καθώς και το προεξοφλητικό επιτόκιο, σε μια νέα προσπάθεια περιορισμού της ρευστότητας. Λίγο αργότερα ξέσπασε η πρώτη πετρελαϊκή κρίση. Η εκδήλωσή της, τον Οκτώβριο του 1973, και η αύξηση της τιμής του πετρελαίου ενίσχυσαν τον εγχώριο πληθωρισμό. Η Νομισματική Επιτροπή, σε μια έσχατη προσπάθεια ανάσχεσης της διολίσθησης της δραχμής, αποφάσισε την αποδέσμευσή της από το δολάριο και την ανατίμησή της κατά 10%, ενώ παράλληλα χαλάρωσαν οι αγορανομικοί έλεγχοι.

Όμως, οι ραγδαίες πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις που σημειώθηκαν το επόμενο διάστημα επιβράδυναν την εγχώρια οικονομική δραστηριότητα και ανέκοψαν τη μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας. Η οικονομία “ξεφούσκωσε” και ο πληθωρισμός εκτοξεύθηκε στο 35% σε ετήσια βάση μεταξύ Αυγούστου του 1973 και Αυγούστου του 1974. Η δραχμή επανήλθε κατά τους επόμενους μήνες στην ισοτιμία των 30 δρχ./δολάριο, ενώ η κυβέρνηση άσκησε ξανά αντιπληθωριστική πολιτική, καθώς η πολιτική κρίση με επίκεντρο τα γεγονότα στην Κύπρο κορυφώθηκε (Ψαλιδόπουλος, 2004).

Από τον Πινάκα 1.5 (<http://dlib.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο της Δικτατορίας το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 65,1% σε σταθερές τιμές 1970. Σε αυτό το διάστημα τα μερίδια συμμετοχής του πρωτογενή και τριτογενή τομέα μειώθηκαν κατά 6% και 1,1% αντίστοιχα, ενώ του δευτερογενή τομέα σημείωσαν αύξηση της τάξεως του 7,1%.

Πίνακας 1.5

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1967-1973

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.5								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1967,1969,1971,1973)								
Έτη	1967		1969		1971		1973	
	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%
Διάρθρωση Α.Ε.Π								
Πρωτογενής	44311	21,5	43085	18,1	48662	17,4	51204	15,5
Δευτερογενής	56834	27,6	74939	31,5	90802	32,6	114367	34,7
Τριτογενής	105031	50,9	120177	50,4	139087	50	163698	49,8
Α.Ε.Π	206176	100	238201	100	278551	100	329269	100
Καθ. Εισόδημα από αλλοδαπή	4584	—	5277	—	7525	—	9756	—
Ακαθ. Εθνικό Εισόδημα	210760	—	243478	—	288076	—	339025	—
Μείον Απώβηση	12920	—	15429	—	18440	—	22378	—
Καθ. Εθνικό Εισόδημα	197840	—	228049	—	287638	—	316647	—

Πηγή: <http://dlib.statistics.gr>

Οι αρνητικές συνέπειες του αναπτυξιακού προτύπου που ακολουθήθηκε κατά την δεκαετία του 1960 έγιναν αισθητές στην αμέσως επομένη περίοδο. Το 1973 ήταν το έτος οπου η "Χρυσή Εποχή" της ελληνικής οικονομίας έφτασε στο τέλος της, αιτίες ήταν το μεταναστευτικό ρεύμα και η μεγέθυνση της εμπορικής ναυτιλίας. Η ελληνική βιομηχανία ήταν αντιμέτωπη με τα χαμηλά κόστη παράγωγης των υπανάπτυκτων χωρών και με τις προηγμένες τεχνολογίες των ανεπτυγμένων βιομηχανικά χωρών. Το σημαντικότερο γεγονός αυτής της περιόδου ήταν η μεταμόρφωση της ελληνικής οικονομίας από αγροτική σε βιομηχανική.

1.4 Η οικονομία στην "Μεταπολίτευση" 1974-1989

Η κατάρρευση του συστήματος των σταθερών ισοτιμιών το 1973 οδήγησε την δραχμή σε αποδέσμευση από το δολάριο εγκαινιάζοντας μια περίοδο διολίσθησης του εθνικού νομίσματος καθώς και υψηλού πληθωρισμού. Την ίδια περίοδο η πετρελαϊκή κρίση στην Ευρώπη, ανέτρεψε έναν από τους βασικότερους υπολογισμούς πάνω στους οποίους βασιζόνταν μεγάλο μέρος της ελληνικής οικονομίας για την ανάπτυξη της (χαμηλό κόστος ενεργείας) προκαλώντας με αυτό τον τρόπο βαθιά ύφεση (Βεργόπουλος, 1986).

Με την πτώση της Δικτατορίας δημιουργήθηκαν απαιτήσεις αναδιανομής εισοδήματος προς όφελος χαμηλότερων οικονομικά τάξεων, επίσης η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ αντικατέστησε το οικονομικά ελεγχόμενο οικονομικό σύστημα από ένα σύστημα ανοιχτό στις ανταγωνιστικές δυνάμεις. Έτσι, ο τρόπος οικονομικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες έμπαινε σε κρίση.

Στις δεκαετίες που ακολουθούνε η Ελλάδα θα πρέπει να μάθει να ζει σε ένα περιβάλλον ανοιχτής οικονομίας, διεθνούς ανταγωνισμού και Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

1.4.1 Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας 1974-1981

Η οικονομία τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης στηρίχτηκε κυρίως στην χαλαρή εισοδηματική πολιτική και στον έντονο κρατικό παρεμβατισμό. Οι πετρελαϊκές κρίσεις σε συνδυασμό με την οικονομική πολιτική που ακολουθήθηκε είχαν ως συνέπεια την ασταθή αύξηση του Α.Ε.Π.

Τη περίοδο 1974-1981 οι μισθοί αυξήθηκαν σε ετήσια βάση κατά 3,5% ξεπερνώντας την αύξηση της παραγωγικότητας που ήταν 2,4%. Στα τέλη της δεκαετίας επιχειρήθηκε μια συγκράτηση των αυξήσεων αλλά λόγω πολιτικών σκοπιμοτήτων, δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

Ο κρατικός παρεμβατισμός και η ίδρυση νέων επιχειρηματικών φορέων, εκείνη την περίοδο, έχει ως σκοπό την αύξηση του μεριδίου του κράτους στην βιομηχανία. Η συμμετοχή της κυβέρνησης σε κλάδους, όπως: στην Ελληνική Βιομηχανία Αλουμινίου (ΕΛΒΑ), στα διυλιστήρια (Ασπρόπυργος), στην Ελληνική Εταιρεία Βιομηχανικών και Μεταλλευτικών Επενδύσεων (ΕΛΕΒΜΕ), στα βιομηχανικά ορυκτά (μονάδα ασβεστίου και σιδηροδρόμου ΕΛΣΙ) και στην παραγωγή τηλεπικοινωνιακού υλικού (ΕΛΒΗΛ) καθώς και στην ίδρυση πολεμικών βιομηχανιών (ΕΒΟ, ΕΑΒ), τη Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου (ΔΕΠ), τη Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ) και τέλος την κρατικοποίηση της ελλειμματικής Ολυμπιακής Αεροπορίας, είχε ως σκοπό την αναπλήρωση της κατακόρυφης μείωσης των ιδιωτικών επενδύσεων στην βιομηχανία (Πατρώνης, 2002).

Η νέα εποχή δεν αφήνει αλώβητο και το πρωτογενή τομέα, η κρατική παρέμβαση στον δευτερογενή τομέα δημιουργεί ανισορροπίες στον κοινωνικό ιστό και την οικονομία με αποτέλεσμα την αναπόφευκτη εμφάνιση αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος διεκδικώντας οικονομικές εισφορές μέσω κρατικών επιχορηγήσεων. Αυτή η τακτική αποπροσανατολίζει τον

αγροτικό πληθυσμό με αποτέλεσμα η παραγωγική ανασυγκρότηση του πρωτογενή τομέα να διολισθαίνει.

1.4.2 Ο "κοινωνικός" χαρακτήρας της οικονομίας 1981-1989

Το 1981 την οικονομία της χώρας τη χαρακτηρίζει η ύφεση καθώς και η μακροοικονομική αστάθεια. Στόχος της πολιτείας ήταν, μέσω βραχυχρονίων μέτρων σταθεροποίησης, παραγωγικής αναδιαμόρφωσης και εξέλιξη της οικονομίας, να επιτύχει ένα μακροοικονομικό περιβάλλον στο οποίο θα επιτρεπόταν η αναδιάρθρωση της οικονομίας χρησιμοποιώντας ως μέσω ενεργοποίησης την εγχώρια ζήτηση οπότε σε αυτό το εγχείρημα κεντρικό ρόλο θα είχε το κράτος παρεμβαίνοντας στην οικονομική διαχείριση.

Παρόλο τον έντονο πληθωρισμό, που είχε δημιουργηθεί λόγω της αύξησης της τιμής του πετρελαίου οδηγώντας σε αύξηση του ονομαστικού κόστους εργασίας, οι μισθοί κινήθηκαν σταθερά πάνω από το επίπεδο παραγωγικότητας. Το 1982 οι μισθολογικές αυξήσεις και η καθιέρωση της Αυτόματης Τιμαριθμικής Αναπροσαρμογής (ΑΤΑ) προκάλεσαν επιπλέον αύξηση σε μισθούς και κυρίως σε χαμηλόμισθους. Έτσι, το 1983 το κράτος έλαβε τα έξης δραστικά μέτρα:

- "Πάγωσε" την καταβολή τιμαριθμικών αυξήσεων.
- Απαγόρευσε την επιπρόσθετη αύξηση
- Υποτίμησε το εθνικό νόμισμα κατά 16%

Το κράτος επέβαλε αυτά τα μέτρα προκειμένου να αποκόψει την οικονομική διολίσθηση και να αύξηση την ανταγωνιστικότητα. Η προσπάθεια αυτή θα ανακοπεί, το 1984, εκφράζοντας, πάλι, πολιτική των δημοσίων δαπανών.

Η "κοινωνική" οικονομική πολιτική που εφαρμόζε η κυβέρνηση είχε ως αποτέλεσμα την, κατά πολύ, μεγάλη αύξηση των δημοσίων δαπανών έναντι των δημοσίων εσόδων. Η δημόσια κατανάλωση, οι δαπάνες για την κοινωνική ασφάλιση και οι αυξανόμενες υποχρεώσεις αποπληρωμής του δημόσιου χρέους θεωρούνται οι κινητήριες δυνάμεις. Η αίτια που αυξήθηκαν οι δημοσιές δαπάνες δεν ήταν οι δημοσιές επενδύσεις, αλλά, η αύξηση των μισθών και των συντάξεων των δημοσίων υπάλληλων, η αύξηση των απασχολούμενων στο δημόσιο, οι κοινωνικές δαπάνες και τέλος το αυξανόμενο έλλειμμα των Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών (ΔΕΚΟ) λόγω της αύξησης των δαπανών μισθοδοσίας (Βούλγαρης, Αθήνα).

Στον αντίποδα, η αύξηση στις δημοσιές επενδύσεις δεν ήταν αρκετή ώστε να αναπληρώσει τις συνεχείς μειώσεις στις ιδιωτικές επενδύσεις με αποτέλεσμα ο ρυθμός αύξησης των συνολικών επενδύσεων να μην είναι ο αναμενόμενος. Ο δευτερογενής τομέας παρέμεινε στάσιμος με αποτέλεσμα πολλές περιοχές να πάρουν το χαρακτήρα αποβιομηχανοποίησης, το κράτος επέλεξε να αντιμετωπίσει αυτό το ζήτημα υπάγοντας πολλές τέτοιες επιχειρήσεις στο Ν. 1386/1983 (προβληματικές επιχειρήσεις). Η αδυναμία κάλυψης του ισοζυγίου πληρωμών μέσω των άδηλων πόρων, οδήγησε σε αύξηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το 1985.

Αυτές οι εξελίξεις αποτέλεσαν και την αίτια για την επιβολή ενός προγράμματος σταθεροποίησης της οικονομίας, το οποίο είχε του παρακάτω στόχους:

- Την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού ώστε να επανέλθει η ανταγωνιστικότητα.
- Την εξασφάλιση ισορροπίας στις εξαγωγές ώστε το ισοζύγιο πληρωμών να παύσει να είναι περιοριστικός παράγοντας της οικονομικής ανάπτυξης.
- Η σταθεροποίηση και η μείωση του δημόσιου και εξωτερικού χρέους της χώρας.

Τα μέτρα που θα επέφεραν αυτά τα αποτελέσματα ήταν:

- Η εκ νέου υποτίμηση της δραχμής κατά 15%.
- Η επανοτροποποίηση της ΑΤΑ με νομοθετική απαγόρευση επιπλέον αυξήσεων.
- Η έκτακτη εισφορά (επί των κερδών) των επιχειρήσεων και των ελεύθερων επαγγελματιών.
- Περιορισμός της αύξησης των αγροτικών τιμών σε επίπεδο ανώτερο του πληθωρισμού.

Τα οικονομικά αποτελέσματα δείχνουν πως το πρόγραμμα σταθεροποίησης μείωσε τις μακροοικονομικές ανισορροπίες που είχαν δημιουργηθεί, αλλά αυτή η νέα βάση παραμένει ασταθής όσο δεν διορθώνονται οι αρνητικοί παράγοντες που είχαν προκαλέσει τις ανισορροπίες (Πανταζίδης, 2002). Το 1988, το πρόγραμμα σταθεροποίησης εγκαταλείπεται με αποτέλεσμα την αύξηση των δημοσίων δαπανών και την διόγκωση του ελλείμματος.

Από τον Πινάκα 1.6 (<http://dlib.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο της Μεταπολίτευσης το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 42,6% σε σταθερές τιμές 1970. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής του πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 3,2%, στο δευτερογενή τομέα το μερίδιο συμμετοχής, παρόλο την ανοδική του πορεία που είχε επιδείξει στα τέλη της δεκαετίας του 1970, μειώθηκε κατά 1,2%, αντίθετα το μερίδιο συμμετοχής του τριτογενή τομέα σημείωσε αύξηση της τάξεως του 4,8%.

Αξίζει να σημειωθεί πως οι εξελίξεις στο Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα είναι δυσμενέστερες από του Α.Ε.Π, δεδομένου ότι μετά το 1985 το καθαρό εισόδημα από την αλλοδαπή παραμένει αρνητικό, με αποτέλεσμα το ακαθάριστο εθνικό εισόδημα να είναι χαμηλότερο του Α.Ε.Π.

Πίνακας 1.6

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1974-1989

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.6								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1974,1976,1978,1980,1982,1984,1986,1989)								
Έτη	1974		1976		1978		1980	
διάρθρωση Α.Ε.Π	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%
Πρωτογενής	53672	16,6	56733	15,7	57214	14,5	60650	14,5
Δευτερογενής	101708	31,4	117600	32,6	130521	33,1	134800	32,3
Τριτογενής	167927	52	186066	51,7	207068	52,4	221750	53,2
Α.Ε.Π	323307	100	360399	100	394803	100	417200	100
Καθ. Εισόδημα από αλλοδαπή	8778	-	8812	-	9882	-	10600	-
Ακαθ. Εθνικό Εισόδημα	332085	-	369211	-	404685	-	427800	-
Μείον Απόσβεση	23689	-	26700	-	29990	-	33860	-
Καθ. Εθνικό Εισόδημα	308196	-	342511	-	374695	-	393940	-
Έτη	1982		1984		1986		1989	
διάρθρωση Α.Ε.Π	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%	εκτ. δρχ	%
Πρωτογενής	60940	16,7	59394	13,7	58794	13	65267	15,5
Δευτερογενής	126981	30,5	132214	30,4	137293	30,3	145504	34,7
Τριτογενής	228248	52,8	243088	55,9	256788	56,7	45245	49,8
Α.Ε.Π	416169	100	434696	100	452875	100	488680	100
Καθ. Εισόδημα από αλλοδαπή	8340	-	185	-	-7015	-	-6813	-
Ακαθ. Εθνικό Εισόδημα	424509	-	434881	-	445860	-	481867	-
Μείον Απόσβεση	36750	-	38794	-	40495	-	42277	-
Καθ. Εθνικό Εισόδημα	387757	-	396087	-	405365	-	439590	-

Πηγή: <http://dlib.statistics.gr>

1.5 Τα πρώτα χρόνια πολιτικής Δημοκρατίας της Ελλάδας 1949-1967

Τον Οκτώβριου του 1949 έλαβε τέλος η κορυφαία και τραγικότερη αντιπαράθεση στην ελληνική κοινωνία μέσα στον εικοστό αιώνα, ίσως και από την ίδρυση του νεοελληνικού

κράτους. Η χώρα θα ρημάξει κυριολεκτικά στα χρόνια της εμφύλιας σύρραξης. Θα αλλάξει η ανθρωπογεωγραφία της χώρας καθώς ερημώνονται εκτεταμένες, ορεινές κυρίως, ζώνες με εκατοντάδες χιλιάδες καταφυγόντες, ενώ τίθεται σε ισχύ καθεστώς εκτάκτων μέτρων.

Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος είναι στην ουσία η πρώτη πράξη του ψυχρού πολέμου που θα αιωρούνταν πάνω από την παγκόσμια πολιτική, στρατιωτική και οικονομική σκηνή τα επόμενα χρόνια.

Το "κομμουνιστικό εγχείρημα" στην Ελλάδα (1946-1949) κρίθηκε ουσιαστικά στη μη ανατροπή των ζωνών επιρροής, όπως είχαν καθοριστεί στην Διάσκεψη της Γιάλτας ή Συμφωνία των Ποσοστών (Τσώρτσιλ, 1955).

1.5.1 Τα δύσκολα πολιτικά χρόνια μετά τον εμφύλιο και η είσοδος στο NATO 1950-1952

Στο θεσμικό πλαίσιο, ο ρόλος της Βουλής και ειδικότερα της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας παρέμεινε δευτερεύον, τα κυρία κέντρα εξουσίας ήταν η μοναρχία και ο στρατός.

Το φιλελεύθερο άλλοθι που πρόσφεραν οι μεταπολεμικοί, ασταθείς, κυβερνητικοί συνασπισμοί λειτούργησε στην πραγματικότητα σαν αναγκαία ιστορική προϋπόθεση για την σταθεροποίηση μιας περιορισμένης δημοκρατίας, ως ευλογοφανές δημοκρατικό προσωπικό, χωρίς το οποίο θα ήταν πολύ δύσκολο να οικοδομηθεί θεσμικά το αυταρχικό καθεστώς (Μοσχονάς, 1984).

Οι εκλογές της 5ης Μαρτίου 1950 διεξήχθησαν από υπηρεσιακή κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ιωάννη (Τζων) Θεοτόκη με το σύστημα της απλής αναλογικής του 1946 με μικρές τροποποιήσεις. Έγινε επίσης ένας περιορισμός του αριθμού των εδρών από 354 σε 250 καθώς και το τότε πολιτικό προσωπικό είχε αντίστοιχες ευθύνες για την πολιτική κατάσταση και θεώρησε ότι το μέτρο αυτό θα εκτόνωνε κάπως την ένταση. Κανένα κόμμα, όμως, δε συγκέντρωσε απόλυτη πλειοψηφία. Τα μεγαλύτερα σε δύναμη κόμματα ήταν το Λαϊκό Κόμμα του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη (18,80%), το Κόμμα Φιλελευθέρων του Σοφοκλή Βενιζέλου (17,24%), η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου (ΕΠΕΚ) με αρχηγό τον Νικόλαο Πλαστήρα (16,44%) και το Κόμμα Γεωργίου Παπανδρέου με τον Γεώργιο Παπανδρέου (10,67%) (Αναστασιάδης, 1998).

Στις 12 Μαρτίου 1950 οι τέσσερις αρχηγοί του Κέντρου (Σοφ. Βενιζέλος, Ν. Πλαστήρας, Γ. Παπανδρέου και Ε. Τσουδερός) συμφώνησαν για τη δημιουργία Κυβέρνησης με Πρωθυπουργό τον Ν. Πλαστήρα. Η Κυβέρνηση αυτή σχηματίστηκε στις 15 Απριλίου, παρόλο τις ενστάσεις

του βασιλιά Παύλου δίνοντας αρχικά την εντολή στον Σ. Βενιζέλο (Δεν ήθελε τον Πλαστήρα διότι θεωρούσε πως ήταν αυτός που έδωσε τους Γκλύξμπουργκ από την Ελλάδα το 1922).

Η κυβέρνηση συνασπισμού άσκησε μετριοπαθή πολιτική με πλούσια δράση. Η κυβέρνηση Πλαστήρα ασχολήθηκε με την εξάλειψη των συνεπειών του Εμφύλιου και την οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση, με ένα σοσιαλδημοκρατικό πρόγραμμα εθνικοποιήσεων, κοινωνικών παροχών, διανομής γης στους ακτήμονες, χορήγησης ψήφου στις γυναίκες κλπ.

Λόγω της αναγκαστικής συνεργασίας και λόγω της πίεσης των ανακτόρων και των δεξιών κομμάτων η πολιτική της εθνικής συμφιλίωσης έμεινε ατελής. Αρχικός στόχος της κυβέρνησης ήταν η κατάργηση των στρατοδικείων και η υπαγωγή των υποθέσεων στα τακτικά δικαστήρια, η κατάργηση των ειδικών αντικομμουνιστικών νόμων, η απελευθέρωση των εκτοπισμένων, η κατάργηση του θεσμού της διοικητικής εκτόπισης και η κατάργηση της θανατικής ποινής.

Η κυβέρνηση Πλαστήρα παρέμεινε στην εξουσία μόνο για τέσσερις μήνες. Με κρίσιμο ζήτημα αντιδικίας τα μέτρα "ειρήνευσης" που προώθησε (δυνατότητα αναθεώρησης των στρατοδικείων κτλ) και με αφορμή μια δήλωση του πρωθυπουργού στην Τήνο, κατά τον εορτασμό του Δεκαπενταύγουστου, εναντίον της θανατικής ποινής το Κόμμα των Φιλελευθέρων απέσυρε την υποστήριξή του και ο Πλαστήρας παραιτήθηκε στις 18 Αυγούστου του 1950. Εκτός από τις πολιτικές διαφωνίες και τη σταθερή αντιπάθεια των Ανακτόρων προς το πρόσωπο του Πρωθυπουργού, σημαντικό ρόλο στην πτώση της κυβέρνησης έπαιξε και η αλλαγή της αμερικανικής πολιτικής λόγω της όξυνσης του Ψυχρού Πολέμου

Στις 21 Αυγούστου 1950 σχηματίζεται κυβέρνηση συνασπισμού του Σ. Βενιζέλου, η οποία ανασχηματίζεται στις 13 Σεπτεμβρίου όπου και συγκροτήθηκε τρικομματική κυβέρνηση με πρωθυπουργό πάντα τον Σ. Βενιζέλο.

Παρόλο που αυτή η κυβέρνηση συγκέντρωνε άνετη πλειοψηφία δε διήρκησε παρά πενήντα μια ημέρες. Η πτώση της κυβέρνησης οφείλεται σε ένα οικονομικό – πολιτικό σκάνδαλο που αφορούσε κατάχρηση 7,5 δισεκατομμυρίων δραχμών στο ΟΛΠ (Οργανισμός Λιμένος Πειραιά). Το σκάνδαλο αυτό οδήγησε σε ρήξη το Λαϊκό Κόμμα και σε νέο σχηματισμό κυβέρνησης.

Οι νέες εκλογές προκηρύσσονται για τις 9 Σεπτεμβρίου 1951 με το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής. Από το εκλογικό σύστημα ευνοούνται οι τρεις πρώτοι συνασπισμοί, που είναι ο Ελληνικός Συναγερμός (Ε.Σ) με αρχηγό τον Αλέξανδρο Παπάγο λαμβάνοντας το 36,5% και 114 έδρες, το Κόμμα Φιλελευθέρων (ΚΦ) με 19% και 57 έδρες, και η Εθνική Προοδευτική Ένωσης Κέντρου (ΕΠΕΚ) με 23,49% και 74 έδρες (Αναστασιάδης, 1998).

Με βάση το αποτέλεσμα των εκλογών και δεδομένο ότι κανένα κόμμα δε συγκέντρωσε αυτοδύναμη πλειοψηφία, ο βασιλιάς Παύλος πρότεινε την δημιουργία κυβέρνησης συνασπισμού από τα τρία μεγάλα κόμματα, με πρωθυπουργό τον Αλέξανδρο Παπάγο την οποία όμως ο τελευταίος αρνήθηκε. Έπειτα από την άρνηση του Ε.Σ, η πρωθυπουργία ανατέθηκε τελικά στον Ν. Πλαστήρα ο οποίος στις 27 Οκτώβριου σχημάτισε κυβέρνηση ΕΠΕΚ και Κ.Φ.

Πρώτο μέλημα της νέας κυβέρνησης, σύμφωνα με ρητή δέσμευση που είχε συμπεριληφθεί στο διάταγμα για την κήρυξη εκλογών, ήταν η ψήφιση του νέου συντάγματος. Το Σύνταγμα του 1952 δεν αποτύπωσε πρωτότυπο κείμενο αλλά ήταν αντιγραφή του Συντάγματος του 1911, ενώ είχε και λίγες διατάξεις που είχαν εμπνευσθεί από το Σύνταγμα του 1927. Πρέπει να σημειωθεί ότι το νέο Σύνταγμα δεν είχε επηρεασθεί από τα νέα Συντάγματα, τα οποία είχαν ψηφιστεί τα τελευταία χρόνια στις διάφορες Ευρωπαϊκές Χώρες και ως εκ τούτου ήταν ένα Σύνταγμα αναχρονιστικό και ασυγχρόνιστο. Είναι χαρακτηριστικό ότι αποφεύγεται κάθε αναφορά στα κοινωνικά δικαιώματα (πχ. προστασία εργασίας, οικογένειας, στέγης, επιστήμης κ.λπ.), και έτσι αγνοούνται οι εξελίξεις του συνταγματικού δικαίου σε διεθνές επίπεδο. Στο επίπεδο της οργάνωσης της εξουσίας, το Σύνταγμα καθορίζει ρητά τη μορφή του πολιτεύματος ως «Βασιλευόμενη Δημοκρατία» (άρθρο 21 παρ. 1), ενώ οι οργανωτικές βάσεις του πολιτεύματος είναι το αντιπροσωπευτικό σύστημα (άρθρα 54 επ.), η διάκριση των εξουσιών (άρθρα 22, 27 και 28) καθώς και, κατά το παράδειγμα του Συντάγματος του 1927, το κοινοβουλευτικό σύστημα (άρθρο 78).

Στις 18 Φεβρουαρίου 1952, η Ελλάδα γίνεται μέλος της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (North Atlantic Treaty Organization, NATO), είναι μια στρατιωτική αμυντική συμμαχία χωρών της Δύσης, που έχει σκοπό την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των χωρών - μελών σε διάφορους τομείς (στρατιωτικό, πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, μορφωτικό), την προώθηση των γεωπολιτικών συμφερόντων και την αποτροπή της ένοπλης επίθεσης εναντίον κάποιας χώρας-μέλους από άλλες.

Τον Απρίλιο του 1952 ολοκληρώνει τα "μέτρα ειρήνευσης" με την ψήφιση του Ν.2058/52, με το νόμο αυτό απολυθήκαν από τις φυλάκες οι περισσότεροι πολιτικοί κρατούμενοι και μετέτρεψε τις θανατικές ποινές σε ισόβια.

Η κυβέρνηση Πλαστήρα με την ολοκλήρωση των μέτρων στιγματίστηκε από την "δίκη του Μπελογιάννη" και την "δίκη των αεροπόρων". Λόγω των εσωτερικών διενέξεων και διαμαχών τον Αύγουστο του 1952 προκηρύσσει εκλογές.

1.5.2 Η πρώτη σταθερή κυβέρνηση 1952-1956

Στις 16 Νοεμβρίου 1952 προκηρύσσονται εκλογές εφαρμόζοντας το πλειοψηφικό σύστημα με στενή περιφέρεια (Ν.5493/1932 όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 2228/1952). Πρώτο κόμμα αναδεικνύεται ο Ελληνικός Συναγερμός (Ε.Σ) με εκπρόσωπο του τον Αλ. Παπάγο, το Ε.Σ καταλαμβάνει 247 έδρες με ποσοστό 49,22%, δεύτερο κόμμα έρχεται η Ένωσης Κόμματα Εθνικής Προοδευτικής Ενώσεως Κέντρου – Φιλελευθέρων (ΕΠΕΚ – Κ.Φ) το οποίο εκπροσωπείται από τον Ν. Πλαστήρα και Σ. Βενιζέλο, λαμβάνοντας ποσοστό 34,22% που αντιστοιχεί σε 51 έδρες και τρίτο κόμμα η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά (ΕΔΑ) που κατά κύριο λόγο αποτελούσε πλέον την νόμιμη πολιτική έκφραση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας (ΚΚΕ) (Αναστασιάδης, 1998).

Ο σχηματισμός της πρώτης σταθερής μονοκομματικής κυβέρνησης στην μεταπολεμική Ελλάδα είχε σαφέστατα μακροχρόνια προοπτική.

Η δράση του Ε.Σ την περίοδο 1952-1956 ήταν γρήγορη και αποτελεσματική τόσο σε πολιτικό αλλά και σε οικονομικό επίπεδο. Στον οικονομικό τομέα εφαρμόστηκε μια φιλελεύθερη πολιτική στην οποία πρωτοστάτησε ο Σπύρος Μαρκεζίνης ως Υπουργός Συντονισμού, οι κυριότερες μεταρρυθμίσεις ήταν:

- Η υποτίμηση της δραχμής έναντι του δολαρίου κατά 50%, οποία ναι μεν όξυνε την κακή κατάσταση των ασθενέστερων αλλά συνέβαλλε στην άνθηση του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα δε.
 - Απελευθέρωση των αγορών από πλήθος διοικητικούς και αγορανομικούς περιορισμούς (πχ. δελτίο άρτου).
 - Την άρση των περιορισμών στην εισαγωγή προϊόντων και πρώτων υλών.
 - Τη διαμόρφωση ενός θεσμικού περιβάλλοντος ευνοϊκού για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων (Ν. 2687/1953) που οδήγησε σε υπογραφή συμβάσεων.
 - Την εφαρμογή ενός φιλόδοξου προγράμματος δημοσίων επενδύσεων στις υποδομές και τις μεταφορές που άλλαξαν τη μορφή της χώρας (φράγματα Αλιάκμονα, Αχελώου, κ.ά).
 - Τη μείωση της απασχόλησης στο Δημόσιο κατά 23% και το "πάγωμα" των προσλήψεων.
- Σε πολιτικό επίπεδο η κυβέρνηση προέβη στις εξής σημαντικές ενέργειες:
- 28 Φεβρουαρίου 1953, υπογράφεται Βαλκανικό Σύμφωνο του 1953 ή Συμφωνία Φιλίας και Συνεργασίας, ήταν μια συνθήκη που υπογράφηκε από την Ελλάδα, την Τουρκία και

τη Γιουγκοσλαβία στις 28 Φεβρουαρίου 1953 στην Άγκυρα. Ο σκοπός της συνθήκης αυτής ήταν να λειτουργήσει ως φράγμα ενάντια σοβιετική επέκταση στην περιοχή των Βαλκανίων. Προέβλεπε την ενδεχόμενη δημιουργία μιας κοινής στρατιωτικής δράσης για τις τρεις χώρες.

- 12 Οκτωβρίου 1953, ψηφίζεται ο Ν.1036/1953 με τον οποίο η ελληνική κυβέρνηση παρέχει στρατιωτικές ευκολίες στην Αμερική (δημιουργία αμερικανικών βάσεων).
- 16 Σεπτεμβρίου 1954, φέρνει το ζήτημα της Κύπρου στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ).
- Συζήτηση στην ελληνική Βουλή για αυτοδιάθεση της Κύπρου. Ένοπλος αγώνας κατά των Άγγλων με την εκκλησία να πρωτοστατεί και αποχή των Κύπριων κομμουνιστών (1992)
- Καταστροφές και λεηλασίες εις βάρος ελλήνων στην Κωνσταντινούπολη και Σμύρνη
- Η κυβέρνηση στον εσωτερικό τομέα "εκκαθάρισε" το δημόσιο και τα σώματα ασφαλείας (κυρίως το στρατό) διορίζοντας ανθρώπους που αποτελούσαν μέλη, αποκλειστικά, της παράταξή τους.
- Συνέχισε με αμείωτο ρυθμό τις διώξεις εναντίον των Αριστερών με συνεχείς δίκες.

Η κυβέρνηση Παπάγου αρχίζει να κλονίζεται το 1954 με την παραίτηση του ισχυρότερου υπουργού της, Μαρκεζίνη, λόγω του Κυπριακού ως μείζονος πολιτικού θέματος. Ο Παπάγος ασθενεί, στα εσωτερικά του κόμματος επικρατεί διφωνία ενώ η κεντροαριστερά επικρατεί στις δημοτικές εκλογές του 1954. Το αδιέξοδο που επικρατεί στο Κυπριακό ζήτημα επιδεινώνει την κατάσταση. Η κυβέρνηση έχει υιοθετήσει μια φιλοαμερικανική στάση παρόλο που η κοινή γνώμη είναι αντίθετη λόγω των διώξεων που υφίστανται οι Κύπριοι από την Αγγλία. Η επιδείνωση της υγείας του Παπάγου δεν αφήνει περιθώρια στην κυβέρνηση και είδη αναζητεί διάδοχο στην ηγεσία. Επικρατέστερος όλων φαίνεται να είναι ο Κ. Καραμανλής, που τότε εκτελούσε χρέη Υπουργού Δημοσίων έργων. Ο Κ. Καραμανλής λόγω της αντίθετης στάσης από αυτή του Παπάγου στο Κυπριακό ζήτημα υποστηρίχτηκε τόσο από τα Ανάκτορα όσο και από τους Αμερικανούς. Ο Παπάγος πεθαίνει τη νύχτα της 4^{ης} Οκτωβρίου 1955.

Τον Αλ. Παπάγου διαδέχεται ο Κ. Καραμανλής ο οποίος ανέλαβε τα ηνία της χώρας έπειτα από εντολή του βασιλιά Παύλου. Οι λόγοι που οδήγησαν το βασιλιά να κάνει αυτή την επιλογή ήταν η ανταγωνιστικότητα των δυο αντιπρόεδρων η όποια θα έθετε σε κίνδυνο την συνοχή του κόμματος, η επιλογή του Στ. Στεφανόπουλου λόγω του ανεπιτυχή χειρισμού το θέματος

Κυπριακό δεν θα ήταν ορθή, ο Κ. Καραμανλής λόγω του νεαρού της ηλικίας του (48 ετών) θα προμήνυε μια σταθερότητα στην τότε ταραγμένη πολιτική περίοδο καθώς οι ιδέες του για μια νέα πολιτική εικόνα θα έθεταν τις βάσεις για ευημερία και ανάπτυξη. Από την στιγμή όμως που η κυβέρνηση είχε ειδή δυο αντιπρόεδρους και δεν είχε εκλέξει αρχηγό, η εντολή για σχηματισμό κυβέρνησης ήταν παράνομη καθώς η εντολή για σχηματισμό κυβέρνησης δόθηκε χωρίς να υπάρχει η δεδηλωμένη. Για αυτό το λόγο ο Κ. Καραμανλής προκηρύσσει εκλογές για τις 19 Φεβρουαρίου 1956.

1.5.3 Πολιτική και οικονομική πρόοδος 1956-1963

Στις 4 Ιανουαρίου 1956 ο Κ. Καραμανλής ιδρύει το κόμμα Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (Ε.Ρ.Ε) το οποίο, εν μέρη, αποτελεί την συνέχεια του Ε.Σ, με αυτή την κίνηση ο Καραμανλής ήθελε να δείξει την διαφοροποίηση του από τις προηγούμενες πολιτικές τακτικές και να χαράξει μια νέα ανεξάρτητη πορεία, απευθυνόμενος σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα, καλύπτοντας ένα ευρύ ιδεολογικό και πολιτικό φάσμα.

Οι εκλογές στις 19 Φεβρουαρίου 1956 θα πραγματοποιηθούν με το πλειοψηφικό σύστημα, με περιορισμένη εκπροσώπηση της μειοψηφίας και αναλογική για τις μεγάλες περιφέρειες (Ν.3457/1955). Θα αναδείξουν πρώτο κόμμα το Ε.Ρ.Ε με ποσοστό 47,38% και 165 έδρες (η ψήφος των δημοσίων υπάλληλων και του στρατού έπαιξαν καθοριστικό ρολό) και ακολούθησε η Δημοκρατική Ένωση (Δ.Ε) εκπροσωπούμενη από τον Γ. Παπανδρέου με ποσοστό 48,15% και 132 έδρες. Το παράδοξο αυτό αποτέλεσμα (το Ε.Ρ.Ε να έχει μικρότερο ποσοστό ψήφων αλλά περισσότερες έδρες) οφείλεται σε ένα περίπλοκο σύστημα διεξαγωγής εκλογών. Πρόκειται για ένα κατά βάση πλειοψηφικό σύστημα βασιζόμενο, στον νόμο του Ελ. Βενιζέλου το 1929, για την εκλογή των βουλευτών που μετέβαλε την αναλογικότητα μεταξύ πρώτου και δεύτερου κόμματος ανά τύπο περιφέρειας, δηλαδή, ήταν πλειοψηφικό σε περιφέρειες που εξέλεγαν έως τρεις βουλευτές, πλειοψηφικό με περιορισμένη εκπροσώπηση του δεύτερου κόμματος σε μεσαίες περιφέρειες, όπου εκλέγονταν τέσσερις έως δέκα βουλευτές και αναλογικό στις μεγάλες εκλογικές περιφέρειες, όπου εκλέγονταν περισσότεροι από δέκα βουλευτές (Αναστασιάδης, 1998).

Αξιοσημείωτο είναι πως, για πρώτη φορά, στις παρούσες εκλογές δικαίωμα ψήφου είχε και ο γυναικείος πληθυσμός.

Στη περίοδο αυτή η ελληνική οικονομία και γενικότερα η Ελλάδα θα δείξει μια ανάπτυξη άνευ προηγούμενου, θα επιδείξει οικονομικά και πολιτικά επιτεύγματα τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε μια χώρα όπου βίωνε ακόμα τις συνέπειες ενός καταστροφικού εμφύλιου πολέμου η εφαρμογή ενός προγράμματος ταχύρυθμης οικονομικής ανάπτυξης ήταν απαραίτητη. Οι αντιλήψεις και οι περιστάσεις της εποχής έδιναν ως μοναδική πολιτική επιλογή για οικονομική ανάπτυξη την εκβιομηχάνιση, η επιλογή του δευτερογενή τομέα ως επιλογή ανάπτυξης βασίστηκε στο γεγονός ότι ήταν συνώνυμο της ισχυρής οικονομίας η οποία θα μπορούσε να γενικεύσει την ευημερία και την τεχνική εξέλιξη.

Όλα αυτά σε μια χώρα της οποίας η οικονομική δύναμη ήταν ο πρωτογενής τομέας, στο δευτερογενή τομέα η βιομηχανία της ήταν συνώνυμη της μεταποίησης. Ο τριτογενής τομέας αποτελούσε ένα χώρο ο οποίος δεν είχε ανιχνευτεί σε όλη του την έκταση.

Η επιλογή της εκβιομηχάνισης ως στρατηγική της αναπτυξιακής πολιτικής δεν αφορούσε μόνο την Ελλάδα αλλά και άλλες χώρες δείχνοντας με αυτό το τρόπο πως η ελληνική πολιτική βασίστηκε στις διεθνείς τάσεις.

Η κυβέρνηση για να επιτύχει τους σκοπούς της βασίστηκε στο δόγμα της νομισματικής σταθερότητας. Η ελληνική οικονομία θα κινηθεί σε πλαίσιο σταθερότητας, χωρίς πληθωρισμό και ελλείμματα του δημόσιου τομέα, θα αυξήσει την παραγωγικότητά της και θα αναζητήσει κεφάλαια για μεγάλα επενδυτικά σχέδια. Οι αμοιβές θα κινούνταν ανοδικά, όμως ο ρυθμός της αύξησης των μισθών και των ημερομισθίων δεν θα υπερέβαινε αλλά θα υπολείπταν του ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας, ώστε να δημιουργείται το αναγκαίο πλεόνασμα για επενδύσεις. Το κράτος θα διαδραματίσει παρεμβατικό ρόλο, έχοντας στη διάθεσή του ποικίλα μέσα. Θέτοντας υπό τον έλεγχό του το μεγαλύτερο μέρος του τραπεζικού συστήματος, θα ρύθμιζε με νομισματικά αλλά και πιστωτικά μέτρα τη ροή χρήματος και θα υποβοηθούσε τις επενδύσεις. Θα αναζητούσε ξένους επενδυτές, στους οποίους θα παρείχε ευνοϊκούς όρους, ενώ σε περιπτώσεις απροθυμίας θα αναλάμβανε το ίδιο τη σύσταση βασικών βιομηχανιών (Συλλογικό, 2000).

Στο δευτερογενή τομέα η Ελλάδα θα επεκταθεί δημιουργώντας βιομηχανίες αλουμινίου, ζάχαρης, λιπασμάτων και διυλιστήρια. Στο τριτογενή τομέα το κράτος θα επεκτείνει τις δραστηριότητες του παραχωρώντας τις αεροπορικές συγκοινωνίες στο συγκρότημα Ωνάση, που ίδρυσε την Ολυμπιακή Αεροπορία (Ο.Α), θα αναπτύξει τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (Ε.Ο.Τ), θα ιδρύσει τον Οργανισμό Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου (ΟΠΑΠ) και θα

δημιουργήσει τον Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ). Όσον αφορά το πρωτογενή τομέα, όπως διαπιστώθηκε, η κυβέρνηση δεν έδωσε ιδιαίτερο βάρος ως προς τον εκσυγχρονισμό του, με αποτέλεσμα η ύπαιθρος να εγκαταλείφτει με καταστρεπτικές οικονομικές συνέπειες στο μέλλον, ο λόγος αυτής στάσης του κράτους απέναντι στον αγροτικό τομέα ήταν οι άδηλοι πόροι οι όποιοι προέρχονταν από την ναυτιλία και τον τουρισμό και επενδύονταν στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα καθώς και η αισθητή μείωση του αγροτικού πληθυσμού λόγω της ανέγερσης του Τείχους του Βερολίνου, τον Αύγουστο του 1961, όπου τερμάτιζε βίαια την μετανάστευση των ανατολικοευρωπαϊών προς την δύση. Η ραγδαία αναπτυσσόμενη βιομηχανία της Δυτικής Ευρώπης υποχρέωσε να αναζητήσει ανειδίκευτους εργάτες στις φτωχές περιοχές της Μεσόγειου, με αυτό τον τρόπο η μετανάστευση από την ύπαιθρο προς την Ευρώπη εκτινάχτηκε στα ύψη.

Στην διάρκεια αυτών των ετών η ελληνική οικονομία είχε την εικόνα μιας ταχεία αναπτυσσομένης χώρας, στα τέλη του 1963 η Ελλάδα είχε να επιδείξει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Οι οικονομικοί ρυθμοί ανόδου του εγχωρίου προϊόντος την περίοδο 1956-1963 στην Ε.Ο.Κ ήταν 4,6%, ενώ η ελληνική οικονομία είχε ρυθμούς ανάπτυξης 5,9%.
- Αύξηση των ιδιωτικών καταθέσεων.
- Αύξηση της χρηματοδότησης της οικονομίας.
- Αύξηση αδήλων πόρων από ναυτιλία, τουρισμό και μεταναστευτικά εμβάσματα.
- Αύξηση του αγροτικού εισοδήματος, κυρίως προερχόμενο από εμβάσματα του εξωτερικού και κρατικών ενισχύσεων χωρίς αναπτυξιακά κριτήρια.
- Αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος.
- Αύξηση του Α.Ε.Π κατά 113%.

Όπως στον οικονομικό τομέα έτσι και στην διεθνή πολιτική η ελληνική κυβέρνηση προέβει σε ενέργειες οι οποίες θα έπαιζαν καθοριστικό ρολό στην μετέπειτα ιστορία της, σημαντικότερες αυτών:

- Επαφές και αναδείξει θετικών σχέσεων με τον Τρίτο Κόσμο, ιδιαίτερα με τις αραβικές χώρες, προτάσσοντας, τα περιφερειακά συμφέροντα της Ελλάδας.
- Σύμβαση Γενεύης για την ανοιχτή θάλασσα. Το 1958 υπογράφετε η συμφωνία για το Νόμο της Θαλάσσης ο οποίος αναγνωρίζει τις αρχές Διεθνούς Δίκαιου.
- Υπόθεση Μαρτέν. Το 1959 η κυβέρνηση κατέθεσε και ψήφισε νομοσχέδιο, με το οποίο γινόταν τροποποίηση του προηγούμενου σχετικού νόμου και επιτρεπόταν η αποφυλάκιση των εγκληματιών πολέμου που είχαν ήδη καταδικαστεί και κρατούντο σε ελληνικές

φυλακές, ο νομός αυτός αφορούσε τον Μαξ Μαρτέν, αξιωματικό των γερμανικών κατοχικών δυνάμεων, ο οποίος κατηγορήθηκε για εγκλήματα πολέμου. Οι ενέργειες αυτές πραγματοποιήθηκαν υπό την υπόδειξη των Γερμανών καθώς το φθινόπωρο του 1958 έγινε η σύναψη δανείου της Ελλάδος από την Γερμανία ύψους 200 εκατομμυρίων μάρκων (Λιναρδάτος, 1978).

- Ελληνοτουρκικές Συμφωνίες Ζυρίχης. Το 1959 υπογράφει η Συμφωνία Ζυρίχης - Λονδίνου, με την οποίες τερματίστηκε η βρετανική κυριαρχία επί της Κύπρου και ιδρύθηκε ανεξάρτητο Κυπριακό κράτος, με εγγυήτριες δυνάμεις την Ελλάδα, την Τουρκία και τη Μεγάλη Βρετανία με δικαίωμα στρατιωτικής παρέμβασης (Συλλογικό, 1997).
- Τον Νοέμβριο του 1962 η Ελλάδα θα καταστεί το πρώτο συνδεδεμένο μέλος με την ΕΟΚ, όπου προβλεπόντουσαν:
 - 1) Κατάργηση εισαγωγικών δασμών και περιοριστικών μέτρων σε βάρος της ελεύθερης κυκλοφορίας βιομηχανικών προϊόντων των Κοινοτικών χωρών.
 - 2) Κατάργηση δασμών και περιοριστικών μέτρων σε βάρος των ελληνικών προϊόντων σε διάστημα δώδεκα ετών.
 - 3) Σταδιακή υιοθέτηση του κοινού εξωτερικού δασμολογίου της ΕΟΚ.
 - 4) Αυτόματη κατάργηση των δασμών πάνω στα κύρια εξαγωγίμα ελληνικά προϊόντα.
 - 5) Εναρμόνιση της αγροτικής πολιτικής της Ελλάδας με την Κοινή Αγροτική Πολιτική.
 - 6) Οικονομική χορηγία προς την Ελλάδα, υπό μορφής δανείου από την Ευρωπαϊκή τράπεζα Επενδύσεων (Συλλογικό, 1997).

Στις 21 Φεβρουαρίου 1963 κατατέθηκε στη βουλή, από το Ε.Ρ.Ε, πρόταση αναθεώρησης μη θεμελιωδών διατάξεων του Συντάγματος, που χαρακτηρίστηκε ως προσπάθεια για "βαθειά τομή". Η πρόταση αυτή είχε ιδιαίτερο συνταγματικό και πολιτικό ενδιαφέρον, παρά το γεγονός ότι δεν υλοποιήθηκε. Αποσκοπούσε στην ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας και συνακόλουθη αποδυνάμωση τόσο του Κοινοβουλίου όσο και του στέμματος. Επίσης, αφορούσε την ομαλότερη σύνδεση της χώρας με την Ευρώπη, γεγονός που καθιστούσε αναγκαία τη διεύρυνση αρμοδιοτήτων της διοίκησης.

Από την περίοδο 1956-1963, παρόλο την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία, δεν έλειψαν και οι πολιτικές εντάσεις στα εσωτερικά της χώρας με αποτέλεσμα την πραγματοποίηση δυο εκλογικών αναμετρήσεων.

Η πρώτη κρίση ήταν, πρόωρα, τον Μάιο του 1958 όπου λόγω έντονων προβλημάτων στην εξωτερική πολιτική, κύριες αιτίες ήταν το Κυπριακό και η εγκατάσταση πυραύλων μέσου βεληνεκούς στην Ελλάδα, οδήγησαν την ελληνική κοινωνία στις κάλπες. Στις εκλογές, όπου διενεργήθηκαν από την υπηρεσιακή κυβέρνηση Κ. Γεωργακόπουλου και με Ενισχυμένη Αναλογική (Ν.3822/1958), πρώτο κόμμα αναδέχθηκε το Ε.Ρ.Ε με ποσοστό 41,16% και 171 έδρες, δεύτερο κόμμα ήρθε η Προοδευτική Αγροτική Δημοκρατική Ένωση (Π.Α.Δ.Ε) με ποσοστό 10,62% και τρίτο κόμμα το Κ.Φ με ποσοστό 20,67% και 36 έδρες (Αναστασιάδης, 1998).

Η δεύτερη κρίση ήταν τον Οκτώβριο του 1961, οι λόγοι επίστευσης των εκλογών ήταν, οι κομματικές επιδιώξεις του κυβερνώντος κόμματος, το πολιτικό κλίμα της εποχής όπου ήταν πολύ ευνοϊκό (λύση του κυπριακού, η οικονομία ήταν σε ανοδική πορεία και υπήρχε κρίση στην αντιπολίτευση) και η άνοδος της "αριστεράς" στη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης που σε συνδυασμό με τις αποσυνθετικές τάσεις που επικρατούσαν στο χώρο των κομμάτων του Κέντρου αποτελούσαν κίνδυνο τόσο στην ντόπια ολιγαρχία όσο και στον ξένο παράγοντα. Η κυβέρνηση προσπάθησε να αναστείλει την ανοδική πορεία της "αριστεράς" εφαρμόζοντας το σχέδιο "Άσκησης ΠΕΡΙΚΛΗΣ", βάσει αυτού το σχέδιου ασκήθηκε από την κυβέρνηση μια πολιτική, γνωστή πλέον, "βίας και νοθείας" όπου με παρατυπίες, παράνομες ενέργειες και εκδηλώσεις βίαιων συγκρούσεων η κυβέρνηση εκβίασε το αποτέλεσμα. Οι εκλογές διενεργήθηκαν υπό την υπηρεσιακή κυβέρνηση του αρχηγού του στρατιωτικού οίκου του βασιλιά Κ. Δόνα με την συμμετοχή πολλών φίλων των ανακτόρων, η συμμετοχή του παλατιού επιβεβαιώνει την έμμεση συμμετοχή του στα γεγονότα. Το εκλογικό σύστημα ήταν με Ενισχυμένη Αναλογική (Ν.4173/1961) όπου πρώτο κόμμα αναδέχθηκε η Ε.Ρ.Ε με ποσοστό 50,81% και 171 έδρες, ακολούθησε ο συνασπισμός Ενώσεως Κέντρου – Κόμματος Προοδευτικών με ποσοστό 33,66% και 100 έδρες και τρίτο κόμμα το Πανδημοκρατικόν Αγροτικόν Μετωπών Ελλάδος (ΠΑΜΕ) με ποσοστό 14,63% και 24 έδρες (Αναστασιάδης, 1998).

1.5.4 Πολιτική αστάθεια 1963-1967

Η ρήξη του κυβερνώντος κόμματος με τα ανάκτορα (για την εκλογή του Αρχιεπισκόπου, για την προίκα της σημερινής βασίλισσας της Ισπανίας και τότε πριγκίπισσας Σοφίας, για το βασιλικό ταξίδι στο Λονδίνο), η δολοφονία του βουλευτή Γρ. Λαμπράκη (από το παρακράτος), καθώς η στάση των Ενόπλων Δυνάμεων και των Αμερικανών ήταν οι αιτίες της παραίτησης του Κ. Καραμανλή και της "άτακτης" φυγής του στο εξωτερικό με το ψευδώνυμο Κ. Τριανταφυλλίδης (Σακκάς, 2010).

Δημιουργείτε μεταβατική κυβέρνηση από τον Π. Πιπινέλη (έπειτα από υπόδειξη του Κ. Καραμανλή) καθορίζοντας ημερομηνία διεξαγωγής εκλογών για τις 3 Νοέμβριου 1963. Η ίδια υπηρεσιακή κυβέρνηση έπειτα από πιέσεις του πρόεδρου της Ένωσης Κεντρώου (Ε.Κ) παραιτείται στις 28 Σεπτεμβρίου. Την θέση της κυβέρνησης Π. Πιπινέλη αναλαμβάνει η υπηρεσιακή κυβέρνηση του Σ. Μαυρομιχάλη (πρόεδρος του Άρειου Πάγου) έπειτα από εντολή του βασιλιά.

Στις 3 Νοέμβριου 1963 διεξάγονται εκλογές με Ενισχυμένη Αναλογική (Ν.4173/1961 και Ν.4322/63) με τα αποτελέσματα να αλλάζουν άρδην τον πολιτικό χάρτη στην Ελλάδα. Πρώτο κόμμα αναδεικνύεται η Ε.Κ με ποσοστό 42,3% και 138 έδρες, δεύτερο κόμμα η Ε.Ρ.Ε με 39,4% και 132 έδρες και τρίτο κόμμα ήρθε η Ε.Δ.Α με 14,5% και 28 έδρες (Αναστασιάδης, 1998).

Λόγω της μη εξασφάλισης αυτοδυναμίας του εκλεγμένου κόμματος και αρνούμενος οποιαδήποτε συμπράξει με το Ε.Δ.Α ο πρόεδρος της Ε.Κ Γ. Παπανδρέου, διαισθανόμενος ότι το πολιτικό κλίμα ήταν υπέρ του, ζήτησε την διεξαγωγή νέων εκλογών. Βρισκόμενος σε πολιτικό αδιέξοδο ο βασιλιάς αναθέτει διερευνητική εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Π. Κανελλόπουλο, ο οποίος με την σειρά του αναγγέλλει την διεξαγωγή νέων εκλογών στις 16 Φεβρουαρίου 1964. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η αποχώρηση του Γ. Παπανδρέου από την εξουσία για την διεξαγωγή εκλογών έγινε εν μέσω έντασης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις με πρωτοφανείς προκλήσεις και με ανοιχτή πολεμική αναμέτρηση από την τουρκική πλευρά.

Μέχρι την ημέρα των νέων εκλογών, η νέα κυβέρνηση προχώρησε στην απόλυση κομμουνιστικών κρατούμενων, εκδημοκράτισε την κρατική μηχανή (κυρίως τα σώματα ασφάλειας) και δημοσιοποίησε το πρόγραμμα "Δωρεάν Παιδεία".

Οι εκλογές του Φεβρουαρίου 1964 εφαρμόστηκαν με το σύστημα της Ασθενώς Ενισχυμένης Αναλογικής (Ν.4173/1961 και Ν.4322/63). Η Ε.Κ αναδεικνύεται πρώτο κόμμα με 171 έδρες και

ποσοστό 53,72%, δεύτερο κόμμα ο Ε.Ρ.Ε με 107 έδρες και 35,26% και ακόλουθη η Ε.Δ.Α με 22 έδρες και ποσοστό 11,80% (Αναστασιάδης, 1998).

Η περίοδος 1964-1967 μπορεί να θεωρηθεί ως μια περίοδος μεγάλων πολιτών ανατροπών, εντάσεων και κοινωνικών αναταραχών. Η κυβέρνηση άσκησε κυρίως μια πολιτική κοινωνικού χαρακτήρα, με σημαντικότερη εξ' αυτών την αύξηση των κρατικών δαπανών για την παιδεία, εφάρμοσε την δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος και προχώρησε σε εκσυγχρονισμό του περιεχομένου των διδασκομένων μαθημάτων. Στο θέμα του κυπριακού εκμαιεύει από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ απόφαση, με την οποία απαγορεύεται επέμβαση της Τουρκίας στην Κύπρο με την κυβέρνηση να ορίζεται ως μεσολαβητής του Οργανισμού για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Η σκηνή στην εσωτερική πολιτική ήταν σε μια διαρκή ένταση η οποία οδήγησε σε παραίτηση του πρωθυπουργού (15-07-1965) και σε κοινωνικές αναταραχές οι οποίες έμειναν στην ιστορία ως "Ιουλιανά", οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτό το αποτέλεσμα, είναι:

- Η σύγκρουση με το παλάτι. Ο Γ. Παπανδρέου εκτός από Πρωθυπουργός ήθελε να είναι και Υπουργός Άμυνας κάτι που δεν αποδέχτηκε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος καθώς επίσης και η επιθυμία του Παλατιού να δοθεί ισόβια χορηγία στη Φρειδερίκη.
- Η υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ. Η ΑΣΠΙΔΑ (Αξιωματικοί Σώσατε Πατρίδα, Ιδανικά, Δημοκρατία, Αξιοκρατία) ήταν μία παραστρατιωτική αντιβασιλική οργάνωση με αρχηγό τον Ανδρέα Παπανδρέου το 1964 που είχε ως σκοπό την μεταβολή του Ελληνικού Συντάγματος. Την ίδια περίοδο αλλά τρία κινήματα ετοιμάζονταν (των Συνταγματαρχών, των Στρατηγών και του Καραμανλή)
- Η διαμάχες στο εσωτερικό της κυβέρνησης για την ακολουθούμενη οικονομική πολιτική και την διαδοχή του πολιτικού αρχηγού.

Οι παραπάνω λόγοι οδήγησαν σε αποπομπή της κυβέρνησης στις 15 Ιουλίου 1965, έως το πραξικόπημα των συνταγματαρχών στις 21 Απριλίου 1967 η περίοδος αυτή είναι γνωστή και ως "Αποστασία του 1965" αφού μετά οι κυβερνήσεις που σχηματίστηκαν διαδοχικά από βουλευτές της Ε.Κ ήταν αποτέλεσμα χρηματισμού και υποσχέσεων ανάληψης πολιτικών αξιωμάτων (ο βασιλιάς Κωνσταντίνος είχε έντονη ανάμειξη στο πολιτικό σκηνικό της χώρας παραβιάζοντας το Σύνταγμα) (Λιναρδάτος, 1978).

Η συμφωνία του Γ. Παπανδρέου με τον Π. Κανελλόπουλο με σκοπό την διεξαγωγή των εκλογών τον Μάιο του 1967 δεν υλοποιήθηκε καθότι εκδηλώθηκε το στρατιωτικό πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου.

1.6 Η Χούντα των Συνταγματαρχών 1967-1974

Τον Απρίλιο του 1967 αξιωματικοί του στρατού (μελή της οργάνωσης ΙΔΕΑ, με επικεφαλή τον Γ. Παπαδόπουλο, που το αρχικό σχέδιο ήταν η ανατροπή του Γ. Παπανδρέου και έπειτα την επιβολή πραξικοπηματικής κυβέρνησης, η οργάνωση αυτή λειτουργούσε κατ' εντολή του Τζον Μέρι πράκτορα της CIA (Δ.Παραλίκας, 1982)), αφού είχαν εξασφαλίσει εκατό τανκς, κατευθύνθηκαν και κατέλαβαν το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας κατόπιν έθεσαν σε εφαρμογή το σχέδιο "ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ" σε όλη τη χώρα (σχέδιο έκτακτης ανάγκης του ΝΑΤΟ σε περίπτωση κομμουνιστικής εξέγερσης (Δ.Παραλίκας, 1982)) αναλαμβάνοντας τα ηνία της χώρας. Ο βασιλιάς έπειτα από την άτυχη απόπειρα ανακατάληψης της εξουσίας στις 13 Δεκεμβρίου 1967 φεύγει για το εξωτερικό.

Την περίοδο εκείνη η δικτατορία εφαρμόζει την "επιχείρησης – σύνταγμα" όπου σκοπός ήταν η εφαρμογή ενός συντάγματος πιο βασιλικού και πιο φιλελεύθερου από όσο θα άντεχε ένα δικτατορικό καθεστώς, εξου και ο λόγος που δεν εφαρμόστηκε ποτέ, ώστε να έχει την εύνοια των ανακτορικών κύκλων και του συντηρητικού πολιτικού κόσμου (Αναστασιάδης, 1998).

Η κυβέρνηση των "Συνταγματαρχών", πολιτικά, θα ακολουθήσει μια ελεγχόμενη φιλελευθεροποίηση ευνοώντας μικρή μερίδα πολιτών οι όποιοι έφεραν θέρμης υποστήριξης επί του εν λόγω "κινήματος" καθότι θα αναλάβουν το μονοπώλιο της διαμόρφωσης του δευτερογενή και τριτογενή τομέα της χώρας καθώς και της ναυτιλίας, θα σημαδευτεί από σκάνδαλα των πολιτικών, κυρίως με άπατες (μαύρα κρέατα), υπέρογκα δάνεια (θαλασσοδάνεια), υπέρογκα πόσα για αναπτυξιακές συμβάσεις (σύμβαση με την πολυεθνική Litton).

Η κυβέρνηση επικεντρώθηκε σε επενδύσεις που είχαν χαρακτήρα ανοικοδόμησης της Ελλάδας, πολλές από αυτές δεν έγιναν ποτέ (Εγνατία Οδός), κάποια αλλά δεν τέλειωσαν ποτέ ενώ πλείστες εξ αυτών ήταν ειδή σε στάδιο υλοποίησης από τα προηγούμενα έτη, χαρακτηριστικά έργα χωρίς ουσιαστική αναπτυξιακή πολιτική είναι (Παττακός, 1999):

- Η κατασκευή φραγμάτων (Αλιάκμονος, Καστρακίου κλπ),
- Επέκταση θερμοηλεκτρικών μονάδων (Ερέτριας, Πτολεμαΐδας)
- Κατασκευή αεροδρομίων (Ζακύνθου, Καβάλας)

- Αρδευτικά Έργα (Εβρου, Νέστου)
- Κτίρια (Κρατικά Μέγαρα, ΟΣΕ, ΟΤΕ)
- Δικαστικά Μέγαρα (Αθηνών, Θεσσαλονίκης)
- Επεκτάσεις Νοσοκομείων (Βενιζέλειου, Γενικού Κρατικού)
- Πανεπιστημιούπολεων (Αθηνών, Πατρών)
- Επέκταση Ηλεκτροφωτισμού
- Επέκταση Οδικού Δικτύου

Στο πρωτογενή τομέα εστίασε περισσότερο στην πολιτική των επιδοτήσεων και όχι των εξαγωγών, καθότι τα χωριά λόγω εμβασμάτων από το εξωτερικό είχαν οικονομική ευχέρεια επίσης, η διάλυση των αγροτικών συνεταιρισμών, με μεταβιβάσει των αρμοδιοτήτων τους σε διορισμένες διοικήσεις, είχαν ως αποτέλεσμα την στοχευόμενη κερδοσκοπία.

Κοινωνικά, θα προσπαθήσει να φιμώσει τους πολίτες με λογοκρισία (χαρακτηριστική κίνηση του Έλληνα φοιτητή στην Γένοβα όπου αυτοπυρπολείται στην κεντρική πλατεία της πόλης διαμαρτυρούμενος για τη Δικτατορία στην Ελλάδα το 1970), θέτοντας υπό τον έλεγχο της τον τύπο με σκοπό την ελεγχόμενη πληροφόρηση, θα συνεχίσει την αντικομμουνιστική στάση που είχε εδραιωθεί στα προηγούμενα χρόνια οργανώνοντας συλλήψεις σε όλη την χώρα και θα ακυρώσει την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964. θα γίνουν αλληπάλληλες και συνεχείς εξυπηρετήσεις πρόσωπων προς ίδιον όφελος των μελών της κυβέρνησης καθώς και θα ψηφιστούν "φωτογραφικοί" νομοί (Μελετόπουλος, 2008).

Η εσωστρέφεια της ελληνικής κυβέρνησης θα της δημιουργήσει προβλήματα στην εξωτερική πολιτική με αρχή την περιθωριοποίηση των ζητημάτων συμφωνίας σύνδεσης Ελλάδας – ΕΟΚ το 1971, στο κυπριακό ζήτημα θα δείξει έλλειψη διπλωματικής προετοιμασίας με αποτέλεσμα την πλήρη αποχώρηση της ελληνικής μεραρχίας από το νησί το 1967, επίσης η πετρελαϊκή κρίση και η κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods θα δημιουργήσει πληθωρισμό και ανεργία, τα όποια θα αντιμετωπίσουν με κοινωνικές δαπάνες χωρίς αναπτυξιακές προοπτικές.

Το 1973 ήταν η αρχή του τέλους του δικτατορικού καθεστώτος, η πορεία των γεγονότων προς την ρήξη έχουν ως εξής (Παπακωνσταντίνου, 1997):

- Επιχειρείται απόπειρα του "Κινήματος του Ναυτικού" (το Κίνημα του Ναυτικού της 23ης Μαΐου 1973 ήταν μια στασιαστική προσπάθεια με στόχο την ανατροπή του τότε δικτατορικού καθεστώτος).

- Στις 1 Ιουνίου 1973 ο Γ. Παπαδόπουλος καταργεί την βασιλεία και ανακηρύσσει το πολίτευμα Προεδρική Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.
- Στις 29 Ιουλίου 1973 προχώρησε σε νομιμοποίηση των πράξεών του με το νόθο δημοψήφισμα για την μορφή του πολιτεύματος.
- Στις 19 Αυγούστου 1973 ο Παπαδόπουλος ορκίζεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο Οδυσσέας Αγγελής Αντιπρόεδρος.
- Στις 20 Αυγούστου ο Παπαδόπουλος βάσει του σχεδίου φιλελευθεροποίησης, αίρει τον στρατιωτικό νόμο από την περιοχή της πρωτεύουσας, και αμνηστεύει μεγάλο αριθμό πολιτικών κρατουμένων.
- Στις 19 Σεπτεμβρίου 1973 διορίζει τα 10 μέλη του Συνταγματικού Δικαστηρίου (που είχε φροντίσει να κατοχυρώσει συνταγματικά με το Σύνταγμα του 1973).
- Στις 8 Οκτωβρίου 1973 διορίζει πολιτική κυβέρνηση υπό τον Σπύρο Μαρκεζίνη με σκοπό να προπαρασκευάσει βουλευτικές εκλογές για τις 10 Φεβρουαρίου 1974.
- Στις 17 Νοέμβριου γίνεται η εξέγερση του Πολυτεχνείου.
- Στις 25 Νοεμβρίου 1973 με αφορμή τα γεγονότα του Πολυτεχνείου εκδηλώνεται νέο πραξικόπημα και νέα Χούντα υπό τον ταξίαρχο Δημήτρη Ιωαννίδη (η Χούντα του Ιωαννίδη ήταν το δικτατορικό καθεστώς το οποίο, στις 25 Νοεμβρίου 1973, με επίσης πραξικοπηματικό τρόπο, ανέτρεψε τη Χούντα των Συνταγματαρχών) ανέτρεψε την Κυβέρνηση Σπύρου Μαρκεζίνη.
- Στις 15 Ιουλίου 1974 η Εθνοφρουρά οργανώνει πραξικόπημα κατά του νόμιμου προέδρου της Κύπρου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, τον οποίο προσπάθησαν και να δολοφονήσουν. Η Τουρκία, επωφελούμενη του πραξικοπήματος και με τον ισχυρισμό ότι οφείλει να αποκαταστήσει τη νομιμότητα ως μία εκ των τριών εγγυητριών δυνάμεων (οι άλλες δύο ήταν η Ελλάδα και η Βρετανία), εισέβαλε στη Μεγαλόνησο και κατέλαβε έπειτα από βομβαρδισμούς και εκτελέσεις το 38% του εδάφους της.
- Στις 22 Ιουλίου 1974 ο υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ Χένρυ Κίσινγκερ γνωστοποιεί, πριν από οποιαδήποτε επίσημη δήλωση, την πτώση της Δικτατορίας (Kissinger, 1995)
- Στις 23 Ιουλίου 1974 γίνεται αποκατάσταση του Δημοκρατικού Πολιτεύματος στην Ελλάδα και πρόσκληση του Κωνσταντίνου Καραμανλή στην εξουσία.

1.7 Η μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-1989

Η κατάρρευση την δικτατορίας οδήγησε στο σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας με επικεφαλής τον Κ. Καραμανλή. Έπειτα από την προσωρινή εφαρμογή του συντάγματος του 1952 προκηρύσσονται εκλογές για τις 17 Νοέμβριου 1974. Στο μεσοδιάστημα ο Κ. Καραμανλής ιδρύει το κόμμα Νέα Δημοκρατία (ΝΔ) το οποίο ουσιαστικά είναι η μετεξέλιξη του Ε.Ρ.Ε., ο Α. Παπανδρέου το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑ.ΣΟ.Κ), νομιμοποιείται το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (ΚΚΕ) και εμφανίζεται η επαναστατική οργάνωση 17 Νοέμβρη (17Ν).

Οι εκλογές του Νοέμβριου διεξήχθησαν με το σύστημα ενισχυμένης αναλογικής (Ν.65/1974) σε κλίμα πολιτικής ωριμότητας. Πρώτο κόμμα αναδεικνύεται η ΝΔ με 220 έδρες και ποσοστό 54,37%, δεύτερο κόμμα έρχεται ο συνασπισμός κόμματος Ένωσης Κέντρου-Νέες Δυνάμεις (Ε.Κ.-Ν.Δ.) με ποσοστό 20,42% και 60 έδρες και τρίτο κόμμα το ΠΑ.ΣΟ.Κ με 12 έδρες και ποσοστό 13,58%.

Το νέο πολιτικό σύστημα και η δημοκρατία ήρθαν αντιμέτωπα με την σκιά της δικτατορίας τον Φεβρουάριο του 1975 οπότε ορισμένοι στρατιωτικοί επιχειρήσαν πραξικόπημα με σκοπό την δολοφονία του πρωθυπουργού. Τον ίδιο χρόνο ψηφίζεται το νέο πολίτευμα του Συντάγματος περνώντας με αυτό το τρόπο από την βασιλεία στην κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Στην εσωτερική πολιτική η ΝΔ είχε να αντιμετωπίσει μια διεθνή οικονομική ύφεση η οποία ήταν αποτέλεσμα της πρώτης πετρελαϊκής κρίσης και θα οδηγούσε σε κοινωνικές αναταραχές. Θα προβεί σε μια πολιτική εξευρωπαϊσμού, στην προσπάθεια της να βρει το σωστό μείγμα μεταξύ δημοσίου – ιδιωτικού, θα κρατικοποιήσει επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα ελληνικών και ξένων συμφερόντων με σκοπό την ένταξη του κράτους σε ένα σύστημα κορπορατισμού το οποίο θα το χειριστεί με τέλειος ασύμμετρο τρόπο, αυταρχικό απέναντι στην εργατική τάξη και ενδοτικό απέναντι στις ανάγκες των επιχειρήσεων. Στα πλαίσια του κρατικού παρεμβατισμού το κράτος οδηγήθηκε αναπόφευκτα στην ανάγκη για εξειδικευμένες γνώσεις, τεχνογνωσία και συνεργασία με ομάδες συμφερόντων, οι ανάγκες αυτές οδήγησαν τη κυβέρνηση στην σταδιακή διόγκωση του δημόσιου τομέα ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις των καιρών.

Η κυβέρνηση ερχόμενη αντιμέτωπη με ζητήματα κρίσιμα για την εξωτερική πολιτική της χώρας θεώρησε ορθό την διενέργεια πρόωρων εκλογών ώστε να ξεκινήσουν άμεσα οι

διαπραγματεύσεις αυτών των ζητημάτων και όχι να αντιμετωπιστούν στα πλαίσια προεκλογικής περιόδου, οι εκλογές οριστήκαν για τις 20 Νοέμβριου 1977. Οι εκλογές διεξήχθησαν με το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής (Ν. 626/1977), ανέδειξαν πρώτο κόμμα την ΝΔ με 171 έδρες, δεύτερο κόμμα το ΠΑΣΟΚ με 93 έδρες, τρίτο κόμμα την Ένωση Δημοκρατικού Κέντρου (ΕΔΗΚ), τέταρτο το ΚΚΕ με 11 έδρες, 5 έδρες πήρε η Εθνική Παράταξη, 2 έδρες πήραν η Συμμαχία Προοδευτικών και Αριστερών Δυνάμεων και το Κόμμα Νεοφιλελευθέρων.

Η ανάκαμψη της πολιτικής σταθερότητας θα τερματιστεί με την δεύτερη πετρελαϊκή κρίση το 1979 η οποία μπορεί να μην έπληξε την ελληνική οικονομία όπως η πρώτη αλλά ήταν η καταλυτική για την παρούσα κυβέρνηση, η πίεση στο ισοζύγιο πληρωμών σε συνδυασμό με τη μείωση των εμβασμάτων και την αύξηση των καταναλωτικών δαπανών κατέστησαν μοιραίες για την ΝΔ στις επερχόμενες εκλογές.

Η διακυβέρνηση της χώρας την δεκαετία του 1980 ανήκει ολοκληρωτικά στο ΠΑΣΟΚ, ως ένα κόμμα της αριστεράς εκπροσώπησε κυρίως τα εργατικά και λαϊκά στρώματα τα οποία του έδωσαν τις βάσεις για μια σταθερή πολιτική πορεία δυο περιόδων.

Στις εκλογές της 18^{ης} Οκτώβριου 1981, το ΠΑΣΟΚ θα αναλάβει την κυβέρνηση της χώρας με ποσοστό 48% και 172 έδρες, τον ρόλο της αντιπολίτευσης θα έχει η ΝΔ με ποσοστό 23,87% και 115 έδρες, το πολιτικό σκηνικό θα ολοκληρωθεί με το ΚΚΕ έχοντας 13 έδρες και ποσοστό 9,36%.

Οι επόμενες εκλογές στις 2 Ιουνίου 1985, το ΠΑΣΟΚ θα λάβει 161 έδρες με ποσοστό 48%, ακολουθεί η ΝΔ με 126 έδρες και ποσοστό 35,87%, τρίτο κόμμα το ΚΚΕ με 11 έδρες και τέταρτο κόμμα το ΚΚΕ Εσωτερικού με 1 έδρα.

Η κυβερνητική δράση του ΠΑΣΟΚ ξεκίνησε με ιδιαίτερη έμφαση στον κοινωνικό τομέα, κατάργησε τα υπολείμματα της νομοθεσίας του Εμφυλίου, αναγνώρισε την αντίσταση της ΕΑΜ και καθιερώθηκε η 25η Νοεμβρίου ως ημέρα εθνικού εορτασμού της Ένωσης Εθνικής Αντίστασης. Η κυβέρνηση προώθησε μια σειρά μέτρων πολιτισμικού εκσυγχρονισμού (Οικογενειακού δικαίου, κατάργηση της προίκας, αποποινικοποίηση της μοιχείας κ.α) που αντιστοιχούσαν στο επίπεδο μίας μοντέρνας ευρωπαϊκής κοινωνίας. Στο τομέα της παιδείας εκφράστηκε με δυο νομοσχέδια, το ένα αφορά την λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ) και το άλλο την βασική και μέση εκπαίδευση.

Στα πλαίσια της ανάπτυξης το κυβερνών κόμμα θα ακολουθήσει μια πολιτική αύξησης των κοινωνικών δαπανών και κρατικοποιήσεων (ΛΑΡΚΟ και ΠΥΡΚΑΛ, τα τσιμέντα ΑΓΕΤ-

ΗΡΑΚΛΗΣ, η Ελληνική Χαλυβουργία, τα ναυπηγεία Σκαραμαγκά, η Πειραιϊκή-Πατραϊκή (βιομηχανία) και η πολυεθνική ΕΣΣΟ-Πάππας), αυτά θα έχουν ως αποτέλεσμα την υπέρμετρη διόγκωση του δημόσιου τομέα εις βάρος του ιδιωτικού. Η αναδιάρθρωση της παραγωγικής δομής μέσω της διεύρυνσης του επιχειρηματικού ρόλου του κράτους και των κρατικοποιήσεων είχε ως σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας αλλά η κομματικοπελατειακή διαχείριση του δημόσιου τομέα την απέτρεψε.

Στην δεκαετία του 1980 δημιουργήθηκαν αμέτρητοι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί χωρίς έλεγχο με αποτέλεσμα οι κοινοτικές ενισχύσεις να αξιοποιούνται οπουδήποτε αλλού έκτος από το πρωτογενή τομέα.

Λόγω της δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας, ο φιλελευθερισμός άρχισε να επικρατεί το αντιδιδύ λογού και αυτό ήταν το κλίμα που επικράτησε την δεύτερη τετραετία.

Η διόγκωση του δημόσιου τομέα μέσω των κρατικοποιήσεων ήταν και η αίτια για αρκετά πολιτικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα στην δεκαετία του 1980, τα οποία οδήγησαν και τη πτώση της κυβέρνησης, τα κυριότερα είναι:

- Σκάνδαλο καλαμποκιού, το οποίο αφορά σε λαθραία εισαγωγή χιλιάδων τόνων γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού από κρατική εταιρεία και την εξαγωγή του στη συνέχεια σε χώρες της Ευρώπης ως ελληνικό.
- Σκάνδαλο 1.5 δις εις βάρος της ΕΤΒΑ (Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης) και δυο θυγατρικών ναυτιλιακών εταιριών που αφορά σε αγορά πλοίων
- ΠΡΟΜΕΤ, εισήγαγε λαθραία καφέ υπερτιμολογώντας τον και αγόρασε ξυλεία η οποία κρίθηκε ακατάλληλη για κατεργασία από ξυλουργούς με αποτέλεσμα να αφεθεί στη διάβρωση του χρόνου.
- Πυρκάλ, πουλούσε στο Ιράκ την οβίδα σχεδόν στην μισή τιμή από ότι στον ελληνικό στρατό.
- Υποθέσεις Μαυράκης, αφορούν σκάνδαλα της ΔΕΗ
- Σκάνδαλο Κοσκωτά

Η εξωτερική πολιτική της περιόδου 1974-1989 χρίζει ιδιαίτερης σημασίας για την Ελλάδα διότι οι εξελίξεις θα παίξουν αποφασιστικό ρόλο για την γεωστρατηγική θέση της Ελλάδας αλλά και σε εξοπλιστικό επίπεδο, σημαντικότερες εξ' αυτών:

- Στις 14 Αύγουστου 1974 η Ελλάδα αποσύρεται από το ΝΑΤΟ, τα αίτια είναι η επέμβαση της Τουρκίας στη Κύπρο και η έγερση τουρκικών αξιώσεων στην υφαλοκρηπίδα και στον εναέριο χώρο του Αιγαίου.
- Στις 9 Αύγουστου 1976 προκαλείται ένταση στο Αιγαίο μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας με αφορμή την έξοδο τουρκικού ερευνητικού σκάφους “Χόρα” στην ελληνική υφαλοκρηπίδα, το αποτέλεσμα είναι η συμφωνία της Βέρνης στις 11 Νοέμβριου 1976 όπου δεσμεύει αμοιβαία την αποχή ερευνών στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου όσο διαρκούν οι διαπραγματεύσεις οριοθέτησης (Μαρδάς, 2005).
- Στις 18 Δεκεμβρίου 1978 προωθείται η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, η οποία πραγματοποιείται στις 1 Ιανουαρίου 1981, με αυτό το τρόπο η Ελλάδα παύει να είναι μια περιφερειακή συνιστώσα της Ευρώπης και εντάσσεται σε μια συσπειρωμένη Ευρώπη δυτικού προσανατολισμού.
- Στις 19 Οκτώβριου 1980 η Ελλάδα επανέρχεται σαν μέλος του ΝΑΤΟ αλλά χωρίς να έχουν οριοθετηθεί η υφαλοκρηπίδα και ο εναέριος χώρος των δυο χωρών, η ελληνική κυβέρνηση διατηρεί όμως το δικαίωμα αρνησικυρίας σε οποιαδήποτε οριοθέτηση έθιγε τα δικαιώματά της.
- 15 Νοέμβριου 1983, ανακήρυξη του τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους (Μαρδάς, 2005)
- Εν όψει της ελληνοτουρκικής έντασης η ελληνική εξωτερική πολιτική αναπτύσσει σχέσεις με τις βαλκανικές χώρες (Δελαστίκ, 2008).
- Η ελληνική κυβέρνηση κράτησε σταθερή πολιτική όσον αφορά την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης.
- Τον Μάρτιο του 1985 καθιερώνονται τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π), τα ΜΟΠ είναι προγράμματα περιορισμένης διάρκειας, που σχεδιαστήκαν για να βοηθήσουν τις μειονεκτικές αγροτικές και ημιβιομηχανικές περιφέρειες.
- Φεβρουάριος – Μάρτιος 1987, η έξοδος τουρκικού σκάφους “Πιρι Ρεις” προκαλεί ένταση και την παραλίγο πολεμική σύρραξη μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας (Μαρδάς, 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ο πολιτικός και οικονομικός εκσυγχρονισμός της Τουρκίας 1950-1989

Μετά την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το πολιτικό σύστημα, η οικονομική πολιτική και οι διεθνείς σχέσεις του τουρκικού κράτους υπέστησαν ριζικές αλλαγές. Σε αυτό καθοριστικό ρόλο θα έχουν οι ΗΠΑ εισχωρώντας στο τουρκικό κράτος εφαρμόζοντας το Δόγμα Τρούμαν, λόγω της γεωγραφικής θέσης της Τουρκίας υπήρχε ο φόβος μην χρησιμοποιηθεί ως ανάχωμα για την κάθοδο της Σοβιετικής Ένωσης στη Μεσόγειο, επίσης θα λειτουργούσε και ως εμπόδιο για την εξάπλωση του κομμουνισμού στην Ανατολή.

Αν και η Τουρκία δεν πολέμησε ουσιαστικά στο πλευρό των συμμάχων και ούτε είχε τις ίδιες απώλειες με την Ελλάδα στο πόλεμο, η ενδεχόμενη απώλεια επιρροής στην Τουρκία, μέσω του σχεδίου Μάρσαλ, θεωρούνταν ως μεγάλο πλήγμα για τις δυτικές δυνάμεις. Θεωρούνταν σίγουρο πως αν η Τουρκία δεν έμπαινε στη σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ θα επηρέαζε αρνητικά τις εξελίξεις στην Μεσόγειο και την Ανατολή (Ahmad, 1977).

2.1 Η πρώτη Τουρκική Δημοκρατία 1950-1960

2.1.1 Αλλαγή πολιτικού καθεστώτος

Στις 14 Μαΐου 1950 πραγματοποιούνται εκλογές, οι οποίες έλαβαν χώρα σε κλίμα ελευθερίας και δικαιοσύνης. Πρώτο κόμμα αναδεικνύεται το Δημοκρατικό Κόμμα (Δ.Κ) με ποσοστό 55,2% και 416 έδρες εκπροσωπούμενο από τον Άντεν Μεντερές, ακολούθησε το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (ΡΛΚ) με ποσοστό 39,6% και 69 έδρες με επικεφαλή τον Ισμέτ Ινονού, το Κόμμα Εθνικιστικού Κινήματος (ανεπίσημα Γκρίζοι Λύκοι- MHP) πήρε 1 έδρα όπως και οι ανεξάρτητοι (<http://www.turkstat.gov.tr/>, 2016).

Η ανάδειξη του ΔΚ ως κόμμα κυβέρνησης σηματοδοτεί και την λήξη της κεμαλικής περιόδου, οι εκπρόσωποι του κόμματος ήταν νέοι με μεγάλη επιρροή στα λαϊκά στρώματα. Η κυριότερη διάφορα του με το ΡΛΚ είναι πως δεν είχε εκπροσώπους από τον στρατό ή την γραφειοκρατία (Frederick, 2016).

Κατά την διάρκεια του ΡΛΚ ως κόμμα εξουσίας ο κρατικός μηχανισμός και η κομματική οργάνωση είχαν συγχωνευτεί με αποτέλεσμα την χειραγώγηση της κοινωνίας. Με την άνοδο του ΔΚ στην εξουσία αυτή η σχέση τερματίστηκε αλλά λόγω της χρόνιας κατάστασης (27 έτη

εξουσίας) είχε εδραιωθεί ένα σύστημα που χρειάστηκε πολύς χρόνος ώστε να μπορέσει να έρθει υπό τον έλεγχο τους. Στα επόμενα χρόνια βεβαία η σύνδεση του ΔΚ με το κράτος ήταν αναπόφευκτη με την διάφορα ότι το κόμμα κυριαρχούσε επί της γραφειοκρατίας.

Οι σχέσεις των δυο κόμματος υπήρξαν τεταμένες από την αρχή, από την μια το νεοεισερχόμενο (έτος ίδρυσης 1945) ΔΚ θεωρούσε τον εαυτό του εκφραστή της λαϊκής βούλησης, που είχε ως αποστολή να υλοποιήσει τις προεκλογικές υποσχέσεις για μεταρρυθμίσεις, από την άλλη το ΡΑΚ βλέποντας την ανάπτυξη της τουρκικής οικονομίας το κατέστησε ανήμπορο ώστε να προσφέρει εναλλακτική πολιτική, αυτή η κατάσταση θα οδήγησε το κόμμα στο να επιστρέψει στις κεμαλικές του αρχές επαναδιατυπώνοντας τα "Έξι τόξα" (ρεπουμπλικανισμός, εθνικισμός, εκκοσμίκευση, λαϊκισμός, κρατισμός και επαναστατικότητα) δίνοντας μεγάλη έμφαση στη κοινωνική πολιτική.

Το ΔΚ βλέποντας την υποστήριξη του στρατού και του γραφειοκρατικού μηχανισμού προς τον ηγέτη του ΡΑΚ, το οποίο στο μακροχρόνιο μονοπώλιο της εξουσίας είχε μετατραπεί σε ένα ισχυρό και πλούσιο οργανισμό, ξεκίνησε μια διαδικασία αποδυνάμωσης του επιτάσσοντας όλα τα περιουσιακά στοιχεία του ΡΑΚ εκχωρώντας τα στο δημόσιο ταμείο.

2.1.2 Η διεύρυνση της πλειοψηφίας του ΔΚ

Στις 2 Μαΐου 1954, παρόλο την έλλειψη ελευθερίας και τον αυταρχισμό της κυβέρνησης, το ΔΚ αναδεικνύεται πρώτο κόμμα συγκεντρώνοντας το 58% που τους έδινε 503 έδρες, ακολούθησε το ΡΑΚ με 31 έδρες και ποσοστό 35%. Το 1954 το ΔΚ ήταν στο απόγειο της δύναμης του, δύναμη η οποία θα αρχίσει να εξασθενεί τα επόμενα χρόνια λόγω αύξησης της οικονομικής κρίσης και της αποξένωσης των διανοομένων και του στρατού.

2.1.3 Οικονομική και κοινωνική πολιτική

Το Δ.Κ δημιουργήθηκε έχοντας ως πολιτική την φιλελευθεροποίηση της οικονομίας και από την στιγμή που βρεθήκαν στην εξουσία την εφάρμοσαν. Η αλλαγή από μια κρατιστική, αυστηρά ελεγχόμενη και αυταρχική οικονομία σε μια φιλελεύθερη οικονομία της αγοράς έγιναν μέσω του σχεδίου Μάρσαλ (αν και το Δόγμα Τρούμαν υπογραφή επί κυβέρνησης Ινονού, τα πρώτα πακέτα βοήθειας ήρθαν το 1949).

Το Δ.Κ πίστευε πως μια χώρα όπως η Τουρκία για να εκσυγχρονιστεί θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στον πρωτογενή τομέα (Hopkins, 2016). Τα βασικά στοιχεία της πολιτικής τους

ήταν η παροχή χαμηλότοκων πιστώσεων στους αγρότες και η πρόσφορα υψηλών τιμών ασφάλειας στα αγροτικά προϊόντα.

Ο πρωτογενής τομέας χάρη στην πολιτική της κυβέρνησης είδε τα πρώτα χρονιά εντυπωσιακή ανάπτυξη, η καλλιεργήσιμη έκταση αυξήθηκε κατά 55% από το 1948, οι ευνοϊκές συνθήκες τα τρία πρώτα χρονιά οδήγησαν σε πλούσιες σοδιές, αυξήθηκε η συνολική οικονομία της χώρας με ταυτόχρονη αύξηση των εισοδημάτων των κατοίκων στις αστικές περιοχές.

Η κυβέρνηση έχοντας εμπιστοσύνη στην λειτουργία της αγοράς (εφόσον παρέμενε ελεύθερη από κάθε περιορισμό) εισήγαγε ένα νόμο ο οποίος αποσκοπούσε στην ενθάρρυνση των ξένων επενδύσεων στο δευτερογενή τομέα επίσης υπολόγιζε πως η αστική τάξη της Τουρκίας θα επένδυε τα κέρδη που είχε συσσωρεύσει την δεκαετία του 1940. Η ανταπόκριση όμως δεν ήταν η αναμενόμενη, έκτος από λίγες εξαιρέσεις οι υπόλοιποι τούρκοι βιομήχανοι δεν παρέκλιναν από τις οικογενειακές επιχειρήσεις τους.

Κατά συνέπεια, το κράτος παρά το φιλελεύθερο πνεύμα του, ήταν αναγκασμένο να συνεισφέρει σε ποσοστό έως και 50%. Οι επενδύσεις που έγιναν στην Τουρκία την περίοδο 1950-1954 αφορούσαν κυρίως το οδικό δίκτυο, την οικοδομή και τις βιομηχανίες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων (Hale, 1981). Η κυβέρνηση προτίμησε να επενδύσει περισσότερο στην αύξηση του οδικού δικτύου παρά στην κατασκευή σιδηρόδρομων διότι με αυτό το τρόπο θα μετατοπίζονταν οι μεταφορές από τον κρατικό φορέα (σιδηρόδρομοι) σε ιδιωτικά μέσα μεταφοράς (τα φορτηγά και τα λεωφορεία ήταν ιδιόκτητα). Το Δ.Κ κόμμα βλέποντας την απροθυμία των επενδυτών καθώς και τα περιορισμένα κεφάλαια που διέθεταν θεώρησαν άνευ σημασίας την ιδιωτικοποίηση.

Η αναποτελεσματικότητα των μαζικών επενδύσεων οφείλεται κυρίως σε τρεις λόγους:

- Ο τρόπος που χρησιμοποιήσουν τις επιχορηγήσεις τους ήταν κυρίως βραχυπρόθεσμος και όχι μακροπρόθεσμος.
- Το Δ.Κ θεωρούσε πως οτιδήποτε θύμιζε οικονομικό σχεδιασμό αποσκοπούσε σε κρατισμό.
- Οι επιλογές των επενδύσεων οφείλονταν συχνά σε πολιτικά κίνητρα (εργοστάσια κατασκευαζόντουσαν σε οικονομικά ασύμφορες θέσεις και να αφορούν ακατάλληλους τομείς).

Η κοινωνική πολιτική της κυβέρνησης, με βάση τον στόχο που είχε για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα, ήταν να κρατήσει μεγάλο μέρος του πληθυσμού στην ύπαιθρο, και ας μην

ήταν απαραίτητοι, για να διατηρήσουν το ύψος της αγροτικής παράγωγης. Παρ' όλα αυτά η οικονομική ανάπτυξη στα αστικά κέντρα κατέστησε αναπόφευκτη την μαζική μετανάστευση. Το πλήθος των μεταναστών αφορούσε ανειδίκευτους εργάτες οι οποίοι αναζητούσαν εργασία στις αναπτυσσόμενες βιομηχανίες λόγω όμως της ραγδαίας αύξησης του μεταναστευτικού ρεύματος η δυνατότητα απορρόφησης τους ήταν περιορισμένη με αποτέλεσμα την αύξηση της ενεργείας και του πληθωρισμού. Οι πόλεις δεν διέθεταν την υποδομή να δεχθούν μεγάλο αριθμό νέων κατοίκων σε αλληπάλγηλα κύματα και οι περισσότεροι που έρχονταν έπρεπε να κτίσουν αυθαίρετες κατασκευές που ονομαστήκαν *γκετζεκοντού* (σπίτια χρισμένα τη νύχτα) σε άδειες εκτάσεις στα περίχωρα της χώρας, ολόκληρες πόλεις – δορυφόροι κτιστήκαν με αυτό το τρόπο χωρίς να έχουν την απαραίτητη υποδομή (νερό, ρεύμα, δρόμους, υπονόμους), αργότερα βεβαία ενσωματώθηκαν στις πόλεις (Zurcher, 2004).

Όσον αφορά την θρησκεία, το ΔΚ προχώρησε σε μια πολιτική εκκοσμίκευσης το οποίο εξασφάλισε στο Ισλάμ μια σημαντική θέση στην καθημερινή ζωή στις πόλεις. Αυτό θα θεωρηθεί από τους διανοούμενους της εποχής ως αναγέννηση του Ισλάμ.

2.1.4 Συσσώρευση οικονομικών προβλημάτων

Το Δ.Κ στην προσπάθεια του να επιτύχει μεγάλους στόχους σε μικρό χρονικό διάστημα και με ανεπαρκή μέσα στην διάθεση τους, είχε ως αποτέλεσμα:

- Την αύξηση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο καθότι το αναπτυξιακό πρόγραμμα συνεπαγόταν την εισαγωγή μηχανημάτων και μεγάλων ποσοτήτων υλικών. Το έλλειμμα αυξήθηκε ακόμα και την περίοδο ανάπτυξης.
- Την μεγέθυνση του πρωτογενή τομέα η οποία επετεύχθητε χάρη σε ένα συνδυασμό καλλιεργήσιμης γης και ευνοϊκών κλιματικών συνθηκών και όχι λόγω της υιοθέτησης αγροτικών τεχνικών, έργων άρδευσης και χρήση λιπασμάτων. Με αποτέλεσμα όταν άλλαξαν οι κλιματολογικές συνθήκες ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης να πέσει αυξάνοντας το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο (Hale, 1981).
- Να μην αλλάξει η πολιτική της κυβέρνησης, παρόλο την κατάσταση, στον ρυθμό εισαγωγής και επενδύσεων. Εκμεταλλευομένη την γεωστρατηγική θέση της χώρας εξασφάλισε νέα οικονομική βοήθεια αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο το εξωτερικό χρέος της.

- Η κυβέρνηση να μην αλλάξει το σύστημα φορολόγησης με αποτέλεσμα την αύξηση του πληθωρισμού.
- Να επιβάλει τον Νόμο εθνικής άμυνας του 1940 για τον έλεγχο των τιμών, η κίνηση αυτή απέφερε την άνθιση της μαύρης αγοράς.
- Η κυβέρνηση να δεχθεί νέο πακέτο δάνειων από χρηματοδοτικούς και πιστωτικούς οργανισμούς με αντάλλαγμα την υποτίμηση της λίρας, την αναδιάρθρωση του εξωτερικού χρέους και την απελευθέρωση των τιμών.

Από τον Πινάκα 2.1 (<http://www.turkstat.gov.tr/>, 2016) προκύπτει ότι μεταξύ του 1949 και 1960 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 103% σε βασικές τιμές 1968. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 3,3%, ενώ τα μερίδια συμμετοχής στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα αυξήθηκαν κατά 3,2% και 0,2% αντίστοιχα.

Πίνακας 2.1

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1949-1960

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1949,1953,1956,1960)								
Έτη	1949		1953		1956		1960	
διάρθρωση Α.Ε.Π	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%
Πρωτογενής	14979	41,8	23631	42,8	23623	39,2	28146	38,5
Δευτερογενής	5871	16,4	9320	16,9	11823	19,6	14300	19,6
Τριτογενής	15000	41,8	22323	40,4	24768	41,1	30695	42
Α.Ε.Π	35850	100	55274	100	60214	100	73141	100

Πηγή: <http://www.turkstat.gov.tr>

Η οικονομική ανάπτυξη της Τουρκίας την δεκαετία του '50 οφείλεται κυρίως σε δυο χαρακτηριστικά, το πρώτο ήταν πως η κυβέρνηση δεν φοβόταν να ασκήσει δυναμική φιλελεύθερη πολιτική και με την βοήθεια του σχεδίου Μάρσαλ (994 εκτ. δολάρια) κατάφερε να αυξήσει την αγροτική παράγωγη (το 1949 η Τουρκία αριθμούσε 3103 τρακτέρ και το 1958 έφτασε τα 43872), να αναβαθμίσει την παιδεία (από τα 1250 σχολεία το 1948 έφτασαν τα 20775) και να εκσυγχρονίσει το οδικό δίκτυο. Το δεύτερο χαρακτηριστικό ήταν ότι όλα γινόντουσαν με τέτοιο ρυθμό που ο μακροχρόνιος προγραμματισμός κατέστη αδύνατος να

σχεδιαστεί μένοντας σε βραχυχρόνιες μεταρρυθμίσεις. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1950 να οδηγήσει την κυβέρνηση στην συνεχή δανειοδότηση λόγω της μη απορρόφησης του εθνικού προϊόντος (η αξία των γεωργικών προϊόντων ήταν χαμηλή σε διεθνές επίπεδο) και των υποσχέσεων τους για ανάπτυξη και ευημερία. Η αύξηση του πληθωρισμού ήταν αναπόφευκτη οδηγώντας την ισοτιμία λίρας/δολλαριου από 1/ 2.8 σε 1/ 9.03.

2.1.5 Η πολιτική του Μεντερές

Η συντριπτική νίκη που είχε επιτύχει ο Μεντερές το 1954 δικαιώνει την πολιτική που είχε ακολουθήσει τα προηγούμενα χρόνια, η απότομη οικονομική άνθηση και η υποστήριξη από τους εκπροσώπους του πρωτογενή τομέα ήταν εμφανής. Στα επόμενα χρόνια όμως, εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης και της αύξησης του πληθωρισμού, το ΔΚ άρχισε να χάνει τους υποστηρικτές του, η επιδείνωση του βιοτικού επιπέδου, οι αυξημένες προσδοκίες των αγροτών, η μείωση των μισθών στους διανοούμενους, τους στρατιωτικούς, στα στελέχη του γραφειοκρατικού μηχανισμού, η κυβέρνηση βρέθηκε σε αδιέξοδο. Ο σημαντικότερος παράγοντας όμως, των απωλειών, ήταν ο αυταρχισμός της κυβέρνησης, έχοντας ανεβεί στην εξουσία με ένα πρόγραμμα οικονομικού και πολιτικού φιλελευθερισμού, στη πορεία ο δεύτερος είχε σε μεγάλο βαθμό θυσιαστεί προς όφελος του πρώτου (Zurcher, 2004).

Το Σεπτέμβριο του 1955 η αυταρχική πολιτική του κόμματος σε συνδυασμό με μια σειρά από περιοριστικά μετρά καθώς και οι διαπραγματεύσεις για το θέμα της Κύπρου (όπου οδήγησαν σε αυξανόμενο εθνικιστικό πυρετό ενισχυμένο από τον τύπο, οι ταραχές, οι βανδαλισμοί και οι καταστροφές ελληνικών μαγαζιών και κατοικιών ήταν αναπόφευκτες) όξυναν την κατάσταση.

Το 1956 η τάση για αυταρχισμό έγινε ακόμα πιο έντονη, τέθηκε ξανά σε εφαρμογή ο Νόμος περί εθνικής άμυνας, ο νόμος περί τύπου τροποποιήθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύει ακόμα περισσότερο τον κυβερνητικό έλεγχο πάνω του καθώς επίσης εφαρμόστηκε ένας νόμος οπύ απαγόρευε την στις πολιτικές συγκεντρώσεις έκτος της προεκλογικής περιόδου.

Το 1957 το ΔΚ αναγκάστηκε να πάει σε εκλογές, παρά την υπέρ τους καλπονοθεία, επικράτησε με 48,6% και 424 έδρες, το ΡΛΚ αύξησε τα ποσοστά του από 35% σε 41,4% και 178 έδρες.

2.1.6 Οι διεθνείς σχέσεις και οι περιφερειακές συμμαχίες

Η ενσωμάτωση της Τουρκίας στο καπιταλιστικό σύστημα, όχι μόνο σε οικονομικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, οφείλεται στις ΗΠΑ.

Οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν (και ακόμα χρησιμοποιούν) την Τουρκία ως περιφερειακό τμήμα εξωτερικής και στρατιωτικής και πολιτικής (Robinson, 1963). Η Τουρκία λόγω της γεωγραφικής της θέσης και της ενεργής παρουσίας της στο Ψυχρό Πόλεμο, κατόρθωσε:

- Στις 18 Φεβρουαρίου 1952 να ενταχθεί στο NATO, όταν τα Ηνωμένα Έθνη έστειλαν εκστρατευτικό σώμα στην Κορέα για να αντιμετωπίσει την εισβολή της Β. Κορέας, η Τουρκία ήταν από τις πρώτες που έστειλαν άμεσα στρατεύματα, με αυτό τον τρόπο κέρδισε τον σεβασμό των κυβερνήσεων του NATO και την θέση της στη Συμμαχία.
- Το 1949 να συμμετάσχει με την Γαλλία και τις ΗΠΑ στην "Επιτροπή Παλαιστινιακής Συμφιλίωσης" προχωρώντας σε διπλωματική αναγνώριση του Ισραήλ.
- Τον Φεβρουάριο 1953 υπέγραψε το Βαλκανικό σύμφωνο
- Το 1954 υπόγραψε συμφωνία με τις ΗΠΑ για στρατιωτικές διευκολύνσεις.
- Στις 24 Φεβρουαρίου 1955 υποστήριξε το σύμφωνο της Βαγδάτης (Οργανισμός του Κεντρικού Συμφώνου - ΣΕΝΤΟ)

Δεν έλειψαν και οι εντάσεις βεβαία με τα γειτονικά κράτη:

- Η Βουλγαρία σε αντίποινα για την στάση της Τουρκίας στο πόλεμο με την Β. Κορέα απέλασε 250.000 τουρκόφωνους.
- Το 1954 ξεκινά η δράση της ΕΟΚΑ. Η πιθανή αυτοδιάθεση και ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα προβληματίζει την Τουρκία διότι μια τέτοια πράξη θα διπλασίαζε τα ελληνοτουρκικά σύνορα.

2.1.7 Η πτώση του Μεντερές και του Δημοκρατικού Κόμματος

Η κατάσταση στην Τουρκία από το 1957 και έπειτα είναι τεταμένη, οι παρακάτω καταστάσεις (Zurcher, 2004):

- Η παρατεταμένη οικονομική κρίση, η πολιτική διαφθορά, ο αυταρχισμός της κυβέρνησης
- Η σχέση του ΔΚ με τις ένοπλες δυνάμεις κάθε άλλο παρά ιδανικές ήταν λόγω της προσχώρησης στο NATO και η ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεων από τις ΗΠΑ

- Η επίθεση που δέχτηκε ο Ινονού σε μια περιπόδια του καθώς και η παρεμπόδιση του από τον στρατό να πραγματοποιήσει συνάντηση στην Καισαρεία.
- Η σύσταση εξεταστικής επιτροπής με αντικείμενο τη διεξαγωγή έρευνας τυχόν παράνομων δραστηριοτήτων από την αντιπολίτευση.
- Η χρήση του στρατού για να καταστείλει τις φοιτητικές διαδηλώσεις και ταραχές που είχαν νεκρούς και τραυματίες.
- Η λογοκρισία του τύπου.

Οδήγησαν στις 27 Μαΐου 1960 τις στρατιωτικές μονάδες να καταλάβουν όλα τα κυβερνητικά κτίρια στην Άγκυρα και την Κωνσταντινούπολη και να συλλάβουν όλα τα μέλη του ΔΚ, τον Μεντερές και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Τζελάλ Μπαγιάρ (Weiker, 1963).

2.2 Η δεύτερη Τουρκική Δημοκρατία 1960-1980

2.2.1 Δημιουργία και η δράση του ΕΕΕ

Το πραξικόπημα που έγινε τον Μάιο του 1960 ήταν αποτέλεσμα πολυετούς σχεδιασμού, μια ομάδα από ριζοσπάστες στρατιωτικούς είχαν τοποθετήσει στρατιωτικούς σε νευραλγικές θέσεις που ήταν καίριες για την κατάληψη της εξουσίας, ο επικεφαλής του πραξικοπήματος ήταν ο στρατηγός Κεμάλ Γκιουρσέλ, πρώην αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού.

Οι στρατιωτικοί ανακοίνωσαν πως η εξουσία βρισκονταν στα χέρια της Μιλλί Μπιρλίκ Κομιτεσί (Επιτροπή Εθνικής Ενότητας, ΕΕΕ) με ηγέτη τον Κ. Γκιουρσέλ. Με την βοήθεια με πέντε καθηγητών δικαίου η ΕΕΕ έθεσε το ΔΚ έκτος νόμου και πρότεινε ένα νέο σύνταγμα το οποίο νομιμοποιούσε το πραξικόπημα και την δημιουργία του ΕΕΕ. Κύριοι στόχοι του νέου συντάγματος είναι:

- Η εμπόδιση του μονοπωλίου της εξουσίας με την δημιουργία δεύτερου σώματος που ονομάζεται Γερουσία.
- Η δημιουργία ανεξαρτήτου δικαστηρίου που θα είχε την δύναμη να ακυρώσει νομοθεσίες οι οποίες θα εκρίνοντο αντισυνταγματικές.
- Η εφαρμογή αναλογικού εκλογικού συστήματος ώστε να αποφευχθεί η συντριπτική πλειοψηφία κόμματος στη βουλή.
- Η φιλελευθεροποίηση της πολιτικής δραστηριότητας.

Τον Μάιο του 1961 πραγματοποιείται δημοψήφισμα για το νέο σύνταγμα, με την βοήθεια της προπαγανδιστικής εκστρατεία της κυβέρνησης, οπύ υπερψηφίστηκε με 61,7%.

2.2.2 Επιστροφή στη Δημοκρατία

Στις κοινοβουλευτικές εκλογές που ακλούθησαν τον Οκτώβριο του 1961 με το σύστημα τις αναλογικής, πρώτο κόμμα ΡΛΚ με αρχηγό τον Ινονού πείρε 173 έδρες, ακολούθησε το Κόμμα Δικαιοσύνης (ΚΔΙΚ) με επικεφαλή τον Ρ. Γκιουμούσπαλα με 158 έδρες, το Κόμμα της Νέας Τουρκίας (ΚΝΤ) το οποίο δημιουργήθηκε από διαφωνούντες Δημοκρατικούς πείρε 65 έδρες ενώ το συντηρητικό Ρεπουμπλικανικό Αγροτικό Εθνικό Κόμμα (ΡΑΕΚ) πείρε 54 έδρες.

Την ίδια περίοδο ξεκίνησαν και οι δίκες των πρώην ηγετών του Δ.Κ, από τις όποιες το δικαστήριο αποφάσισε, ομοφώνα, την θανατική καταδίκη του Μεντερές, των υπουργών Οικονομικών και Εσωτερικών.

Η περίοδος 1961-1965 είναι με περίοδος πολιτικής αστάθειας για την Τουρκία, έπειτα από τρεις αποτυχημένες κυβερνήσεις συνεργασίας, οι αιτίες ήταν κυρίως η επιρροή του στρατού, οι οικονομική πολιτική και η κατάσταση στην Κύπρο. Στο ΚΔΙΚ έπειτα από τον θάνατο του στρατηγού Γκιουμούσπαλα, το 1964, τα ηνία του κόμματος θα αναλάβει ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ ο όποιος μπορεί να μην είναι ο ποιο σημαντικός ηγέτης της Τουρκίας άλλα σίγουρα ο ποιο ανθεκτικός πολιτικός ηγέτης της μεταπολεμικής Τουρκίας (Ahmad, 1977).

2.2.3 Το Κόμμα Δικαιοσύνης στην εξουσία

Στις εκλογές τον Οκτώβριου του 1965 το ΚΔΙΚ με αρχηγό τον Σ. Ντεμιρέλ αναλαμβάνει τα ηνία της χώρας με 240 έδρες και ποσοστό 52,9%, δεύτερο κόμμα ήρθε το ΡΛΚ με 158 έδρες και ποσοστό 28,7%, όλα τα υπόλοιπα κόμματα έλαβαν λιγότερο από 7% των ψήφων.

Το ΚΔΙΚ κατά την διάρκεια διακυβέρνησης της χώρας θα ακολουθήσει μια πολιτική δίνοντας έμφαση στο ισλαμικό χαρακτήρα του κόμματος και την συνέχιση της αριστερής προπαγάνδας, θα δώσει στις ένοπλες δυνάμεις απολυτή αυτονομία με σκοπό τον συμβιβασμό στρατού – κυβέρνησης. Επίσης, λόγω της μικρής ιδεολογικής συνοχής που διέθετε το κόμμα (το κόμμα αποτελούνταν από βιομηχάνους, αγρότες, αντιδραστικούς ισλαμιστές και δυτικόστροφους φιλελευθέρους) θα ακολουθήσει μια πολιτική ισορροπίας στα εσωτερικά του κόμματος ώστε να κρατηθεί ενωμένο (Frederick, 2016).

Στις εκλογές του 1969 το Κόμμα Δικαιοσύνης θα βγει πάλι πρώτο κόμμα με ποσοστό 46,5% (μειωμένο από την προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση) θα ακολουθήσει το ΡΛΚ με ποσοστό 27,4%. Η πτώση σε ποσοστά του ΚΔΙΚ δεν οφείλεται στο εκλογικό σώμα ή στην αντιπολίτευση άλλα στο ίδιο του το κόμμα, η προστάσει του Ντεμιρέλ για νέους φόρους οι οποίοι θα πρόσφεραν πόρους για την εκβιομηχάνιση της χώρας προκάλεσε την αντιπαράθεση των συντηρητικών.

2.2.4 Η ανάπτυξη της αριστεράς και της δεξιάς

Την δεκαετία του 1960, χάρη στο νέο σύνταγμα, άρχισαν να διεξάγονται πολλές συζητήσεις και να εκφράζονται απόψεις για τα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα έχοντας ως μέσω πλήθος νέων έντυπων, τα όποια αργότερα θα αποτελέσαν τον πυρήνα σχηματισμού νέων κόμματος.

Αυτή η ανάπτυξη της αριστεράς (κατά κύριο λόγο φοιτητές και διανοούμενοι) οφείλεται κυρίως στο ότι οι πανεπιστημιακοί είχαν παίξει σημαντικό ρόλο στην πτώση του Μεντερές και στη διαμόρφωση του συντάγματος της Δεύτερης Δημοκρατίας. Επομένως αυτή η δράση τους καθιστούσε και το κινητήριο μοχλό της κοινωνίας.

Από το 1970 και έπειτα ξεκίνησαν και οι συζητήσεις που είχαν ως βάση την ένοπλη προπαγάνδα με σκοπό την επανάσταση. Δημιουργήθηκαν ομάδες (Απελευθερωτικός Στρατός της Τουρκίας, ΑΛΣΤ κ.α) οι όποιες είχαν ως στόχο την αποσταθεροποίηση της χώρας.

Μετά την αλλαγή πρόεδρου (ο νέος πρόεδρος του κόμματος ήταν ο Αλπασλάν Τουρκές) στο Ρεπουμπλικανικό Αγροτικό Εθνικό Κόμμα (ΡΑΕΚ) άλλαξε και ιδεολογική γραμμή του κόμματος δημοσιοποιώντας ένα φυλλάδιο με τις βασικές αρχές του κόμματος με τίτλο "Έννεα Φώτα" (εθνικισμός, ιδεαλισμός, ηθική και κοινωνική ευθύνη, επιστημονισμός, υπεράσπιση της ελευθερίας, ενίσχυση των αγροτών, τεχνολογική ανάπτυξη, εκβιομηχάνιση) έκανε γνωστό την εθνικιστική ταυτότητα του κόμματος. Το 1969, το όνομα του κόμματος άλλαξε σε Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (ΚΕΔ), η νεολαία του κόμματος αυτοαποκαλούνταν Γκρίζοι Λύκοι. Την ίδια περίοδο αναλαμβάνει δράση και ένα άλλο ακροδεξιό κόμμα με αρχηγό τον Ικονίου ο όποιος λόγω της υποτακτικής στάσης του Ντεμιρέλ στο ξένο κεφάλαιο έφυγε από το ΚΔΙΚ και δημιούργησε το Κόμμα Εθνικής Τάξης (ΚΕΤ) (Hale, 1981).

Από το 1968 η πολιτική βία θα εξελιχθεί σε καίριο πρόβλημα, δεξιές και αριστερές ομάδες συγκρούονται για τον έλεγχο των πανεπιστημίων και των δρόμων.

Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1970 μέσα από την πολιτική βία που επικρατούσε αναδύθηκε ένα νέο κόμμα το Κόμμα Εργατών του Κουρδιστάν, γνωστό ως ΡΚΚ, με αρχηγό τον Αμπντουλλάχ Οτζαλάν ο οποίος είχε ως στόχο την ίδρυση ανεξάρτητου τουρκικού κράτους στα νοτιοανατολικά της χώρας.

Η πολιτική βία γρήγορα πήρε νέες διαστάσεις με την έννοια ότι πλέον οι συγκρούσεις δεν αφορούσαν αριστερούς και δεξιούς άλλα επεκτάθηκαν και σε δολοφονίες δημοσίων προσώπων. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται την οικονομική κρίση που είχε ιδιαίτερα αποσταθεροποιητική επίδραση στη κοινωνία και θα την καθιστούσε ως τον σημαντικότερο παράγοντα κατάρρευσης της δεύτερης δημοκρατίας.

2.2.5 Στρατιωτικό πραξικόπημα και ασταθές πολιτικό σύστημα

Με την αδυναμία της κυβέρνησης να καταστείλει την βία στα πανεπιστήμια και τους δρόμους καθώς και να προωθήσει με επιτυχία νομοθετικά μετρά οικονομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων στη βουλή, ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού το Μάρτιο του 1971 προειδοποίησε τον πρωθυπουργό για στρατιωτικό πραξικόπημα σε περίπτωση που δεν έβαζε τέλος στην πολιτική και κοινωνική αστάθεια της χώρας.

Η ανικανότητα της κυβέρνησης να ελέγξει την κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας ώθησε τους στρατιωτικούς μέσω πραξικοπήματος να αναλάβουν την εξουσία. Αρχηγός της κυβέρνησης ανέλαβε ο Νιχάτ Ερίμ (μέλος του ΡΛΚ) ο οποίος σχημάτισε μια κυβέρνηση από τεχνοκράτες. Η νέα κυβέρνηση συνέταξε ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων που περιελάμβανε αγροτικές μεταρρυθμίσεις, κρατικοποίηση της εξορυκτικής βιομηχανίας καθώς και μετρά υπέρ της τούρκικης βιομηχανίας. Την περίοδο 1971-1973 την εξουσία την είχε ως στρατός και θα την κρατούσε μέχρι η κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας θα μπορούσε να ελεγχτεί, στην περίοδο αυτή έγιναν μαζικές διώξεις κατά της αριστεράς, άλλαξε το σύνταγμα, η αυτονομία των πανεπιστημίων, του τύπου και της τηλεόρασης καταργήθηκε, επίσης οι εξουσίες του συνταγματικού δικαστηρίου περιορίστηκαν (Zurcher, 2004).

Οι εκλογές του 1973 και 1977 ανέδειξαν ως πρώτο κόμμα το ΡΛΚ άλλα τα χαμηλά ποσοστά του δεν του έδιναν την απολυτή πλειοψηφία. Αυτό είχε ως συνέπεια να σχηματίζονται κυβερνήσεις συνεργασίας ή μειοψηφίας μια ολόκληρη δεκαετία. Η ανικανότητα στην δημιουργία κυβέρνησης συνεργασίας μεταξύ των δυο μεγάλων κόμματος (ΚΔΙΚ και ΡΛΚ) οφείλεται κυρίως στην ιδεολογία που εκπροσωπούσαν, στον ανταγωνισμό και στο οποιαδήποτε

συνεργασία των δυο κόμματος μεταξύ τους θα τους έβλαπτε πολιτικά στις επόμενες εκλογές. Αυτή η παράλυση σήμαινε ότι καμιά κυβέρνηση δεν ήταν σε θέση να πάρει αποτελεσματικά μέτρα για να καταπολεμήσει την οικονομική κρίση και την πολιτική βία.

2.2.6 Η οικονομία την περίοδο 1960-1980

Η οικονομική πολιτική των κυβερνήσεων της δεύτερης δημοκρατίας είχαν ως στόχο την εκβιομηχάνιση της χώρας δίνοντας προτεραιότητα στην παράγωγη προϊόντων που θα υποκαθιστούσαν τις εισαγωγές για σχεδόν όλα τα βιομηχανικά αγαθά, έκτος από ατσάλι, σίδηρο και υφάσματα (Hale, 1981). Η ευημερία της δεκαετίας του 1950 είχε δημιουργήσει αυξανόμενη ζήτηση για αγαθά όπως αυτοκίνητα, ψυγεία κλπ.

Οι κυβερνήσεις έκτος από τα άμεσα κίνητρα για επενδύσεις, ευνόησαν την δημιουργία εγχώριας βιομηχανίας με τρεις κυρίως τρόπους:

- Επέβαλαν σημαντικούς περιορισμούς στις εισαγωγές και υψηλούς δασμούς με σκοπό την επιβάρυνση των προϊόντων από την Ευρώπη και την Αμερική.
- Επέβαλαν έλεγχο στην τιμή του συναλλάγματος και διατήρησαν την τιμή της τούρκικης λίρας σε υψηλά επίπεδα, με αυτό το τρόπο αγόραζαν οι εταιρίες δολάρια για να εξασφαλίζουν πρώτες ύλες σε χαμηλές τιμές.
- Παρείχαν υψηλή υποστήριξη στους αγρότες και επέτρεψαν υψηλές αυξήσεις για τους βιομηχανικούς εργάτες.

Οι επενδύσεις στην βιομηχανία από το εξωτερικό είχε την μορφή ενός συντονισμένου εγχειρήματος, η ξένη εταιρία παρείχε την τεχνογνωσία και εν μέρη τις πρώτες ύλες ενώ ο Τούρκος εταίρος παρείχε το κεφάλαιο, το ανθρώπινο δυναμικό και το σύστημα διανομής. Επίσης, μεγάλος επενδυτής στην βιομηχανία της Τουρκίας υπήρξε και ο στρατός (Karpat, 1973).

Ο εσωστρεφής προσανατολισμός και ο περιορισμός των εισαγωγών έγινε με την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχει ανταγωνισμός ανάμεσα στις ξένες εταιρίες και του Τούρκους εταίρους. Οι ξένες εταιρίες είχαν την βαριά βιομηχανία (εργοστάσιο αυτοκινήτων, συσκευών κλπ) ενώ οι μικρές βιομηχανίες κέρδιζαν από την τοπική αγορά. Η στρατηγική αυτή έδειξε να επιτυγχάνει στο διάστημα 1963-1976, αν και σχεδόν η μισή συνολική βιομηχανική παράγωγη ήταν από κρατικές επιχειρήσεις οι οποίες ήταν ελλειμματικές, αυξάνοντας τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης (Hale, 1981).

Το αρνητικό αυτής της αναπτυξιακής πολιτικής ήταν ότι οι βιομηχανίες χρειάζονταν ξένο συνάλλαγμα για την εισαγωγή πρώτων υλών, το οποίο συνάλλαγμα ελεγχόταν από το κράτος. Αυτό σήμαινε πως η επιβίωση των εταιριών δεν βασιζόταν στην βιομηχανική και εμπορική ικανότητα αλλά στην πολιτική του κράτους. Στην διάρκεια αυτών των δυο δεκαετιών η Τουρκία παρουσίαζε μόνιμο έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών και στο εμπορικό ισοζύγιο κάτι που αντισταθμιστικέ από τα εμβάσματα των Τούρκων εργατών που είχαν μετανάστευση στην Ευρώπη και με την αμερικανική βοήθεια που ανήλθε στα 5,6 δισεκατομμύρια δολάρια (Zurcher, 2004).

2.2.7 Τα αποτελέσματα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στα τέλη της δεκαετίας του 1970
Στη Τουρκία που από το 1950 και έπειτα εξαρτιόταν ενεργειακά όλο και περισσότερο από το πετρέλαιο, οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και 1979 καθώς και η οικονομική ύφεση στην Ευρώπη δημιούργησαν ένα οικονομικό αδιέξοδο, το οποίο οδήγησε στις εξής καταστάσεις (Zurcher, 2004):

- Απότομη αύξηση της αξίας των εισαγωγών η όποια έπρεπε να πληρωθεί με δολάρια.
- Τα 2/3 του ξένου συναλλάγματος προορίζονταν για την εισαγωγή πετρελαίου.
- Η εξαγωγή Τουρκικών προϊόντων στην Ευρώπη μειώθηκε λόγω οικονομικής ύφεσης.
- Οι Τούρκοι εργάτες στην Ευρώπη είχαν χάσει την εμπιστοσύνη τους στις δυνατότητες που προσέφερε η Τουρκία επόμενος σταμάτησαν να στέλνουν συνάλλαγμα.
- Η κυβέρνηση προχώρησε σε βραχυπρόθεσμα δάνεια τα όποια τα έδινε με επαχθής όρους με αποτέλεσμα στο τέλος της δεκαετίας περισσότερο από το μισό χρέος της Τουρκίας αφορούσε αυτά τα δάνεια.
- Η κυβέρνηση τύπωνε και έριχνε όλο και περισσότερο χρήμα στην αγορά με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός το 1979 να εκτοξευτεί στο 90%.
- Ενισχύθηκε η μαύρη αγορά.

Οι κυβερνήσεις έχοντας φτάσει σε δημοσιονομικό και οικονομικό τέλμα, ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις με τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς για νέα πίστωση, οι απαιτήσεις των μηχανισμών ήταν (Zurcher, 2004):

- Κατάργηση του έλεγχου εισαγωγών και εξαγωγών
- Περικοπές στις επιχορηγήσεις
- Απελευθέρωση των επιτοκίων

- Περιορισμός των δαπανών
- Άνοδος των τιμών
- Υποτίμηση της τούρκικης λίρας κατά 48,6%

Από τον Πινάκα 2.2 (<http://www.turkstat.gov.tr/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο 1961 - 1967 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 46,8% σε σταθερές τιμές 1968. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 5,9%, ενώ τα μερίδια συμμετοχής στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα αυξήθηκαν κατά 3,9% και 2,4% αντίστοιχα.

Πίνακας 2.2

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1961-1967

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1961,1963,1965,1967)								
Έτη	1961		1963		1965		1967	
διάρθρωση Α.Ε.Π	εκτ. λίρ.	%	εκτ. λίρ.	%	εκτ. λίρ.	%	εκτ. λίρ.	%
Πρωτογενής	26845	36,4	30598	35,4	29875	32,3	33073	30,5
Δευτερογενής	15512	21	18363	21,2	21731	23,5	27051	24,9
Τριτογενής	31492	42,6	37594	43,4	40844	44,2	48308	44,6
Α.Ε.Π	73849	100	86555	100	92450	100	108432	100

Πηγή: <http://www.turkstat.gov.tr>

Από τον Πινάκα 2.3 (<http://www.turkstat.gov.tr/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο 1970 - 1979 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 54,7% σε βασικές τιμές 1987. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 7,4%, ενώ τα μερίδια συμμετοχής στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα αυξήθηκαν κατά 2,3% και 6,1% αντίστοιχα.

Πίνακας 2.3

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1970-1979

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1970,1973,1976,1979)								
Έτη	1970		1973		1976		1979	
διάρθρωση Α.Ε.Π	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%
Πρωτογενής	10596	31,4	10343	26,2	12098	24,5	12136	23,5
Δευτερογενής	6040	17,9	8149	20,6	10357	21	10818	21
Τριτογενής	17129	50,7	21049	53,2	26974	54,6	28604	55,5
Α.Ε.Π	33765	100	39541	100	49430	100	51558	100

Πηγή: <http://www.turkstat.gov.tr>

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης που επιτευχτεί στη Τουρκία την περίοδο 1960-1980 ήταν 6,4%, ποσοστό πολύ υψηλό για αναπτυσσόμενη χώρα. Αυτή η ανάπτυξη βελτίωσε την ποιότητα συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων. Ωστόσο, λόγω των εισαγωγών προϊόντων ευρείας κατανάλωσης δημιουργήθηκε έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών, επίσης λόγω των υψηλών επενδύσεων μειωθήκαν κατά πολύ η εγχώρια αποταμίευση με αποτέλεσμα τον συνεχή εξωτερικό δανεισμό και την αύξηση του πληθωρισμού. Τέλος ο δημόσιος τομέας συνέχισε να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη.

2.2.8 Εξωτερική πολιτική 1960-1980

Η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας, κατά την δεύτερη δημοκρατία της, ήταν σταθερά προσηλωμένη στις αρχές που είχαν πρυτανεύσει μετά το Β Παγκόσμιο Πόλεμο, οι σχέσεις με τις ΗΠΑ και με τις δυτικές δημοκρατίες παρέμειναν στενές. Η πολιτική της Τουρκίας ήταν να αυξήσει την στρατηγική της σημασία για το ΝΑΤΟ, τόσο για να επωφεληθεί αμυντικά αλλά και για να μπορέσει να αποσπά οικονομική βοήθεια. Η ομαλή συνέχεια διαταράχτηκε, ωστόσο, εξαιτίας:

- Της απόσυρσης των πυραύλων Τζούπιτερ από τα τούρκικα εδάφη λόγω της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ (χρήση πυραύλων στην Κουβά από την Ρωσία), έδωσαν την αίσθηση στη τούρκικη κυβέρνηση ότι ήταν ένα πιόνι.
- Της απαγόρευσης καλλιέργειας οπίου μετά το 1972, καμία καλλιέργεια δεν μπορούσε να προσφέρει το εισόδημα που αποκόμιζαν οι αγρότες από το όπιο.

- Της μονομερούς στρατιωτικής επέμβασης των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων στη Τουρκία το 1974, η ενεργεία αυτή, σε διεθνές επίπεδο, απομόνωσε τη Τουρκία.
- Των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τα όποια προσβάλλονταν από την κυβέρνηση.
- Του ζητήματος της Αρμενίας, το 1970 έκανε την εμφάνιση της η αρμένικη τρομοκρατία που είχε ως στόχους Τούρκους διπλωμάτες.

2.2.9 Η δύση της Δεύτερης Δημοκρατίας.

Η συσσωρευμένη κοινωνική ένταση, οι κουρδικές αποσχιστικές τάσεις, το αδιέξοδο του πολιτικού συστήματος, η διάτρητη οικονομία και η απειλή του ισλαμικού φονταμελισμού (φονταμενταλισμός είναι οι τάσεις εμμονής ή επιστροφής σε άκρως συντηρητικά θρησκευτικά βιώματα του παρελθόντος, τα οποία λειτουργούν ως μέσο αντίστασης σε κάθε ενδεχόμενη αλλαγή ή θρησκευτική μεταρρύθμιση), αυτές οι εξελίξεις, σε ένα διάστημα είκοσι ετών, οδήγησαν στο τέλος της δεύτερης δημοκρατίας και την επιβολή του τρίτου πραξικοπήματος. Έτσι, στις 12 Σεπτεμβρίου 1980 ο τουρκικός στρατός πήρε και πάλι την εξουσία (Hale, 1994).

2.3 Η τρίτη Τούρκικη Δημοκρατία

2.3.1 Εκκαθάριση παλιού πολιτικού συστήματος 1980-1983

Ο στρατός αμέσως μετά την κατάληψη της εξουσίας, διακήρυξε την αναστολή λειτουργίας της βουλής, την απομάκρυνση της κυβέρνησης, την άρση ασυλίας των βουλευτών, κήρυξε όλα τα πολιτικά κόμματα παράνομα και έπαυσε όλους τους δημάρχους.

Οι στρατιωτικοί έχοντας ως αποστολή την σωτήρια της δημοκρατίας σκόπευαν να επιβάλλουν ριζοσπαστικές αλλαγές στο σύστημα πριν το παραδώσουν στους πολιτικούς, έτσι, προέβησαν στις έξι ενέργειες (C.Dodd, 1983):

- Η εξουσία συγκεντρώθηκε στα χέρια των μελών του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας (ΣΕΑ), αρχηγός του κράτους ανακηρύχτηκε ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού, στρατηγός Κενάν Εβρέν.
- Απαγορεύθηκε κάθε δημόσια συζήτηση για πολιτικά ζητήματα.
- Το ΣΕΑ με διάταγμα απαγόρευσε στους παλιούς πολιτικούς οποιαδήποτε συζήτηση σε δημόσιο χώρο για πολιτικά ζητήματα.
- Τα αρχεία των κόμματος, των τριάντα τελευταίων ετών, εξαφανίστηκαν.

- Προέβησαν σε καταστολή της τρομοκρατίας, η ενεργεία αυτή μπορεί να μείωσε πάνω από 90% τις τρομοκρατικές ενέργειες με πολιτικά κίνητρα άλλα το ανθρώπινο και κοινωνικό κόστος ήταν μεγάλο.
- Πολιτικοί με ενεργό δράση πριν από το 1980 απαγορεύτηκε να εμπλακούν στην πολιτική για μια δεκαετία.
- Απαγορεύτηκε σε φοιτητές, δάσκαλους και δημοσίους υπαλλήλους να είναι μέλη κόμματος.
- Απαγορεύτηκε στα κόμματα οποιοδήποτε έρεισμα προς την κοινωνία (οργανώσεις, συνδικάτα κ.α)
- Η ίδρυση νέων κόμματος χρειάζονταν την έγκριση του ΣΕΑ.

2.3.2 Οι δημοκρατικές εκλογές 1983-1987

Στην δεκαετία του 1980 έπειτα από την πολιτική αναδιάρθρωση από τους στρατιωτικούς, επακολούθησαν δυο εκλογικές αναμετρήσεις, πρώτο κόμμα και στις δυο περιόδους ήταν το Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας (ΚΜΠ) με 211 έδρες το 1983 και 292 το 1987, επικεφαλής του κόμματος ήταν ο Τουργκούτ Οζάλ.

Στην περίοδο 1983-1987 υπήρξε σταδιακή εκδημοκρατίση, προσπαθώντας η κυβέρνηση να εδραιώσει εκ νέου την προτεραιότητα των πολιτικών επί των στρατιωτικών. Αρχικά ψηφίστηκε νομός που επέτρεπε σε κόμματα που είχαν απαγορευτεί να λάβουν μέρος στις εκλογές, με δημοψήφισμα επέτρεψε την επιστροφή παλαιών πολιτικών ξανά στην ενεργό πολιτική δράση. Επίσης, η κυβέρνηση βλέποντας πως ο εκσυγχρονισμός τείνει να αποπροσανατολίσει την κοινωνία από το Ισλάμ θέλησε να αναπτύξει το ισλαμικό ιδεώδες (καινούργια τζάμια, δημιουργία ιερατικών σχολών).

Την περίοδο 1987-1989 η κυβέρνηση θα αρχίσει να κλονίζεται λόγω της αύξησης του πληθωρισμού, της εξασθένησης της αγοραστικής δύναμης και της διαφθοράς από το υπάρχον καθεστώς. Η φιλελεύθερη πολιτική της κυβέρνησης δεν άργησε να δημιουργήσει σκάνδαλα με αποτέλεσμα πολλά από τα στελέχη του κόμματος να παραιτηθούν.

2.3.3 Αναδιάρθρωση της οικονομίας 1980-1989

Η κυβέρνηση του ΚΜΠ θα αφιερώσει το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητας στην συνολική αναδιάρθρωση της οικονομίας. Η εξουδετέρωση των συνδικάτων και της αριστεράς από τους

στρατιωτικούς θα της δώσει την δυνατότητα να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης, ακολουθώντας μια πολιτική ανάπτυξης των εξαγωγικών βιομηχανικών κλαδών αντί για τους κλάδους υποκατάστασης των εισαγωγών (Yeldan, 2016).

Οι στόχοι του προγράμματος ήταν τρεις:

- Να βελτιώσει το ισοζύγιο πληρωμών.
- Να καταπολεμήσει τον πληθωρισμό.
- Να δημιουργήσει μια οικονομία της ελεύθερης αγοράς προσανατολισμένη στις εξαγωγές.

Τα μέσα για την επίτευξη αυτών των στόχων ήταν:

- Δραστική υποτίμηση της λίρας ώστε οι εξαγωγές να γίνουν πιο ανταγωνιστικές στις ξένες αγορές.
- Αύξηση των επιτοκίων για να μειωθεί η υπερκατανάλωση και έτσι ο πληθωρισμός.
- Πάγωμα μισθών και αύξηση των τιμών μέσω της μείωσης των κρατικών επιχορηγήσεων. Επίσης θα ενισχυθούν και οι εξαγωγές με μια σειρά μέτρων:
- Επιδοτώντας τους εξαγωγείς.
- Απλοποίηση της γραφειοκρατίας.
- Κατάργηση των τελωνιακών δασμών στα εισαγόμενα ημικατεργασμένα προϊόντα που προορίζονται για την εξαγωγική βιομηχανία.

Το βάρος των αυξήσεων στις τιμές, το πάγωμα των μισθών και τα υψηλά επιτόκια, αναπόφευκτα, έπεσε πάνω στους μισθωτούς ρίχνοντας την αγοραστική τους δύναμη κατά 50%, οι κοινωνία αναζητώντας τρόπους να προφυλαχτεί από τον το πληθωρισμό στράφηκε στους χρηματιστές οι όποιοι εκμεταλλευόμενοι την αγνοία τους θα ρίξουν στην αγορά μετοχές και ομολόγα. Η κυβέρνηση στα τέλη του 1981 θέλοντας να επιβάλει κάποια τάξη εισήγαγε κριτήρια ελαχίστης χρηματοπιστωτικής αξιοπιστίας, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση τραπεζών και την παραίτηση του πρωθυπουργού και υπουργών.

Την περίοδο 1981-1989 ο δευτερογενής τομέας έδειξε ιδιαίτερη ανάπτυξη, η αλματώδης εξέλιξη των κατασκευαστικών εταιριών, τα κίνητρα που δοθήκαν στους ξένους επενδυτές, τα έργα υποδομής που χρηματοδοτήθηκαν από το κράτος, ο εκσυγχρονισμός του οδικού δικτύου και η κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου, ήταν μέρη του αναπτυξιακού προγράμματος. Με αυτό τον τρόπο η Τουρκία είδε αύξηση των εξαγωγών των βιομηχανικών προϊόντων, κάτι που επηρέασε θετικά και το Α.Ε.Π της χώρας (Yeldan, 2016).

Την δεκαετία του 1980 ξεκίνησε και η εκμετάλλευση των παραθαλάσσιων περιοχών με σκοπό την ανάπτυξη του τουρισμού που μέχρι τότε παρέμενε ανεκμετάλλευτος, στα τέλη της δεκαετίας το συνάλλαγμα από τον τουρισμό είχε αντικαταστήσει τα μεταναστευτικά εμβάσματα.

Στο πρωτογενή τομέα το κράτος δεν έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα λόγω της μικρής του συνεισφοράς στο εθνικό προϊόν (15% με 20%) με αποτέλεσμα η εξαγωγή αγροτικών προϊόντων να μειωθεί. Η σοβαρή ξηρασία που έπληξε τους παραγωγούς δείχνοντας με αυτό τον τρόπο την αδυναμία εκσυγχρονισμού του πρωτογενή τομέα, η αύξηση των επιτοκίων, οι μειώσεις των κρατικών επιχορηγήσεων και η υψηλή συναλλαγματική τιμή της τουρκικής λίρας ήταν οι κύριοι παράγοντες της μειωμένης ανάπτυξης του τομέα.

Τα υψηλά επιτόκια και το πάγωμα των μισθών, στα μέσα της δεκαετίας, οδήγησαν σε πτώση του πληθωρισμού, γρήγορα όμως αυτή η εικόνα άλλαξε, στα τέλη της δεκαετίας ο πληθωρισμός έφτασε σε επίπεδα πριν το 1980. Η αιτία αυτής της διολίσθησης ήταν το υψηλό δημόσιο έλλειμμα το οποίο προκλήθηκε:

- Από την αδυναμία της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει την διόγκωση του δημοσίου τομέα.
- Από την αναποτελεσματική φορολογία.
- Από την διαιώνιση του κρατικού βιομηχανικού τομέα, ο οποίος ήταν από εξαρχής ζημιογόνος.

Από τον Πινάκα 2.4⁽⁴⁴⁾ προκύπτει ότι την περίοδο 1980 - 1989 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 44,9% σε βασικές τιμές 1987. Σε αυτό το διάστημα τα μερίδια συμμετοχής στο δευτερογενή τομέα και τριτογενή τομέα αυξήθηκαν κατά 5,5% και 2,3% αντίστοιχα, ενώ το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή μειώθηκε κατά 7,6%.

Πίνακας 2.3

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1980-1989

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1980,1983,1986,1989)								
Έτη	1980		1983		1986		1989	
	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%
Πρωτογενής	12288	24,4	12359	21,6	12837	18,8	12845	16,8
Δευτερογενής	10424	20,7	12837	22,4	17100	25,1	20008	26,2
Τριτογενής	27584	54,8	32136	56,1	38312	56,1	43645	57,1
Α.Ε.Π	50296	100	57333	100	68248	100	76498	100

Πηγή: <http://www.turkstat.gov.tr>

2.3.4 Διεθνείς σχέσεις Τουρκίας 1980-1989

Οι σχέσεις της Τουρκίας με τις ΗΠΑ και την Ευρώπη την περίοδο 1980-1989 μπορούν να χαρακτηριστούν ως ομαλές, οι ΗΠΑ θα δουν ευνοϊκά το πραξικόπημα του Σεπτεμβρίου 1980 ενώ η Ευρώπη από την εγκαθίδρυση της τρίτης δημοκρατίας και έπειτα θα προχωρήσει στην εμπορική ένωση με την Τουρκία.

Η ιρανική επανάσταση και ιρανοϊρακινός πόλεμος ώθησαν την Τουρκία από την πολιτική ουδετερότητας να δείξει προς τα πού τείνει, έτσι στα τέλη της δεκαετίας του 1980 οι σχέσεις της με το Ιράν βελτιώθηκαν (το Ιράν ήταν η καλύτερη χώρα για εξαγωγές) ενώ οι σχέσεις της με το Ιράκ (στο Ιράκ επετράπη, στα εδάφη της Τουρκίας, κατασκευή διπλού αγωγού πετρελαίου) και την Σύρια (δημιουργία φράγματος στον Ευφράτη με αποτέλεσμα την ελλείπει ύδρευση των αγροτικών περιοχών) επιδεινωθήκαν.

Οι σχέσεις τη με τα Βαλκάνια παρέμειναν τεταμένες, αιτίες ήταν το Κυπριακό και η πρόθεση της Τουρκίας να προβεί σε εξόρυξη εντός αμφισβητούμενων χωρικών υδάτων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η Περίοδος 1989-2010

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η οικονομική και πολιτική εξέλιξη της Ελλάδας μέσα στην ΟΝΕ 1990-2010

3.1 Η ένταξη και η πορεία της ελληνικής οικονομίας στην ΟΝΕ 1990-2010

Με την ολοκλήρωση της φιλελευθεροποίησης των αγορών στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και με την επιτυχή διαρθρωτική προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας, το 1992 υπογράφεται η συνθήκη του Μάαστριχτ, με την οποία τα κράτη μέλη προχωρούν σε μια ολοκλήρωση της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη σταδιακή δημιουργία της Οικονομική και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) (Μούσης, 2005). Στην συνθήκη του Μάαστριχτ εκτός της νέας οικονομικής πολιτικής που περιγραφεί υιοθετεί και ένα συγκεκριμένο πλαίσιο άσκησης μακροοικονομικής πολιτικής (Αλογοσκούφης, 1997), το όποιο θα πρέπει να γίνεται αποδεκτό από όλα τα κράτη – μέλη που επιθυμούν την ένταξη τους στην ΟΝΕ.

Μέχρι το 1992 τα κράτη – μέλη διατηρούσαν κάποια ελευθερία κινήσεων στην άσκηση μακροοικονομικής πολιτικής, αυτή η πολιτική μετά το 1992 σταδιακά ακυρώνεται με τις θεσμικές παρεμβάσεις την Κοινότητας.

Στα πλαίσια της ενιαίας νομισματικής πολιτικής για την υιοθέτηση του ευρώ, η οποία επικυρώθηκε το 1993 και ισχύει για την περίοδο 1993-1999, θεσμοθετείται ένα πρόγραμμα αντιπληθωριστικής οικονομικής πολιτικής όπου έχει ως σκοπό τον περιορισμό στην άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής ώστε το έλλειμμα του δημόσιου τομέα να μειωθεί εντός της προενταξιακής περιόδου στο 3% του Α.Ε.Π και ο λόγος δημοσίου χρέους/Α.Ε.Π να αποκλιμακωθεί προσεγγίζοντας το 60%.

Η επιβολή της διατήρησης της συναλλαγματικής ισοτιμίας (κριτήριο από την συνθήκη του Μάαστριχτ) σε συνδυασμό με την αντιπληθωριστική στόχευση θεωρείται το μείγμα που προσδιορίζουν την μακροοικονομική πολιτική που ασκείτε μέχρι και σήμερα.

Η δημοσιονομική πολιτική καθίσταται περιοριστική, το δημόσιο έλλειμμα μειώνεται περιορίζοντας τις δημοσιές δαπάνες και λαμβάνονται μέτρα για την διεύρυνση της φορολογικής βάσης. Η μακροοικονομική πολιτική παραμένει, επίσης, αυστηρά περιοριστική ως προς το νομισματικό σκέλος. Την περίοδο 1991-1993 παρατηρείτε μείωση των μισθών.

Η συνεχιζόμενη διαρθρωτική προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας σε συνδυασμό με την μακροοικονομική προσαρμογή δημιουργούν συνθήκες ύφεσης στην Ελλάδα τουλάχιστον μέχρι το 1995, αποτέλεσμα αυτού του συνδυασμού ήταν η αύξηση της ανεργίας και η ανακατανομή των εισοδηματικών μεριδίων. Έτσι, ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π παραμένει σε χαμηλά επίπεδα (κάτω από 2% την περίοδο 1992-1996), τα επιχειρηματικά έξοδα αυξάνονται, μειώνονται οι μισθοί και το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου διευρύνεται συνεχώς.

Η σκληρή δημοσιονομική πολιτική απέδωσε επιφέροντας σημαντική αποκλιμάκωση του πληθωρισμού από 15% το 1992 στο 6,5% το 1993 (Κατσέλη, 1997). Η πολιτική αυτή ώθησε πολλές επιχειρήσεις στον εξωτερικό δανεισμό ως πηγή άντλησης φθηνού κεφαλαίου ενώ παράλληλα η μεσαία τάξη αύξησε τον τραπεζικό δανεισμό για καταναλωτικό σκοπό, αυτό καθιστούσε την ελληνική οικονομία ευάλωτη σε οικονομική αστάθεια.

Το Σύμφωνο Σταθερότητας (στο Δουβλίνο τον Δεκέμβριο του 1996) δέσμευσε οριστικά τη δημοσιονομική πολιτική των κρατών – μελών στη διατήρηση του 3%, η επιβολή προστίμων για την υπέρβαση του δημοσιονομικού ελλείμματος περιορίζε σημαντικά την ευελιξία στην δημοσιονομική πολιτική, με αποτέλεσμα οποιαδήποτε εξωτερική διαταραχή θα είχε ως επακόλουθο την μείωση των κυβερνητικών δαπανών και την αύξηση φόρων.

Με την προσχώρηση της Ελλάδας στην ΟΝΕ η δημοσιονομική της πολιτική εντάσσεται σε ένα ευρωπαϊκό σύνολο, το οποίο:

- Της περιορίζει την ευελιξία για την αντιμετώπιση των εσωτερικών οικονομικών προβλημάτων
- Ο ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών, χωρίς διακρίσεις, για την προσέλκυση νέων επενδύσεων καθίστα ανέφικτη οποιαδήποτε πολιτική αύξησης φορολογικών συντελεστών είτε για δημοσιονομικούς είτε για αναδιανεμητικούς λόγους
- Το έλλειμμα αντιμετωπίζεται με μείωση δημοσίων δαπανών, όπου τα περιθώρια μείωσης των δαπανών σε χώρες όπως η Ελλάδα είναι σαφώς περιορισμένα.

Η οικονομική πολιτική της Ελλάδας ικανοποίησε τα κριτήρια σύγκλισης και έγινε μέλος της Ευρωζώνης.

Τον Μάρτιο του 1998 και αφού έχει γίνει υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, η δραχμή εντάσσεται στο Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών, ταυτόχρονα η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική που ακολουθείται, αποδίδει, ρίχνει τον πληθωρισμό

Η υποτίμηση της δραχμής επιβάρυνε τις εξαγωγές και μείωσε το κόστος των εισαγωγών επιτρέποντας την εισαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών με αποτέλεσμα την επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου το οποίο με τις εισροές κεφαλαίων, του αδήλου πόρους και τις μεταβιβάσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση, συνέβαλαν στην εξισορρόπηση του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών.

Από το 1994 και έπειτα, η ακολουθούμενη πολιτική σταδιακής προσαρμογής έχοντας ως επίκεντρο την βελτίωση και ανάκαμψη της δημοσίας οικονομίας καθώς και την αντιμετώπιση των συναλλαγματικών κρίσεων, απέδωσε καρπούς, επιτυγχάνοντας:

- Την βελτίωση της δημοσιονομικής κατάστασης.
- Αύξηση των εσόδων με ρυθμό μεγαλύτερου του Α.Ε.Π, όπου χρησιμοποιούνται για την μείωση των ελλειμμάτων και για δημοσιές επενδύσεις.
- Συγκρατείται η δημόσια κατανάλωση.
- Εμφανίζεται πλεόνασμα για πρώτη φορά μετά από τρεις δεκαετίες.
- Μειώνονται τα επιτόκια από τη στιγμή που το ευρώ καταργεί το συναλλαγματικό κίνδυνο, επιτρέποντας με αυτό τον τρόπο να μειωθούν οι δαπάνες για τοκοχρεολύσια.
- Από το 1996 και έπειτα η ετήσια αύξηση των επενδύσεων κινήθηκε σε υψηλά επίπεδα.

Στα πλαίσια της οικονομικής πολιτικής στην εθνική οικονομία, εφαρμόστηκε και η δημοσιονομική προσαρμογή που είχε αντιπληθωριστικό χαρακτήρα επικουρώντας στην διαδικασία σύγκλισης. Η σταθεροποίηση της οικονομίας επιτυγχάνεται με αυστηρή πολιτική σε νομισματικό και συναλλαγματικό επίπεδο (Παπαντωνίου, 1997).

Την περίοδο 1989-1993 (<http://www.3kps.gr/>, 2016), εφαρμόζεται το Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, το οποίο στόχευε:

- Στον εκσυγχρονισμό βασικών υποδομών.
- Στην ανάπτυξη της γεωργίας.
- Στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.
- Στην ανάπτυξη ανθρωπίνου δυναμικού.
- Στη μείωση περιφερειακών ανισοτήτων.

Την περίοδο 1994-1999 (<http://www.3kps.gr/>, 2016), εφαρμόζεται το Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, το οποίο εξασφαλίζει:

- Την χρηματοδότηση επενδυτικών προγραμμάτων σε συνδυασμό με το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.

- Την ανάπτυξη μεγάλων υποδομών.
- Την ανάπτυξη και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.
- Την αύξηση της ποιότητας ζωής και ανθρωπινού Δυναμικού.
- Την ανάπτυξη περιφερειών.

Την περίοδο 1996-1999 η Ελλάδα υιοθετώντας τον στόχο της ONE, προχωράει σε ιδιωτικοποιήσεις κρατικών τραπεζών και δημοσίων επιχειρήσεων, μετοχοποίηση ΔΕΚΟ, ιδιωτικές επενδύσεις σε εταιρίες κοινής ωφέλειας, την πλήρη πώληση προβληματικών επιχειρήσεων και την ιδιωτική χρηματοδότηση έργων δημοσίου συμφέροντος αποφεύγοντας την επιβάρυνση του δημοσίου χρέους από επιπλέον δανεισμό και εγγυήσεις.

Μια άλλη πηγή εσόδων για την ελληνική οικονομία ήταν το χρηματιστήριο, όπου τα έσοδα του δημοσίου ενισχυθήκαν σημαντικά από την φορολόγηση των χρηματιστηριακών συναλλαγών.

Η Ελλάδα έχοντας εκπληρώσει τα κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ, εντάσσεται στην ONE την 1/1/2001. Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης που επετεύχθησαν θεωρούνται ευνοϊκοί και στηρίζονται από την Ευρώπη. Η είσοδος της Ελλάδας στο Ευρώ οφείλεται κυρίως στους αυξημένους ρυθμούς ανάπτυξης οι όποιοι προκληθήκαν από δημοσιές δαπάνες λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, στην ιδιωτικοποίηση και στην ευρωπαϊκή οικονομική στήριξη. Οι ρυθμοί ανάπτυξης, οι ιδιωτικοποιήσεις και η ευρωπαϊκή στήριξη σε συνδυασμό με την συνεχή ανάπτυξη του πληθωρισμού, την ανεργία (10%) και το αυξανόμενο δημόσιο χρέος ως ποσοστό του Α.Ε.Π κατέστησαν την εθνική οικονομία ασταθή.

Την περίοδο 2000-2006 (<http://www.3kps.gr/>, 2016), εφαρμόζεται το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης το οποίο στοχεύει:

- Στην υψηλότερη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη.
- Στην πραγματική σύγκλιση με τις υπόλοιπες οικονομίες των κρατών μελών συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση των βασικών ελλείψεων της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.
- Στην ανάπτυξη του πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα.
- Στην ανάπτυξη των ανθρωπινων πόρων.
- Στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας.
- Στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας μέσω της τεχνολογικής εξέλιξης.

- Στην εξέλιξη της κοινωνικής πολιτικής (ενέργεια, κοινωνικός αποκλεισμός, ισότητα φύλων).

Την περίοδο 2007-2013 (Χριστόδουλος, 2008), εφαρμόζεται το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ), το οποίο αποτελεί το έγγραφο αναφοράς με σκοπό τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο. Εκπονήθηκε στα πλαίσια της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ διαμορφώθηκε έτσι ώστε να υλοποιηθούν με το βέλτιστο δυνατό τρόπο οι στρατηγικές επιλογές της χώρας, οι στόχοι του ΕΣΠΑ έχουν ως σκοπό:

- Την επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας .
- Την τεχνολογική ανάπτυξη.
- Την απασχόληση και κοινωνική συνοχή.
- Την βελτίωση της δημόσιας πολιτικής.
- Την επιδίωξη να γίνει η Ελλάδα τόπος επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης.

Τον Απρίλιο του 2009 η Ελλάδα υπάχθηκε στην Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος, η αιτία ήταν τα ελλείμματα του 2007 και 2008 που υπερέβησαν την τιμή αναφοράς της Συνθήκης. Το έλλειμμα έφτασε το 12,9% και το δημόσιο χρέος το 115%. Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα:

- Την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας και την μεγάλη διεύρυνση της διαφοράς αποδόσεων μεταξύ ελληνικών και γερμανικών κρατικών ομολόγων.
- Την επιβάρυνση του κόστους δανεισμού και τους κόστους εξυπηρέτησης του χρέους του δημοσίου.
- Την επιδείνωση της δημοσιονομικής θέσης της χώρας δυσχεραίνοντας την δημοσιονομική της προσαρμογή, δημιουργώντας σοβαρές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία και στο τραπεζικό σύστημα.
- Την υποχώρηση της ανταγωνιστικότητας.
- Την αύξηση του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Αυτά τα αποτελέσματα οδήγησαν την Ελλάδα να προσφύγει στο μηχανισμό οικονομικής στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), το πόσο του μηχανισμού στήριξης ανήλθε στα 110 δις ευρώ για τρία χρόνια εκ των οποίων τα 80 δις ευρώ προήλθαν από τις ευρωπαϊκές χώρες και τα 30 δις ευρώ από το ΔΝΤ (www.taxheaven.gr, 2016).

Στις 6 Μαΐου 2010 με την ψήφιση του Ν.3845/2010 η Ελλάδα μπαίνει σε ένα αυστηρό οικονομικό πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής το οποίο περιλαμβάνει μεταρρυθμίσεις, όπως:

- Αύξηση όλων των συντελεστών ΦΠΑ.
- Μείωση υψηλών συντάξεων.
- Αναπροσαρμογή και εν συνέχεια κατάργηση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού στο δημόσιο.
- Αύξηση των φόρων πολυτελείας.
- Αύξηση των έμμεσων φόρων σε καύσιμα, τσιγάρα, ποτά κατά 10%.
- Μείωση αποζημιώσεων και αύξηση του ορίου απολύσεων στον ιδιωτικό τομέα.
- Δημοσιοποίηση των δαπανών και του προϋπολογισμού της κυβέρνησης.
- Στασιμότητα στους μισθούς και τις συντάξεις του δημοσίου τομέα.
- Εξίσωση των ορίων ηλικίας των γυναικών στο δημόσιο τομέα.
- Αναθεώρηση των αναπηρικών συντάξεων.
- Έκτατη εισφορά στις κερδοφόρες επιχειρήσεις.

3.2 Η πολιτική των κυβερνήσεων μέσα στην ONE

Στις 18 Ιουνίου 1989 η ελληνική κοινωνία οδηγείτε στις κάλπες έχοντας ως κεντρικό θέμα συζητήσεων το σκάνδαλο Κοσκωτά, οι εκλογές διεξήχθησαν με το σύστημα της απλής αναλογικής (Ν.1847/89) φέρνοντας πρώτο κόμμα την ΝΔ με ποσοστό 44,25% και 145 έδρες, ακολούθησε το ΠΑΣΟΚ με ποσοστό 39,13% και 125 έδρες και τρίτο κόμμα τον Συνασπισμό της Αριστεράς και της Προόδου με 13,13% και 28 έδρες.

Επειδή τα ποσοστά της ΝΔ δεν της έδιναν αυτοδυναμία κυβέρνηση προχώρησε στο σχηματισμό κυβέρνησης συνεργασίας με τον Συνασπισμό της Αριστεράς και της Προόδου, την διαδικασία διερευνητικών εντολών για την νέα κυβέρνηση σχημάτισε ο Τ. Τζανετάκης. Η παρούσα κυβέρνηση θα έχει περιορισμένη θητεία (3 μήνες) με μονό δυο αρμοδιότητες:

- Τη δρομολόγηση ποινικής διαλεύκανσης του σκανδάλου Κοσκωτά
- Την προετοιμασία αδιάβλητων εκλογών βάσει του ισχύοντος εκλογικού νόμου.

Τον Οκτώβριο του 1989 η κυβέρνηση Τ. Τζανετάκη θεωρώντας ότι έχει εκπληρώσει τους στόχους της υπέβαλε την παραίτηση της.

Στις 12 Οκτωβρίου 1989 μετά την παραίτηση της κυβέρνησης σχηματίζεται υπηρεσιακή Κυβέρνηση υπό τον πρόεδρο του Άρειου Πάγου Ι. Γρίβα για την διεξαγωγή των εκλογών του

Νοέμβριου. Στις εκλογές της 5^{ης} Νοέμβριου 1989 κανένα κόμμα δεν έλαβε πλειοψηφία ικανή να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση (ΝΔ-148 έδρες, ΠΑΣΟΚ-128 έδρες, Συνασπισμός 21 έδρες), η οικουμενική κυβέρνηση που πρόεκυψε, με επικεφαλή τον Ξ. Ζολώτα, μετά τις άκαρπες ψηφοφορίες (α, β, γ) απέτυχε να εκλέξει Πρόεδρο της Δημοκρατίας με αποτέλεσμα στις 12 Μαρτίου του 1990 να διαλύεται η Βουλή και να προκηρύσσονται εκλογές για τις 8 Απριλίου 1990.

3.2.1 Κυβέρνηση ΝΔ 1990-1993

Στις εκλογές της 8^{ης} Απριλίου 1990, πρώτο κόμμα αναδέχθηκε η ΝΔ με 150 (μετά τον σχηματισμό κυβέρνησης, το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο εξέδωσε απόφαση ότι έγινε λάθος στην κατανομή των εδρών της ΝΔ και στερούνταν μια έδρα) έδρες, δεύτερο το ΠΑΣΟΚ με 123 έδρες και τρίτο κόμμα ο Συνασπισμός με 19 έδρες. Την επομένη των εκλογών ο αρχηγός της ΝΔ Κ. Μητσοτάκης έρχεται σε επαφή με τον Κ. Στεφανόπουλο αρχηγός του κόμματος Δημοκρατική Ανανέωση (είχε κερδίσει μια έδρα στις εκλογές) ζητώντας την κοινοβουλευτική του υποστήριξη του κόμματος του. Με αυτό τον τρόπο στις 11 Απριλίου 1990 ορκίζεται κυβέρνηση η ΝΔ.

Η κυβέρνηση την περίοδο 1990-1993 ακολούθησε μια μετριοπαθή πολιτική εφαρμόζοντας κυρίως φιλελεύθερα μέτρα, στόχος της νέας κυβέρνησης ήταν να μειώσει τις κρατικές δαπάνες. Έχοντας την δημοσιονομική πολιτική της ΟΝΕ ως κίνητρο, προσέφυγε στις εξής μεταρρυθμίσεις:

- Αύξησε τους φόρους καύσιμων, οιοπνεύματος και προστιθεμένης αξίας.
- Μείωσε τους δημοσίους υπάλληλους.
- Μείωσε το έλλειμμα του προϋπολογισμού και τον πληθωρισμό.
- Ανάθεσε σε ιδιωτική εταιρία μια σειρά δημοσίων έργων, γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου και το Μετρό της Αθήνας.
- Επέτρεψε την είσοδο ιδιωτικών εταιριών στο χώρο κινητής τηλεφωνίας.
- Έσπασε το μονοπώλιο της Ο.Α και τον Ελληνικών Ταχυδρόμων.
- Κατέθεσε νόμο για την κατάργηση του κρατικού μονοπωλίου στο ρεύμα.
- Ιδιωτικοποίησε τα μέσα μεταφοράς της Αθήνας.
- Ιδιωτικοποίησε επιχειρήσεις που ανήκαν σε κρατικές τράπεζες (Ναυπηγεία Ελευσίνας).
- Έκλεισε κρατικές παρεμβατικές επιχειρήσεις που νόθευαν τον ανταγωνισμό.

- Αναδιαμόρφωσε το ασφαλιστικό σύστημα.
Στην εξωτερική πολιτική η κυβέρνηση πέτυχε:
- Τον Δεκέμβριο του 1991, ο Υπουργός Εξωτερικών (Α. Σαμαράς) υπέγραψε τον κανονισμό 3567/91 του Συμβουλίου υπουργών εξωτερικών της ΕΟΚ, σύμφωνα με τον οποίο η νεότευκτη Δημοκρατία των Σκοπίων αναγνωρίζεται ως "Μακεδονία"
- Στις 7 Φεβρουαρίου 1992 γίνεται μέλος της ΟΝΕ υπογράφοντας την συνθήκη του Μάαστριχτ.
- Στις 6 Νοέμβριου 1992 η ελληνική κυβέρνηση υπογραφή την συνθήκη Σέγκεν, όπου ως στόχο έχει την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα μεταξύ των χωρών που έχουν υπογράψει την συμφωνία.
- Στον πόλεμο που μεταξύ Βόσνιας – Κροατίας – Σερβίας η Ελλάδα για γεωπολιτικούς λόγους πηρέ το μέρος της Σερβίας.
- Εξομάλυνε τις σχέσεις με τις ΗΠΑ.
- Η Ελληνική κυβέρνηση ανέλαβε διεθνείς πρωτοβουλίες με στόχο την διατήρηση της Γιουγκοσλαβίας ως ενωμένο κράτος, έπειτα από την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού.
- Το 1992 η κυβέρνηση επικύρωσε με τον Ν.2086/92 την συμφωνία που έγινε με τον βασιλιά Κωνσταντίνο Β΄ ως προς το ζήτημα της βασιλικής περιούσιας.

Έπειτα από εσωκομματικές αντιδράσεις η κυβέρνηση χάνει δεδηλωμένη κοινοβουλευτική πλειοψηφία, τον Σεπτέμβριο του 1993 η κυβέρνηση παραιτήθηκε και ζήτησε την διεξαγωγή εκλογών τον Οκτώβριο του ίδιου έτους.

3.2.2 Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ 1993-1996

Στις πρόωρες εκλογές της 10^{ης} Οκτωβρίου 1993 που έγιναν με το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής, πρώτο κόμμα εκλέχτηκε το ΠΑΣΟΚ με 170 έδρες, ακολούθησε η ΝΔ με 111 έδρες και τρίτο κόμμα η Πολίτικη Άνοιξη με 10 έδρες και αρχηγό τον Α. Σαμαρά.

Την περίοδο 1993-1996 η κυβέρνηση αλλάζει την οικονομική πολιτική που είχε εφαρμόσει όταν ήταν στην εξουσία την δεκαετία του 1980 και ακολουθεί μια πολιτική η οποία εκφράζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και λιγότερο σε εθνικό. Η κυβέρνηση αναγνώρισε την γενοκτονία των Ποντίων, δημιούργησε το Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ).

Στην εξωτερική πολιτική η κυβέρνηση κράτησε μια μαξιμαλιστική θέση όσον αφορά το ζήτημα του ονόματος των Σκοπιών, σε αντίδραση της κυβέρνησης για την πολιτική των ΗΠΑ και των ευρωπαϊκών χωρών επί του θέματος, κήρυξε οικονομικό εμπάργκο (16/2/1994) στα Σκοπιά το οποίο έπειτα από πιέσεις ήρε το 1995, το ζήτημα του ονόματος πάγωσε και οι σχέσεις εξομαλύνθηκαν. Την ίδια περίοδο ανακοινώνεται το Ενιαίο Αμυντικό Δόγμα Ελλάδας – Κύπρου. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις θα οξυνθούν έπειτα από την υπογραφή της σύμβασης ενός διεθνούς νομικού πλαισίου για το δίκαιο της θάλασσας, όλων των ωκεανών, τις χρήσεις και τους πόρους της τον Νοέμβριο του 1994. Επίσης, διατήρησε την έντονη ελληνοσέρβικη φιλία και την υποστήριξη στο καθεστώς Μιλόσεβιτς. Βελτίωσε και εξομάλυνε τις σχέσεις με Αλβανία.

Η σοβαρή κατάσταση της υγείας του Α. Παπανδρέου τον οδηγεί σε παραίτηση, ο Κ. Σημίτης αναλαμβάνει τα ηνία ως πρωθυπουργός της χώρας και ως πρόεδρος του κόμματος. Ο ίδιος θέλοντας να πιστοποιήσει την εκλογή του κηρύσσει πρόωρες εκλογές.

3.2.3 Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ 1996-2004

Την περίοδο 1996-2004, κυβέρνηση της Ελλάδας θα είναι το ΠΑΣΟΚ έχοντας κερδίσει την πλειοψηφία των εδρών και τις δυο εκλογικές αναμετρήσεις (1996 και 2000) και την εμπιστοσύνη του λαού. Η κυβέρνηση θα συνεχίσει την άσκηση εκσυγχρονιστικής πολιτικής που εκφράζει το ευρωπαϊκό σύνολο και έχει ως στόχο την είσοδο στην ΟΝΕ.

Η κυβέρνηση μείωσε τα δημοσιονομικά ελλείμματα, τον πληθωρισμό και τα επιτόκια, αν και εκ των ύστερων αποκαλύφθηκε ότι η μακροοικονομική εξυγίανση δεν πληρούσε τα κριτήρια του Συμφώνου Σταθερότητας όσον αφορά τα ελλείμματα και το δημόσιο χρέος. Παρόλο την ατελή δημοσιονομική εξυγίανση σε συνδυασμό με την μείωση των επιτοκίων και την επιτυχή σταθεροποίηση του νομίσματος συνέβαλλαν στην, ασταθή, ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που επιδίωξε η κυβέρνηση παρέμειναν περιορισμένες. Η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας παραμένει σε χαμηλά επίπεδα κυρίως λόγω της δυσλειτουργίας του δημοσίου τομέα, ο οποίος όντας υπέρογκος και διαβρωμένος από το πελατειακό σύστημα.

Η κυβέρνηση προτίμησε να προβεί σε ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων μέσω της μερικής μετοχοποίησης τους στο χρηματιστήριο. Κρατικά κονδύλια συνεχίζουν να απορροφούνται από αντιπαραγωγικές και μη ανταγωνιστικές κρατικές επιχειρήσεις αντί να αξιοποιούνται για την βελτίωση των υποδομών. Τα κοινοτικά κονδύλια ήταν μια άνευ

προηγούμενου ευκαιρία της Ελλάδας να πραγματοποιήσει ουσιαστική σύγκλιση με την δυτική Ευρώπη, ωστόσο οι υποδομές παρέμειναν υποανάπτυκτες (ο βασικότερος αυτοκινητόδρομος της Ελλάδας που συνδέει τις δύο μεγαλουπόλεις της, την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη δεν έχει ολοκληρωθεί). Οι ενδείξεις για κακοδιαχείριση και διαφθορά που άφορα τα προγράμματα δημοσίων έργων φαίνονται τόσο από τα πενιχρά αποτελέσματα άλλα και από τα πρακτικά διεξαγωγής διαγωνισμών δημοσίων έργων όπου προκύπτουν οι αναθέσεις έργων να αναθέτονται σε τρίτους, τέταρτους ακόμα και εικοστούς μειοδότες βασισμένες σε αδύναμες αιτιολογήσεις (Κεφαλογιάννης, 2000).

Το ελληνικό κράτος δείχνει να εμποδίζει την ανάπτυξη των επενδύσεων στον ιδιωτικό τομέα λόγω του περίπλοκου και διεφθαρμένου συστήματος εκδόσεων αδειών για νέες επενδύσεις. Ο δημόσιος τομέας συνεχίζει να στελεχώνεται με ανθρώπινο δυναμικό το οποίο προσλαμβάνεται με μη αξιοκρατικούς τρόπους.

Πέραν των αρνητικών επιτεύξεων της κυβέρνησης σε πολιτικό επίπεδο, μπόρεσε να αναδείξει κάποια σημαντικά έργα υποδομής, ορισμένα εκ των όποιων κατασκευάστηκαν την περίοδο που ήταν το ΠΑΣΟΚ κυβέρνηση ενώ άλλα ολοκληρώθηκαν σε αυτή την περίοδο, σημαντικότερα εξ αυτών:

- Το Μετρό της Αθήνας.
- Το Τραμ της Αθήνας.
- Το αεροδρόμιο “Ελευθέριος Βενιζέλος”.
- Η Αττική Οδός.
- Η γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου.
- Η Εγνατία Οδός.

Ο πρωτογενής τομέας πάρα τις επιτυχίες που είχε σημειώσει στο παρελθόν δεν μπορεί να διατηρηθεί στα ίδια επίπεδα με αποτέλεσμα οι αδυναμίες του να είναι εμφανείς. Η μείωση της καλλιεργήσιμης γης, η στασιμότητα του προϊόντος, η ασκούμενη πολιτική και η συρρίκνωση της κεφαλαιακής συσσώρευσης δεν επιτρέπει μεγαλύτερες αποδόσεις από αυτές που ήδη έχουν επιτευχθεί στο παρελθόν, παρόλο που μέρος από τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης επενδύθηκαν σε αυτόν τον τομέα, με αποτέλεσμα την σαφή κατάπτωση του πρωτογενή τομέα (Παπαηλίας, 2015).

Ο δευτερογενής τομέας πάρα την ανάπτυξη που είχε σημείωση μετά το 1950 εξακολουθεί να φέρει μαζί του αδυναμίες οι οποίες υφίστανται από την προπολεμική περίοδο και αποτελούν κυρία χαρακτηριστικά της μορφολογίας του, με βασικότερα

- Το μέγεθος ισχύος των κινητήρων, οι βιομηχανίες συνεχίζουν να χρησιμοποιούν κινητήρες ισχύος με μέση ισχύ 45PH.
- Ο οικογενειακός χαρακτήρας των επιχειρήσεων, οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι ατομικές ή ομόρρυθμες εταιρίες.
- Οι Μέθοδοι και η οργάνωση παράγωγης, οι χρησιμοποιούμενοι μέθοδοι και το είδος παράγωγης των αγαθών επιδεινώνουν την κατάσταση (Παπαηλίας, 2015).

Επομένως, η εκβιομηχάνιση που ξεκίνησε με προοπτικές να εξελιχτεί και να καταταγεί μαζί με τις βιομηχανίες της δύσης, παρόλο τις δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές και τα ευρωπαϊκά κονδύλια, έχει αποτύχει.

Ο τριτογενής τομέας τα τελευταία χρόνια σημειώνει αύξηση, κυρίως στις κατηγορίες εμπόριο, εστιατόρια, ξενοδοχεία και στις λοιπές υπηρεσίες, δεδομένου ότι στο εμπόριο μειώθηκε το ανθρώπινο δυναμικό σημαίνει ότι η αύξηση προήλθε από τον τουρισμό, με συνέπεια την μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα και την στασιμότητα στον δευτερογενή (Παπαηλίας, 2015).

Η εικόνα της ευρύτατα διαδεδομένης διαφθοράς σε πολιτικό επίπεδο καθώς και στον δημόσιο τομέα ήταν απογοητευτική, χαρακτηριστικά είναι:

- Το ελληνικό χρηματιστήριο, κατάχρηση εμπιστευτικών πληροφοριών και χειραγώγησης αγοράς.
- Τα εξοπλιστικά προγράμματα, σκορπισμένα δις ευρώ σε αμυντικές δαπάνες τα οποία ήταν υπερτιμολογημένα, είχαν ελλείψεις ή δεν πληρούσαν τις προδιαγραφές.
- Η διαφθορά των δημοσίων έργων, αναθέσεις και κακοτεχνίες
- Το Εθνικό Κτηματολόγιο
- Το σκάνδαλο για την απόκλιση του χρέους ώστε να μπει η Ελλάδα στο ευρώ
- Το σκάνδαλο Πηχτά (τροπολογία της Σιμωνίας) και υπόθεση Στέγκου
- Οι προμήθειες στα νοσοκομεία με υπερτιμολογήσεις φάρμακων έως και 1500%
- Η υπόθεση της αμυντικής βιομηχανίας THALES
- Το πράσινο δομημένο ομόλογο του 2001
- Το σκάνδαλο της Μόνης Τόπλου

➤ Το σκάνδαλο Siemens

Την περίοδο 1996-2004, η κυβέρνηση βρέθηκε αντιμέτωπη με θέματα εξωτερικής πολιτικής τα οποία αφορούσαν την εθνική ασφάλεια της χώρας και θέματα τα οποία θα έδειχναν την δυναμική της Ελλάδας στο πολιτικό ευρωπαϊκό στερέωμα εκμεταλλευομένη την γεωστρατηγική της θέση, τα αποτελέσματα έδειξαν πως η ελληνική πλευρά στάθηκε ανάξια των προσδοκιών της, σημαντικότερα γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκείνη την περίοδο είναι:

- Κρίση των Ιμίων 1996, η ελληνική κυβέρνηση φάνηκε ανέτιμη να υπερασπίσει τα εθνικά της συμφέροντα (Μαρδάς, 2005).
- Υπόθεση Οτζαλάν 1999, η κυβέρνηση δεν κατόρθωσε να εκτιμήσει ψύχραιμα την κατάσταση και να κάνει ένα σχέδιο εξόδου από την κρίση. Αντέδρασε τουλάχιστον σπασμωδικά και στην ουσία παραδόθηκε στις εξελίξεις (Καλεντερίδης, 2007).
- Ελσίνκι 1999, το ΠΑΣΟΚ το περιγραφεί ως η "νίκη της Ελλάδας" ενώ στην πραγματικότητα συμφωνούσε και υπέγραψε στην ένοπλη σύγκρουση του ΝΑΤΟ με την Γιουγκοσλαβία (www.europarl.europa.eu, 2016).
- Τον Ιούνιο του 2000, η Ελλάδα υπέγραψε και πραγματοποίησε την ένταξη της στην ΟΝΕ.
- Τον Ιανουάριο του 2002, η δραχμή αντικαθιστάται από το ευρώ με ισοτιμία 1 ευρώ = 340,75 δρχ.

Η εικόνα της ευρύτατα διαδεδομένης διαφθοράς στο δημόσιο τομέα και η ακατάλληλη εξωτερική πολιτική ήταν από τους σημαντικότερους λόγους για την φθορά και την εκλογική ήττα του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές του Μαρτίου 2004

3.2.4 Κυβέρνηση ΝΔ 2004-2009

Στις εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου 2004 πρόεκυψε αυτοδύναμη πλειοψηφία της ΝΔ με 165 έδρες, αντιπολίτευση ήταν το ΠΑΣΟΚ που συγκέντρωσε 117 έδρες και τρίτο κόμμα το ΚΚΕ με 12 έδρες. Η ΝΔ θα κέρδιζε και τις επόμενες εκλογές που έγιναν στις 16 Σεπτεμβρίου 2007 όπου τότε συγκέντρωσε 152 έδρες, ακολούθησε το ΠΑΣΟΚ με 102 έδρες και έπειτα το ΚΚΕ με 22 έδρες.

Η κυβέρνηση της ΝΔ με αρχηγό των Κ. Καραμανλή ανέλαβε τα ηνία της χώρας υποσχόμενη την εξυγίανση του δημοσίου τομέα και την πάταξη της διαφθοράς καθώς και φιλελεύθερον

διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Όμως, ο κρατισμός και η διαφθορά δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας.

Μετά την πρώτη τετραετία του ΠΑΣΟΚ όπου η πολιτική που ακολουθήθηκε στο εσωτερικό της χώρας σε δημοσιονομικό επίπεδο, που ήταν στα πλαίσια επίτευξης ένταξης της στην Ευρωζώνη όπου οι δημοσιές δαπάνες ήταν μικρότερες από τις φορολογικές εισφορές, ακλούθησαν χρόνια δημοσιονομικής ανευθυνότητας, από το 2003 έως και το 2010 οι δημοσιές δαπάνες υποσκελίζουν τις φορολογικές εισφορές με αποτέλεσμα την αύξηση του ελληνικού χρέους. Συνεπώς, φαίνεται πως η κυβέρνηση της ΝΔ ακολούθησε μια κοινωνική πολιτική "γενναιόδωρου κράτους" σε μια περίοδο που τα διαρθρωτικά αναπτυξιακά μέτρα δεν προκαλούσαν μείωση της ανεργίας ούτε την μείωση των δημοσίων δαπανών, παράλληλα η Ελλάδα βρισκονταν υπό την επιτήρηση Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2004-2007).

Από την είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ έως και το 2007, το χρέος αυξανόταν λιγότερο από ότι το Α.Ε.Π, έτσι ο λόγος χρέους/Α.Ε.Π υποχωρούσε επομένως η χώρα εξυπηρετούσε τις υποχρεώσεις της προς τους δανειστές. Το 2008, η διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 (ΗΠΑ) προκάλεσε παγκόσμια οικονομική ύφεση με αποτέλεσμα την διετία 2008-2009 να αυξηθεί το χρέος της Ελλάδας κατά 57 δις, την ίδια στιγμή το Α.Ε.Π παρέμεινε στάσιμο όπου ήταν και η αιτία το δημόσιο χρέος να αυξηθεί ως ποσοστό του Α.Ε.Π και να οδηγηθεί η χώρα εκτός αγορών.

Σε μια περίοδο που τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη ακολούθησαν μια συγκρατημένη δημοσιονομική πολιτική με σκοπό να επανέλθουν σε ρυθμούς ανάπτυξης, στην Ελλάδα τα δημοσιονομικά μεγέθη επιδεινωθήκαν έχοντας ως δικαιολογία ότι πρέπει να τονωθεί η ζήτηση με αποτέλεσμα την συρρίκνωση της οικονομίας (Παπαϊωάννου).

Άλλα θέματα που αντιμετώπισε η κυβέρνηση στο εσωτερικό της χώρας την περίοδο 2004-2009, ήταν:

- Υπόθεση Παραδικαστικό κύκλωμα, άφορα τον πρώην βουλευτή Πέτρο Μαντούβαλο και τον πρώην πρόεδρο Πρωτοδικών Ευάγγελο Καλούση.
- Οι πυρκαγιές στην Χαλκιδική, Πάρνηθα, Πελοπόννησο, Εύβοια
- Το σκάνδαλο των ομολόγων, αφορά το ζήτημα της διαχείρισης των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων
- Το Σκάνδαλο Siemens
- Το Σκάνδαλο της Μονής Βατοπεδίου

Η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης την περίοδο 2004-2009 είναι διαμέτρου αντίθετη με την πολιτική των προηγούμενων κυβερνήσεων, με κυριότερα εξ' αυτών:

- Υπεγράφη η τριμερής συμφωνία μεταξύ Ρωσίας - Βουλγαρίας - Ελλάδας για την ίδρυση της εταιρείας Έτη-Balkan Pipeline B.V. για το έργο του Αγωγού Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολης, καθώς και συμφωνίες για συνεργασίες στην κατασκευή του αγωγού South Stream (διερχόμενου από Βουλγαρία - Ελλάδα μήκους 280χλμ).
- Η προβολή βέτο στην είσοδό της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας στο ΝΑΤΟ, λόγω μη επίλυσης του προβλήματος της ονομασίας.
- Το "όχι" στο Σχέδιο Ανάν, το σχέδιο αφορούσε την αναδιάταξη της Δημοκρατίας της Κύπρου σε μια Ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία θα αποτελείται από δύο ομόσπονδα κρατίδια, ένα ελληνοκυπριακό και ένα τουρκοκυπριακό

Στις 2 Σεπτεμβρίου 2009 ο πρωθυπουργός της χώρας Κ. Καραμανλής ανακοινώνει την προκήρυξη προώρων εκλογών με πρόσχημα, καταρχάς, τη δυσχερή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2008 και δεύτερον, την άρνηση του ΠΑΣΟΚ να συνεργαστεί στο θέμα εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας. Η αίτια παραίτησης του πρωθυπουργού ήταν ένα μυστικό σχέδιο δολοφονίας με κωδική ονομασία "Πυθία 1" το οποίο εκπονήθηκε από ξένες μυστικές υπηρεσίες και τέθηκε σε εφαρμογή από Έλληνες συνεργάτες τους. Αιτία αυτής της απόπειρας ήταν το τμήμα του αγωγού South Stream που θα περνούσε από την Ελλάδα όπως επίσης και η προσπάθεια επανεκκίνησης του αδρανούς αγωγού Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολης σε μια περίοδο όπου ο αγωγός Σαμψούντας - Τσειχάν (μήκους 550χλμ, διερχόμενου μόνο από Τουρκία) άρχισε υλοποιείτε.

3.2.5 Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ 2009-2011

Στις εκλογές της 4^{ης} Οκτωβρίου 2009, έπειτα από αιφνίδια διάλυση της βουλής, το ΠΑΣΟΚ με πρόεδρο τον Γ. Παπανδρέου κερδίζει τις εκλογές με ποσοστό 44% και 160 έδρες δημιουργώντας αυτοδύναμη κυβέρνηση, τον ρόλο της αντιπολίτευσης είχε η ΝΔ με 152 έδρες και τρίτο κόμμα ήταν το ΚΚΕ με ποσοστό 7,54% και 21 έδρες.

Η διακυβέρνηση της Ελλάδας κατά την περίοδο 2009-2011 θεωρήθηκε δύσκολη λόγω της ιδιαίτερα προβληματικής κατάστασης της χώρας, η οποία οδήγησε σε δυσμενή δημοσιονομική πολιτική.

Τον Οκτώβριο και τον Ιανουάριο του 2009 υποβαθμίστηκε, από δυο οίκους αξιολόγησης (Fitch και Standard & Poor's), η μακροπρόθεσμη πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από Α σε Α-, αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο το κόστος δανεισμού της χώρας (Γ. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, 2014).

Παρόλο που η χώρα βρισκόταν σε δυσμενή οικονομική θέση, η κυβέρνηση απέφυγε να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις δημοσιονομικού χαρακτήρα ώστε να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης από τις διεθνείς αγορές. Η κυβέρνηση, ωστόσο, στον προϋπολογισμό για το 2010 περιλάμβανε αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις στα όρια του πληθωρισμού, μείωση κρατικών δαπανών με περιορισμό της κρατικής σπατάλης και περικοπές στις λειτουργικές δαπάνες, ενώ μέσω της αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής υπολόγιζε αύξηση των εσόδων (Νίκας, 2009).

Τον Δεκέμβριο του 2009 και αφού είχε καταταθεί ο προϋπολογισμός, οι οίκοι αξιολόγησης (Fitch, Standard & Poor's και Moody's) υποβάθμισαν εκ νέου την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας στο επίπεδο BBB+, αιτία ήταν η ανεπάρκεια του προγράμματος για δημοσιονομική εξυγίανση της κυβέρνησης (<http://news.in.gr/>, 2016) (<http://www.protothema.gr/>, 2016) (<http://www.kathimerini.gr/>, 2016).

Στις 24 Δεκεμβρίου 2009, πάρα την ύφεση στην οποία βρισκόταν η ελληνική οικονομία ο προϋπολογισμός εγκρίθηκε στην πλειοψηφία του από την Βουλή (www.in.gr, 2016).

Από τον Ιανουάριο του 2010 και εφεξής το spread των δεκαετών ομολόγων ακολούθησε έντονα αυξητική πορεία ξεπερνώντας ακόμα και τις 1000 μονάδες τον Απρίλιο του 2010 (www.naftemporiki.gr, 2016).

Στα τέλη του Ιανουαρίου και έπειτα από έντονες πιέσεις ξένων ηγετών η κυβέρνηση έλαβε δημοσιονομικά μετρά τα όποια περιλάμβαναν:

- Πάγωμα των μισθών
- Περικοπές επιδομάτων 10%
- Περικοπές υπερωριών και οδοιπορικών (<http://www.enet.gr/>, 2016).

Στις 3 Μάρτιου η κυβέρνηση βρισκόμενη αντιμετώπι με το ενδεχόμενο στάσης πληρωμών προέβη σε νέα δημοσιονομικά μέτρα τα όποια οδήγησαν σε πανελλαδικές συγκεντρώσεις (Γ.Μαντελας).

Παρά την λήψη μέτρων, η ελληνική οικονομία δεν μπόρεσε να βελτιωθεί με αποτέλεσμα την προσφυγή της κυβέρνησης για βοήθεια στον μηχανισμό στήριξης στις 23 Απριλίου (<http://news.in.gr/>, 2016).

Στις 3 Μάιου 2010, έπειτα από μεθοδευμένη διόγκωση των δημοσιονομικών στοιχείων που είχε ως αποτέλεσμα την επιβάρυνση του προϋπολογισμού κατά περίπου 14,7 δις ευρώ, υπεγράφη δανειακή σύμβαση της Ελλάδας, έπειτα από δίκη της αίτηση, ύψους 110 δις ευρώ σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, τις χώρες - μέλη της Ζώνης του Ευρώ και το Δ.Ν.Τ. Η αίτηση συνοδευόταν από τρία συνημμένα μνημόνια:

- "Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής" (ΜΟΧΠ)
- "Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης" (ΤΜΣ).
- "Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής" (ΣΠΟΠ).

Το 2010 θεωρείται ως η καταλυτική ημερομηνία για την μετέπειτα δημοσιονομική πολιτική που θα ακολουθήσουν οι ελληνικές κυβερνήσεις, καθότι οποιαδήποτε απόφαση ληφθεί σε δημοσιονομικό επίπεδο θα πρέπει να έχει και την σύμφωνη γνώμη των δανειστών. Η Ελλάδα χάνει την πολιτική και οικονομική της αξιοπιστία τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, επίσης, η παραδοσιακή ιδεολογική προσκόλληση στα κόμματα φαίνεται να εξαφανίζεται και την θέση της να αναλαμβάνει η πολιτική των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ).

Από τον Πινάκα 3.1 (<http://dlib.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο 1995 - 2010 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 135,8% σε τιμές Ευρώ. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή και δευτερογενή τομέα μειώθηκαν κατά 4,8%, ενώ το μερίδιο συμμετοχής στο τριτογενή τομέα αυξήθηκε κατά 8,5%.

Πίνακας 3.1

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Ελλάδας την περίοδο 1995-2010

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1995,2000,2005,2010)								
Έτη	1995		2000		2005		2010	
διάρθρωση Α.Ε.Π	εκτ. Ευρω	%	εκτ. Ευρω	%	εκτ. Ευρω	%	εκτ. Ευρω.	%
Πρωτογενής	6864	8,1	7677	6,1	8536	4,8	6519	3,3
Δευτερογενής	13544	16	17641	14	24099	13,5	22368	11,2
Τριτογενής	64271	76	100863	79,9	146186	81,7	170757	85,5
Α.Ε.Π	84679	100	126181	100	178821	100	199644	100

Πηγή: <http://dlib.statistics.gr>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η Τουρκία από την πολιτική και οικονομική αστάθεια σε υπολογίσιμη δύναμη 1990-2010

4.1 Πολιτική και οικονομική αναταραχή 1989-2002

4.1.1 Πολιτικός αποπροσανατολισμός

Στο διάστημα 1989-1991 η κυβέρνηση προχώρησε σε μέτρα φιλελευθεροποίησης του πολιτικού συστήματος τα όποια δεν εφάρμοσε (μείωση του χρόνου, από 15 μέρες σε 24 ώρες, αστυνομικής κράτησης). Το 1991 η κυβέρνηση προχώρησε σε συνταγματικές μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν το πολιτικό σύστημα (διεύρυνση βουλής) και τα ανθρωπινά δικαιώματα (χρήση κουρδικής γλώσσας).

Στις 20 Οκτωβρίου 1991 η τουρκική κοινωνία οδηγείτε στις κάλπες, τις εκλογές κέρδισε το Κόμμα του Ορθού Δρόμου (ΚΟΔ) με επικεφαλής τον Σ. Ντεμιρέλ συγκεντρώνοντας 178 έδρες, δεύτερο κόμμα ήρθε το Κόμμα της Μητέρας Πατρίδας (ΚΜΠ) με αρχηγό τον Τ. Οζάλ και τρίτο κόμμα το Σοσιαλδημοκρατικό Λαϊκίστικο Κόμμα (ΣΔΛΚ). Η νέα κυβέρνηση συνέχισε τον φιλελεύθερο προσανατολισμό του Τ. Οζάλ, προβαίνοντας σε μεταρρυθμίσεις (ακαδημαϊκή ελευθερία, ελευθερία τύπου, κλείσιμο φυλακής πολιτικών κρατούμενων). Η κυβέρνηση είχε βεβαία να αντιμετωπίσει τις εσωτερικές αναταραχές της χώρας, η έξαρση της κουρδικής εξέγερσης στα νοτιοανατολικά της χώρας, η ανάπτυξη του κινήματος ανταρτών των πόλεων "Ντεβ Σολ" (η δράση τους επικεντρώνονταν σε δολοφονίες προσώπων που είχαν συνεργαστεί με το καθεστώς στρατιωτικού νομού), τις παρεμβάσεις του πρόεδρου της Τουρκίας Τ. Οζάλ που δυσχέραινε το έργο της κυβέρνησης και η εμφάνιση υψηλού πληθωρισμού, θεωρούνται οι αιτίες εμφάνισης ρωγμών στο πολιτικό σκηνικό (πολλά κόμματα διασπαστήκαν δημιουργώντας νέες πολιτικές σταθερές) καθώς και της ανάπτυξης ισλαμισμού.

Τον Νοέμβριο του 1994 η κυβέρνηση ψήφισε δυο σημαντικούς νομούς:

- Ο πρώτος νομός αφορούσε σε μια σειρά ιδιωτικοποιήσεων η όποια αποσκοπούσε σε μείωση των δημοσίων δαπανών και στην βελτίωση της παραγωγικότητας (Ν.4046/1994).
- Ο δεύτερος νομός αφορούσε σε μια σειρά φιλελευθέρων μεταρρυθμίσεων όπως, ο περιορισμός μέτρων που είχε επιβάλει η Χούντα το 1983, η παροχή συνδικαλιστικού δικαιώματος στου δημοσίου υπαλλήλου κ.α.

Στις εκλογές της 24^{ης} Δεκεμβρίου 1995, δυο μέρες μετά την υπογραφή της τελωνιακής σύμβασης Τουρκίας – ΕΕ, επιβεβαιώθηκαν οι κοινωνικές τάσεις με αποτέλεσμα το ισλαμικό Κόμμα Ευημερίας (ΚΕΥ) με αρχηγό τον Νετζμεντίν Ερμπακάν να αναδεχθεί πρώτο κόμμα συγκεντρώνοντας το 21,4% των ψήφων και 158 έδρες, το Κόμμα Μητέρας Πατρίδας (ΚΜΠ) ήρθε δεύτερο με 19,7%, το Κόμμα του Ορθού Δρόμου (ΚΟΔ) με αρχηγό την Τανσού Τσιλλέρ (ανέλαβε ως πρόεδρος του κόμματος μετά τον θάνατο του Οζάλ το 1994) ήρθε τρίτο συγκεντρώνοντας το 19,2%. Λόγω της έλλειψης αυτοδυναμίας των κυβερνήσεων η σύναψη συμμαχιών ήταν μονόδρομος, έτσι, έπειτα από μια σειρά αποτυχημένων συνασπισμών στις 28 Ιουνίου σχηματιστική κυβέρνηση με την συνεργασία των κομμάτων ΚΕΥ και ΚΟΔ (η Τσιλλέρ, η οποία κατηγορούνταν για διαφθορά, δέχτηκε την συνεργασία με τους ισλαμιστές προκειμένου να προφυλαχτεί), η συνεργασία αυτή αν και δεν ήταν η επιθυμητή από την κοινωνία και την Ευρώπη, την καθιστούσε ως την καταλληλότερη για την οικονομική και πολιτική σταθερότητα που χρειαζόνταν η χώρα. Επίσης, η σταθερότητα έπρεπε να επιτευχτεί σύντομα διότι η κινητοποίηση του στρατού ήταν εμφανής (ο στρατός απέλυε αξιωματικούς λόγω των ισλαμικών τάσεων).

Το 1997, η κυβέρνηση έχοντας την ψευδαίσθηση της ασφάλειας, είχε εφουσηχαστεί με αποτέλεσμα εμπρηστικές δηλώσεις ισλαμικού χαρακτήρα να γίνονται σε όλη την χώρα. Αυτό ήταν και η αιτία οι σχέσεις μεταξύ στρατού και κυβέρνησης να χειροτερεύουν ραγδαία. Στις 28 Φεβρουαρίου ο στρατός παρέδωσε στην κυβέρνηση μια σειρά αιτημάτων που είχαν στόχο την να μειώσουν την επιρροή των ισλαμιστών στην παιδεία, οικονομία και τον κρατικό μηχανισμό. Η στάση της κυβέρνησης να μην πραγματοποιήσει κανένα από τα αιτήματα του στρατού είχαν ως αποτέλεσμα κοινωνικές αναταραχές, παραιτήσεις βουλευτών λόγω πιέσεων των ΜΜΕ και εν τέλη την παραίτηση του Ερμπακάν. Με αυτό τον τρόπο ο στρατός είχε κατορθώσει να πραγματοποιήσει το "πρώτο μεταμοντέρνο πραξικόπημα".

Έπειτα από την παραίτηση του πρωθυπουργού της χώρας, ο πρόεδρος Ντεμιρέλ ζήτησε από τον Μ. Γιλμάζ, αρχηγό του ΚΜΠ, να σχηματίσει κυβέρνηση συμμαχίας με το Κόμμα της Δημοκρατικής Αριστεράς (ΚΔΑ, αρχηγός ήταν ο Ετσεβίτ) και με το Κόμμα Δημοκρατικής Τουρκίας (ΚΔΤ, αρχηγός ήταν ο Τσιντορούκ).

Κυρίως στόχος της νέας κυβέρνησης ήταν να εφαρμόσει τις μεταρρυθμίσεις που ήθελε ο στρατός τις όποιες ως ένα βαθμό τις υλοποίησε. Η συνεχής ανάμειξη του στρατού στην πολιτική ήταν και η αιτία εμφάνισης ρωγμών στη κυβέρνηση. Παράλληλα τα μέτρα καταστολής εναντίον

των ισλαμιστών διαδέχονταν το ένα μετά το άλλο. Το ΚΕΥ κρίθηκε παράνομο (αργότερα οι ισλαμιστές αναδιοργανώθηκαν ιδρύοντας το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης ή Λευκό Κόμμα), ο δήμαρχος της Κωνσταντινούπολης, Ταγίπ Ερντογάν καταδικάστηκε σε δέκα μήνες φυλάκισης.

Η κατάσταση στο εσωτερικό της Τουρκίας είχε ως αποτέλεσμα την οικονομική της διολίσθηση, ο πληθωρισμός ήταν στα ύψη και η οικονομική κρίση της Ρωσίας επηρέασε αρνητικά την οικονομία της χώρας. Η κυβέρνηση προσπάθησε να βρει λύση μέσω ιδιωτικοποιήσεων, σε σχέση με μια από αυτές ξέσπασε σκάνδαλο στο οποίο εμπλέκονταν ο πρωθυπουργός Μ. Γιλμάζ ο οποίος αναγκάστηκε σε παραίτηση και την προκήρυξη εκλογών για τις 18 Απριλίου 1999.

Στις εκλογές του 1999, το ΚΔΑ συγκέντρωσε το 22,1%, το Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (ΚΕΔ) συγκέντρωσε το 18%, το ΚΑΡ έλαβε το 15,4% και τα κλασικά κόμματα της κεντροδεξιάς ΚΜΠ και ΚΟΔ, συγκέντρωσαν το 13,2% και 12%. Η κυβέρνηση που σχηματίστηκε μετά τις εκλογές ήταν μια συμμαχία του ΚΔΑ, ΚΕΔ και του ΚΜΠ υπό την ηγεσία του Μ. Ετσεβίτ.

Ο στόχος της νέας κυβέρνησης ήταν να σωθεί η τούρκικη οικονομία, τον Ιούλιο του 1999 υπογραφή η δεκάτη έβδομη συμφωνία με το ΔΝΤ στο οποίο η κυβέρνηση αναλάμβανε την ευθύνη να προωθήσει, αυστηρά, μια δημοσιονομική πολιτική και ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων σε αντάλλαγμα το δανεισμό. Ο στόχος της κυβέρνησης ανακόπηκε έπειτα από δυο καταστροφικούς σεισμούς με αποτέλεσμα την περαιτέρω διολισθήσει της οικονομίας και του κεμαλισμού.

Το 2001, η κυβέρνηση του Ετσεβίτ ήρθε σε ευθεία σύγκρουση με τον πρόεδρο της Τουρκικής Δημοκρατίας, Νετζιτέτ Σεζέρ, ο οποίος έφερε αντιμέτωπο τον πρωθυπουργό με φάκελους περί διαφθοράς στην κυβέρνηση και τον κατηγορήσε πως τους παραβλέπει λόγω πολιτικών σκοπιμοτήτων. Αυτή η κατάσταση πυροδότησε μια νέα οικονομική κρίση αφού οι επενδυτές είχαν χάσει την εμπιστοσύνη τους στη σταθερότητα της κυβέρνησης.

Τον Νοέμβριο του 2002, έπειτα από παραίτηση του Ετσεβίτ λόγω ψυχολογικής αστάθειας, διενεργήθηκαν εκλογές. Το αποτέλεσμα έδειξαν πρώτο κόμμα το Λευκό Κόμμα, του Ταγίπ Ερντογάν, συγκεντρώνοντας το 34,3% των ψήφων και 363 έδρες, ακολούθησε το ΡΛΚ με ποσοστό 19,4% και 178 έδρες. Αιτία αυτής της πολιτικής εξέλιξης ήταν σαφώς η οικονομική κρίση άλλα και η διεύρυνση της μετακινούμενης ψήφου. Ο προσανατολισμός των Τούρκων

προς το πρόσωπο του Ερντογάν έγινε επειδή πίστευαν ότι μπορεί να βάλει ένα τέλος στην διαφθορά και την φτώχεια και όχι επειδή ήθελαν ένα ισλαμικό κράτος.

4.1.2 Δημοσιονομικές κρίσεις 1989-2002

Το 1989, η κυβέρνηση υιοθέτησε ένα πενταετές δημοσιονομικό πρόγραμμα (1990 – 1994) που είχε ως στόχο την υψηλή ανάπτυξη, την μείωση του πληθωρισμού στο 15% και του ελλείμματος. Η παγκόσμια οικονομική ύφεση στα τέλη της δεκαετίας του '80 κατέστησαν τους προβλεπόμενους στόχους ανέφικτους καθότι η τουρκική οικονομία είχε πλέον προσανατολιστεί στις εξαγωγές και αυτό την καθιστούσε ευαίσθητη στις παγκόσμιες οικονομικές τάσεις, έτσι, η χώρα μπήκε σε μια περίοδο όπου οι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης ήταν ιδιαίτερα ευμετάβλητοι, ενώ ο πληθωρισμός, το έλλειμμα και η ανεργία αυξάνονταν.

Η κατάσταση επιδεινώθηκε όταν οι κυβερνήσεις την περίοδο, 1991 – 1993, ακολούθησαν μια πολιτική η οποία εξυπηρετούσε στην προστασία των συμφερόντων των οπαδών τους, το ΣΔΛΚ υπεράσπιζε τα συμφέροντα των δημοσίων υπάλληλων ενώ το ΚΟΔ υπεράσπιζε τα συμφέροντα των αγροτών και των μικρών επιχειρήσεων (Zurcher, 2004).

Αυτή την οικονομική πολιτική προσπάθησε να αλλάξει η Τ. Τσιλλέρ όταν έγινε υπουργός οικονομικών, κρατώντας τα επιτόκια σε χαμηλά επίπεδα και στηρίζοντας τη συναλλαγματική ισοτιμία της τουρκικής λίρας προσπάθησε να διατηρήσει τους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης. Η προσπάθεια αυτή έφερε αποτελέσματα (ο ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π ήταν 7,3 το 1993) άλλα δημιούργησε εντάσεις από τις ανισορροπίες στην οικονομία. Αυτό είχε ως συνέπεια την υποβάθμιση της οικονομίας (δυο φορές διαδοχικά) από οίκους αξιολόγησης με αποτέλεσμα η τουρκική λίρα να υποτιμηθεί σχεδόν 50% σε σχέση με το δολάριο. Στο επόμενο διάστημα η κυβέρνηση ανακοινώσε ένα δραστικό πρόγραμμα σταθεροποίησης εφάρμοσε βραχυπρόθεσμα μέτρα (αύξηση φόρων, περικοπές δαπανών κλπ), δημιούργησε ανεξάρτητη Κεντρική Τράπεζα, αύξησε τις εξαγωγές και τις ιδιωτικοποιήσεις. Τα μέτρα απέδωσαν μειώνοντας το δημόσιο έλλειμμα και τις εισαγωγές.

Στα τέλη του 1994, ο πληθωρισμός έφτασε μέχρι και το 150% (αιτία ήταν η αύξηση των δημοσίων δαπανών), η τουρκική οικονομία λόγω των μέτρων μπήκε σε ύφεση με αποτέλεσμα το 1995 το Α.Ε.Π να μειωθεί σχεδόν 6%

Παρόλο που τα βραχυπρόθεσμα μέτρα έδειχναν να αποδίδουν σημειώνοντας οικονομική βελτίωση και ταχεία ανάπτυξη, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις παρέμειναν στάσιμες, οι

ιδιωτικοποιήσεις προχωρούσαν με πολύ αργούς ρυθμούς και πολλές φορές χωρίς ουσιώδη αποτελέσματα (Zurcher, 2004).

Με την άνοδο του των ισλαμιστών στην εξουσία, αυξήθηκαν και οι δημοσιές δαπάνες (μισθοί και συντάξεις), η κυβέρνηση προέβει σε αυτές τις αυξήσεις διότι υπολόγιζε έσοδα από τις ιδιωτικοποιήσεις, την εξάλειψη της μαύρης αγοράς και την πώληση κρατικών γαιών. Το αποτέλεσμα αυτής της οικονομική πολιτικής ήταν η οικονομία της χώρας να γνωρίσει απότομη ύφεση το 1998. Άμεση αιτία της ύφεσης ήταν η ρωσική χρηματοπιστωτική κρίση (αμέσως μετά την κρίση στην Ανατολική Ασία) η οποία έπληξε ακόμα περισσότερο την Τουρκία λόγω του ότι η Ρωσία αποτελούσε πολύ σημαντική αγορά για τις τουρκικές επιχειρήσεις. Το 1999 το Α.Ε.Π της χώρας μειώθηκε κατά 6,4% (Zurcher, 2004).

Το 1999, η κυβέρνηση σε συνεργασία με το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα εξήγγειλε ένα μεγάλο πρόγραμμα οικονομικών μεταρρυθμίσεων, το οποίο περιελάμβανε:

- Περικοπή δημοσίων δαπανών
- Ιδιωτικοποιήσεις
- Σταθεροποίηση της τιμής του συναλλάγματος
- Μείωση του πληθωρισμού στο 10% το 2002

Το αποτελέσματα αυτού του προγράμματος ήταν η πτώση του πληθωρισμού, των επιτοκίων και η αύξηση των επενδύσεων. Η θετική εικόνα της οικονομίας οδήγησε σε ευρεία εισαγωγή καταναλωτικών ειδών με αποτέλεσμα το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών να αυξηθεί και η κυβέρνηση για να το καταλείψει ήταν αναγκασμένη να δανείζεται με δυσμενείς όρους. Η αξιοπιστία της χώρας χάθηκε με αποτέλεσμα οι ξένες τράπεζες να διακόψουν τον δανεισμό. Η οικονομία της χώρας πνέει τα λοίσθια και έτσι το διάστημα 2000-2002 έχασε την μιση της αξία συρρικνώνοντας την συνολική οικονομία της χώρας κατά 9%.

4.1.3 Περιφερειακές σχέσεις

Στην εξωτερική πολιτική η Τουρκία λόγω των σχέσεων που είχε με το Ισραήλ ήταν απομονωμένη στη Μέση Ανατολή, από το 1991 και έπειτα αυτή την πολιτική θέλησαν να αλλάξουν οι κυβερνήσεις, με αναθέρμανση των σχέσεων της με την Λιβύη, το Ιράν και τα τουρκομανικά κράτη (Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν, Καζακστάν, Κιργκιζιστάν και Αζερμπαϊτζάν). Η τάση της Τουρκίας να αναθερμάνει τις σχέσεις της με την Μέση Ανατολή πέραν των προσωπικών συμφερόντων, γίνεται και στα πλαίσια προβολής της χώρας ως

παράθυρο της Ευρώπης στην Κεντρική Ασία, κάτι που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως επιπλέον μοχλός πίεσης για την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Zurcher, 2004).

Ενίσχυσε τον ρόλο της ως βαλκανική δύναμη συμμετέχοντας στις επιχειρήσεις στη Βόσνια και στο πόλεμο Σερβία – Κόσσοβο. Βελτίωσε τις σχέσεις με την Ελλάδα μετά το 1996 (περίπτωση Ιμίων).

Οι σχέσεις με την Ρωσία κορυφώθηκαν την περίοδο 1987-1990 κατά την οποία το εμπόριο από 350 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο έφτασε το 1,9 δις δολάρια άλλα από το 1990 και έπειτα οι σχέσεις των δυο κρατών άρχισαν να φθίνουν φτάνοντας στη χρηματοπιστωτική κρίση της Ρωσίας την περίοδο 1990-1994 η οποία έπληξε την οικονομία της Τουρκίας.

4.2 Το ΑΚΡ (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης, Κ.Δ.Α) μετατρέπει την Τουρκία σε υπολογίσιμη παγκόσμια δύναμη

Το 2002, το ΑΚΡ αναλαμβάνει τα ηνία της χώρας σε μια περίοδο κατάρρευσης του πολιτικού συστήματος, κυρίως λόγω της οικονομικής και πολιτικής κρίσης της προηγούμενης δεκαετίας. Το πραξικόπημα του 1997 εναντίον της κυβέρνησης Ερμακάν, τα σκάνδαλα, το κουρδικό και η οικονομική κατάρρευση την περίοδο 2000-2001, ανέτρεψαν την ιδεολογία του κόσμου με αποτέλεσμα το νεοϊδρυθέν τότε ΑΚΡ να καταφέρει να καλύψει το πολιτικό κενό. Η πορεία των εξελίξεων από το 2002 έως το 2010 δείχνει πως η επικράτηση του κόμματος δεν είναι συγκυριακή, από τότε το κυβερνών κόμμα έχει κερδίσει σε όλες, ανεξαιρέτως, τις εκλογικές αναμετρήσεις ενώ κατάφερε να επικρατήσει και σε δυο δημοψηφίσματα συνταγματικών αλλαγών (2007 και 2010). Την περίοδο 2002-2006 χαρακτηρίστηκε κυρίως από την εντατικοποίηση της κυβέρνησης για πρόοδο στην ένταξη της στην ΕΕ και από τις πιέσεις στο εσωτερικό της χώρας προς το κόμμα, κάτι που ώθησε την κυβέρνηση να αναζητήσει την νομιμοποίηση του μέσα από μια μεταρρυθμιστική προσπάθεια με φιλελεύθερο προσανατολισμό προσβλέποντας σε ημερομηνία έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την ΕΕ. Η περίοδος 2007-2010 χαρακτηρίστηκε κυρίως από την επιδίωξη του ΑΚΡ για ολοκληρωτική περιθωριοποίηση του στρατού.

Στον οικονομικό τομέα η Τουρκία την περίοδο 2002-2007, έδειξε μια άνευ προηγούμενου ανάπτυξη, ψηφίζοντας το 2003 τον Ν.4875 (Άμεσες Ξένες Επενδύσεις. ΑΞΕ) απελευθερώνει το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών και σε συνδυασμό με την τελωνειακή ένωση που ισχύει με την ΕΕ από το 1995, δημιουργεί ένα καθεστώς ελεύθερης διακίνησης αγαθών,

υπηρεσιών και κεφαλαίων της Τουρκίας με την ΕΕ. Με αυτό το τρόπο σημαντικό μέρος των επενδύσεων προσέλκυσαν ο κατασκευαστικός τομέας, ο τομέας των υπηρεσιών (τουρισμός), η αυτοκινητοβιομηχανία, το εμπόριο και οι ιδιωτικοποιήσεις. Απόρροια της συνεχούς ανάπτυξης ήταν η μείωση του πληθωρισμού και του δημοσίου χρέους και η αύξηση του Α.Ε.Π. Με εξαίρεση το 2009 όπου ο ρυθμός ανάπτυξης ήταν αρνητικός λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης του 2008. Η επιτυχία της Τουρκίας σε αυτό το επίπεδο οφείλεται κυρίως στην εφαρμογή σταθερής περιοριστικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής η οποία είχε στόχο την διατήρηση της αξιοπιστίας της τουρκικής οικονομίας στα μάτια των διεθνών επενδυτών, από όπου και εξαρτάται η λειτουργία της οικονομίας της (E.Yeldan, 2016).

Η ανάδειξη της Τουρκίας σε μια υπολογίσιμη περιφερειακή δύναμη οφείλεται στον ακτιβισμό της σε χώρες που αποτελούσαν έδαφος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας βασιζόμενη στους θρησκευτικούς, πολιτισμικούς και ιστορικούς δεσμούς με αυτές. Η κυβέρνηση επωφελούμενη της πολιτικής της σταθερότητας και της οικονομικής της ανάπτυξης, της έδωσε την δυνατότητα στο να προβάλλει την επιρροή της στην περιφερειακή σκηνή. Η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας βασίζεται κυρίως στο βιβλίο του Αχμέτ Νταβούτογλου (Υπουργός Εξωτερικών) "Στρατηγικό Βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας" ο οποίος υποστηρίζει ότι στην εξωτερική πολιτική πρέπει να υπάρχει κατάλληλος συνδυασμός ιδεαλισμού και ρεαλισμού, καθώς ο ιδεαλισμός προσφέρει ένα όραμα στους φορείς χάραξης πολιτικής και στους διαμορφωτές κοινής γνώμης (Schleifer, 2016)

Από τον Πινάκα 4.1 (<http://www.turkstat.gov.tr/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο 1990 - 1997 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 34,8% σε βασικές τιμές 1987. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 3,5%, ενώ τα μερίδια συμμετοχής στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα αυξήθηκαν κατά 2,5% και 1% αντίστοιχα.

Πίνακας 4.1

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1990-1997

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1990,1992,1994,1997)								
Έτη	1990		1992		1994		1997	
διάρθρωση Α.Ε.Π	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%
Πρωτογενής	13746	16,4	14249	15,9	14045	15,4	14550	12,9
Δευτερογενής	21873	26,2	23911	26,7	24433	26,8	32337	28,7
Τριτογενής	47960	57,4	51242	57,3	52843	57,9	65745	58,4
Α.Ε.Π	83578	100	89401	100	91321	100	112631	100

Πηγή: <http://www.turkstat.gov.tr>

Από τον Πινάκα 4.2 (<http://www.turkstat.gov.tr/>, 2016) προκύπτει ότι την περίοδο 1998 - 2010 το Α.Ε.Π αυξήθηκε κατά 54,9% σε σταθερές τιμές. Σε αυτό το διάστημα το μερίδιο συμμετοχής στο πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 3,1%, ενώ το μερίδιο συμμετοχής στο δευτερογενή παρέμεινε σταθερό, αντιθέτως ο τριτογενής τομέας σημείωσε αύξηση 5,6%.

Πίνακας 4.2

Διάρθρωση του Α.Ε.Π της Τουρκίας την περίοδο 1998-2010

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2								
Διάρθρωση του Α.Ε.Π κατά τομείς (1998,2002,2006,2010)								
Έτη	1998		2002		2006		2010	
διάρθρωση Α.Ε.Π	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%	εκτ. λιρ.	%
Πρωτογενής	8757	12,5	8860	12,2	9700	10	9999	9,4
Δευτερογενής	22788	32,5	22002	30,3	31722	32,8	34463	32,5
Τριτογενής	36450	51,9	39770	54,8	52891	54,7	60839	57,5
Α.Ε.Π	67995	100	70631	100	94313	100	105301	100

Πηγή: <http://www.turkstat.gov.tr>

Η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης στα Βαλκάνια γίνεται σε τρία διαφορετικά επίπεδα:

- Το πρώτο επίπεδο είναι η προώθηση των διήμερων σχέσεων με το μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.
- Το δεύτερο έγκειται στη δημιουργία τριμερών μηχανισμών.

- Το τρίτο επίπεδο στοχεύει στην επίτευξη ευρέων συνεργασιών μέσω δομών, όπως την Διαδικασία Συνεργασίας των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (South East Europe Cooperation Process - SEECP) και το Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας (Regional Cooperation Council - RCC) ώστε να προωθήσει την οικονομική αλληλεξάρτηση και να διασφαλίσει το μέλλον των πολιτικών σχέσεων (Aras, 2012).

Εκτός από την συμβατική διπλωματία η Τουρκία κάνει αισθητή την παρουσία της μέσω της ενεργής εξωτερικής πολιτικής και παροχής αναπτυξιακής βοήθειας (Τουρκική Υπηρεσία Συνεργασίας και Συντονισμού, Turkish International Cooperation and Development Agency – ΤΙΚΑ) με σκοπό την εξασφάλιση λαϊκής υποστήριξης στα Βαλκάνια και την Κεντρική Ασία (Öktem, 2016). Η υπηρεσία αυτή χρησιμοποιήθηκε από την κυβέρνηση για την ανάπτυξη των υποδομών και την γεωργική ανάπτυξη. Επίσης, η Τουρκία δραστηριοποιήθηκε μέσω της θρησκευτικής επιρροής (Διεύθυνση Θρησκευτικών Υποθέσεων, Diyanet), της παιδείας ιδρύοντας πανεπιστήμια, των ΜΜΕ (τουρκικά σίριαλ) και των επιχειρηματικών της κινήσεων (Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών, FTA).

Όσον αφορά την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας στην Μέση Ανατολή διαχέεται από το όραμα του Α. Νταβούτογλου για την θέση της χώρας στο παγκόσμιο στερέωμα. Σκοπός της πολιτικής είναι η εξασφάλιση μηδενικών προβλημάτων με τις γειτονικές χώρες και η χρήση του Ισλάμ ως βασικό ενοποιητικό στοιχείο της Τουρκίας με τις χώρες της Μέσης Ανατολής (Λίτσας, 2007). Η πολιτική αυτή προσβλέπει στη βελτίωση των οικονομικών σχέσεων και την αναβάθμιση της χώρας σε διεθνές επίπεδο.

Στο Ιράκ προώθησε την συνεργασία της μέσω την εγκαθίδρυσης ισχυρών θεσμικών δεσμών (σύσταση Συμβουλίου Υψηλού Επιπέδου Στρατηγικής Συνεργασίας το 2008, ΣΥΕΣΣ) υπογράφοντας περισσότερα από σαράντα μνημόνια συνεργασίας με θέμα το εμπόριο, την ασφάλεια και την ενεργεία.

Η Σύρια αποτελεί το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα επιτυχίας της τουρκικής πολιτικής των "μηδενικών προβλημάτων". Από τα πρόθυρα πόλεμου στα τέλη της δεκαετίας του 90 οι δυο χώρες έφτασαν σε επίπεδο συνεργασίας μέσω του ΣΥΕΣΣ το 2009 (Aksoy, 2016). Το 2011 η συνεργασία των δυο χωρών θα έρθει σε ρήξη λόγω της συμπεριφοράς του σύριου πρωθυπουργού προς το συριακό λαό.

Το τρίπτυχο Ισραήλ – Τουρκίας – Ιράν θεωρείται ως ο βασικότερος πυλώνας σταθεροποίησης της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή. Πάρα το μεταβαλλόμενο περιβάλλον της

περιοχής το Ισραήλ προσέφερε στρατιωτική τεχνολογία και τεχνογνωσία ενώ συνέβαλε στην ενδυνάμωση της πολιτικής επιρροής της Τουρκίας στις ΗΠΑ (Bolukbasi, 2016). Η σχέση αυτή μετά τον πόλεμο στη Γάζα (2008-2009) όρχησε να φθείρεται. Οι διμερείς οικονομικές και εμπορικές σχέσεις με το Ιράν την περίοδο κυβέρνησης του ΑΚΡ γνώρισαν μεγάλη άνθηση προσφέροντας στη Τουρκία σημαντικά οικονομικά οφέλη (Gursel, 2016). Η Τουρκία υποστήριξε το Ιράν αντιδρώντας στην επιβολή οικονομικών κυρώσεων από την διεθνή κοινότητα (λόγω του Ιρανικού πυρηνικού προγράμματος) (Stein, 2016). Η σχέση των δυο χώρων άρχισε να φθείρετε έπειτα από την υπογραφή συμφωνίας για την ανάπτυξη της αντιπυραυλικής ασπίδας του ΝΑΤΟ στην Τουρκία και από την συμμαχία Ιράν – Σύρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Συμπεράσματα

Έχοντας ολοκληρώσει την μελέτη για την οικονομία και την πολιτική των χωρών Ελλάδας – Τουρκίας την περίοδο 1949-2010, λαμβάνοντας υπόψη, όσον αφορά την οικονομία όπου η παρούσα μελέτη εστίασε, κυρίως, στους τομείς παραγωγής (πρωτογενής, δευτερογενής και τριτογενής τομέας) των δυο χωρών περιγράφοντας και αναδεικνύοντας τις κύριες αίτιες εξέλιξης τους διαχρονικά, και, όσον αφορά την πολιτική όπου έγινε, κυρίως, μια περιγραφή τις εξέλιξης της δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθήθηκε από τις δυο χώρες αυτά τα εξήντα έτη επισημαίνοντας τις κύριες αίτιες που επηρέασαν τους τομείς παραγωγής, μπορούμε, συγκρίνοντας τα οικονομικά και πολιτικά χαρακτηριστικά των δυο χωρών που καταγράφηκαν, να καταλήξουμε στα εξής συμπεράσματα:

5.1 Περίοδος 1950-1960

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Άσκηση φιλελεύθερης πολιτικής με έμφαση στις ιδιωτικές επενδύσεις. • Ο πρωτογενής τομέας είχε τα ηνία στην απασχόληση και στις εξαγωγές, καθότι απασχολούσε το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού • Υπήρχε συγκράτηση ως προς τις ιδιωτικές επενδύσεις, δεν υπήρξε η αναμενόμενη ανταπόκριση για επένδυση στο δευτερογενή τομέα. • Εκτεταμένη μετανάστευση είτε προς αστικές περιοχές είτε προς το εξωτερικό, πλήττοντας με αυτό το τρόπο την οικονομία. • Υποτίμηση εγχώριου νομίσματος. 	<ul style="list-style-type: none"> • Η οικονομική ενίσχυση μέσω του σχεδίου Μάρσαλ, στην Ελλάδα ήταν ζωτικής σημασίας καθότι κρίθηκε αναγκαία για την επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας, στην Τουρκία αποτελούσε ένα πακέτο οικονομικής στήριξης για εκσυγχρονισμό. • Η ελληνική οικονομία προσανατολίστηκε προς την εκβιομηχάνιση σε αντίθεση με την τουρκική που θεωρούσε τον πρωτογενή τομέα ως προτεραιότητα. • Οι στόχοι της ελληνικής οικονομίας ήταν μακροπρόθεσμοι, αντιθέτως η Τουρκία είχε βραχυπρόθεσμους στόχους. • Η ελληνική οικονομία μείωσε το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο κυρίως λόγω των άδηλων πόρων, η Τουρκία το αύξησε λόγω της εισαγωγής μηχανημάτων και πρώτων υλών. • Η Ελλάδα επαναδιατυπώνει τον τρόπο φορολόγησης, αντιθέτως η Τουρκία δεν επεμβαίνει με αποτέλεσμα την αύξηση του πληθωρισμού. • Στα τέλη της δεκαετίας του '50 η ελληνική οικονομία έχει μια εικόνα ταχείας αναπτυσσομένης χώρας, αντιθέτως η τουρκική οικονομία βρίσκονταν υπό διαρκή ύφεση. • Η τουρκική κυβέρνηση στα πλαίσια εξωτερικής οικονομικής ενίσχυσης οδηγεί την χώρα υπό επιτήρηση σε δημοσιονομικό επίπεδο.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Οι δυο χώρες αποτέλεσαν κέντρα οικονομικής και πολιτικής επιρροής λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, η οποία αποτελούσε ανάχωμα για πιθανή κάθοδο της Σοβιετικής Ένωσης στη Μεσόγειο και την Ανατολή. • Έως το 1950 τα δυο κράτη λειτουργούσαν στα πλαίσια μιας περιορισμένης Δημοκρατίας. • Το 1950 εισέρχονται σε μια περίοδο πολιτικής σταθερότητας και εκσυγχρονισμού. • Εισέρχονται στο NATO το 1952 • Δεν έμειναν ανεπηρέαστες από πολιτικά σκάνδαλα (σκάνδαλο ΟΛΠ, εργοστάσια σε ασύμφορες περιοχές) • Υπογράφουν συμφωνίες με τις ΗΠΑ. • Το 1953 υπογράφουν το Βαλκανικό σύμφωνο. • Άσκησαν εξωστρεφή πολιτική προτάσσοντας τα συμφέροντά τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Το Δ.Κ άσκησε αυταρχική πολιτική στο εσωτερικό της χώρας (λόγω της οικονομικής ύφεσης) εφαρμόζοντας περιοριστικά μέτρα, αντιθέτως οι ελληνικές κυβερνήσεις επεδίωξαν την εξομάλυνση των συνεπειών του Εμφυλίου πολέμου. • Στην εξωτερική πολιτική το Δ.Κ άσκησε επιθετική πολιτική (έχοντας την υποστήριξη των ΗΠΑ) προκαλώντας αναταράξεις στην βαλκανική ζώνη, η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε με διπλωματικό τρόπο να επαναφέρει τις ισορροπίες και να εδραιώσει την θέση της. • Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν εκμεταλλεύτηκαν την γεωγραφική τους θέση σε αντίθεση με την τουρκική κυβέρνηση. • Στα τέλη της δεκαετίας του '50 η οικονομική ανάπτυξη επιφέρει και πολιτική ισορροπία, αντιθέτως η οικονομική ύφεση που επικρατεί στη Τουρκία θα επιφέρει και την κατάληψη της εξουσίας από το στρατό (ο στρατός ενέργησε προκειμένου να φέρει την σταθερότητα) και την πτώση της Πρώτης Τουρκικής Δημοκρατίας.

5.2 Περίοδος 1960-1970

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Η οικονομία εξελίσσεται από αγροτική σε βιομηχανική. • Προσπάθεια μείωσης οικονομικής εξάρτησης από εξωτερικό δανεισμό. • Εκτεταμένη μετανάστευση στο εξωτερικό λόγω ανέγερσης τοίχους του Βερολίνου. • Η αύξηση των άδηλων πόρων οδήγησε σε αύξηση της εισαγωγής βιομηχανικών προϊόντων. • Δημιουργία διεθνώς ανταγωνιστικών παραγωγικών μονάδων. • Έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών το οποίο αντισταθμίζονταν μέσω των άδηλων πόρων. 	<ul style="list-style-type: none"> • Η ελληνική οικονομία είχε μια εξωστρεφή πολιτική (εισάγοντας όλο και περισσότερο βιομηχανικά προϊόντα), αντιθέτως η Τουρκία προχώρησε σε μια εσωστρεφή οικονομική πολιτική ως προς την κατανάλωση. • Ανάπτυξη του τριτογενή τομέα παράγωγης της Τουρκίας σε αντίθεση με της Ελλάδας που δείχνει στασιμότητα. • Η κυβέρνηση της Τουρκίας στήριξε τον πρωτογενή τομέα σε αντίθεση με την Ελληνική που προσανατολίστηκε εξολοκλήρου προς τον δευτερογενή τομέα. • Αύξηση του πληθωρισμού στη Τουρκία σε αντίθεση με την Ελλάδα που επέδειξε ισορροπία και ανάταση του εθνικού νομίσματος παρόλο την πολιτική αστάθεια.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτική αστάθεια, κύρια αιτία η άνοδος της αριστεράς. • Άσκηση πολιτικής βίας. • Στα τέλη της δεκαετίας του '70 αναδείχθηκαν ακροδεξιές και ακροαριστερές οργανώσεις. • Στενές σχέσεις με τις ΗΠΑ. • Κοινωνικές αναταραχές. • Άσκηση πολιτικής κοινωνικού χαρακτήρα με έμφαση στη παιδεία και τις κοινωνικές ελευθερίες. • Και οι δυο χώρες από τα μέσα της δεκαετίας του '60 και έπειτα ακολουθούν μια εσωστρεφή πολιτική. • Ευνόηση μικρής μερίδας πολιτών οι οποίοι ήταν φιλικά προσκείμενοι στη κυβέρνηση. • Λανθασμένη αναπτυξιακή πολιτική. 	<ul style="list-style-type: none"> • Η πολιτική αστάθεια στην Ελλάδα οδήγησε σε εκδήλωση στρατιωτικού πραξικοπήματος, η Τουρκία αντιμετώπισε την κατάσταση στρεφόμενη προς τον Ισλαμισμό (το οποίο την οδήγησε σε αδιέξοδο). • Η Τουρκία προβεί σε συνταγματική αναθεώρηση, αντιθέτως η ελληνική πλευρά δεν κατάφερε να την ολοκληρώσει. • Το πραξικόπημα στην Ελλάδα είχε την έννοια νέου καθεστώτος ενώ στη Τουρκία έχει το ρόλο της σταθεροποιητικού παράγοντα. • Η Τουρκία συνέχισε την επιθετική εξωτερική πολιτική, εντάσεις στην Κύπρο. • Η ελληνική κυβέρνηση δείχνει αδυναμία στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής με αποτέλεσμα την απομόνωση της.

5.3 Περίοδος 1970-1980

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Επενδύσεις σε μη παραγωγικούς τομείς. • Περιθωριοποίηση του πρωτογενή τομέα. • Προσανατολισμός στο τριτογενή τομέα. • Υποτίμηση εθνικού νομίσματος • Αύξηση πληθωρισμού • Οι πετρελαϊκές κρίσεις (1973 και 1974) προκάλεσαν ύφεση στην οικονομία. • Αποτυχία ανακατανομής πόρων προς τον παραγωγικό τομέα της οικονομίας και το βιομηχανικό της σύστημα. • Άνοδος των τιμών. • Κρατικός παρεμβατισμός 	<ul style="list-style-type: none"> • Η ελληνική κυβέρνηση αυξάνει τις δημόσιες δαπάνες, αντιθέτως η τουρκική κυβέρνηση τις περιορίζει. • Ελληνική οικονομία γίνεται εξωστρεφής σε αντίθεση με της Τουρκίας που θεωρεί ότι η εσωστρέφεια δεν θα επιβαρύνει τον ανταγωνισμό • Η Τουρκία επιδιώκει την διαίρεση της βαριάς και ελαφριάς βιομηχανίας σε ξένες και εγχώριες εταιρίες αντίστοιχα. • Η Τουρκία προσέφυγε στους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς στήριξης για δανειοδότηση.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70 τα δυο κράτη βρίσκονταν υπό στρατιωτικό καθεστώς • Πολιτικές και κοινωνικές αναταραχές. • Προώθηση της εκβιομηχάνισης. • Προσπάθεια για να βρεθεί η ισορροπία μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού στο τομέα των επενδύσεων. • Η εξωτερική πολιτική των δυο χωρών θεωρήθηκε δευτερεύον ζήτημα. • Οι πετρελαϊκές κρίσεις αποτέλεσαν τον βασικότερο παράγοντα μη σταθερού προγραμματισμού. • Μείωση των άδηλων πόρων με αποτέλεσμα την συσσώρευση προβλημάτων και αδυναμία πολιτικής λύσης όσον αφορά το πρωτογενή τομέα. 	<ul style="list-style-type: none"> • Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και έπειτα η Ελλάδα εισέρχεται σε μια περίοδο πολιτικής σταθερότητας, αντιθέτως η Τουρκία δείχνει αδυναμία δημιουργία σταθερής κυβέρνησης. • Η Ελληνική κυβέρνηση αναπτύσσει σχέσεις με Μέση Ανατολή και Βαλκάνια σε αντίθεση με την Τουρκία όπου απομονώνεται λόγω της πολιτικής που ακολουθεί τόσο σε εξωτερικά ζητήματα όσο και στο εσωτερικό. • Η Τουρκία βρίσκεται υπό την απειλή Ισλαμικού Φονταμελισμού, αντιθέτως η ελληνική πλευρά ψηφίζει νέο πολίτευμα (Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας). • Η συσσωρευμένη κοινωνική ένταση και το αδιέξοδο του πολιτικού συστήματος στη Τουρκία οδήγησαν στο τέλος της δεύτερης δημοκρατίας και την επιβολή του τρίτου πραξικοπήματος. • Η Τουρκία συνεχίζει την επιθετική εξωτερική πολιτική και με προσχήματα εισβάλλει στη Κύπρο, αντιθέτως η Ελλάδα δείχνει παντελή αδυναμία διαχείρισης της κατάστασης.

5.4 Περίοδος 1980-1990

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Υποτίμηση εθνικού νομίσματος. • Πάγωμα μισθών • Προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών λόγω της δραστηκής μείωσης άδηλων πόρων. • Αυξημένος πληθωρισμός. • Αυξημένες δημόσιες δαπάνες (μισθοί) • Ο πρωτογενής τομέας αποτελεί πολύ μικρό μέρος του ΑΕΠ. • Ανάπτυξη του τουρισμού • Ζημιογόνος κρατικός δευτερογενής τομέας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Η ελληνική κυβέρνηση ακολουθεί ασταθή δημοσιονομική πολιτική με αποτέλεσμα να υπάρχει πρόβλημα σταθεροποίησης της οικονομίας, αντιθέτως η Τουρκία θα ακολουθήσει σταθερά ένα πρόγραμμα δημοσιονομικής σταθεροποίησης. • Η στροφή της Τουρκίας προς τους χρηματιστές θα αποβεί μοιραία. • Η ελληνική κυβέρνηση άσκησε κοινωνική δημοσιονομική πολιτική με αποτέλεσμα την διόγκωση του ελλείμματος. • Ο δευτερογενής τομέας στην Ελλάδα παρέμεινε στάσιμος σε αντίθεση με την Τουρκία που έδειξε αύξηση των εξαγωγών στον εν λόγω τομέα. • Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 και έπειτα το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα στη Ελλάδα είναι χαμηλότερο του ΑΕΠ. • Η αγοραστική δύναμη της Τουρκίας εξασθενεί

ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Διόγκωση δημοσίου τομέα • Ασύμφορες κρατικοποιήσεις. • Η φιλελεύθερη πολιτική δημιουργεί σκάνδαλα και διαφθορά. • Προβλήματα οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας και προκλήσεις εντάσεων μεταξύ των δυο χωρών. • Άσκηση κοινωνικής πολιτικής. • Η πτώση του τείχους του Βερολίνου σηματοδότησε και την έναρξη της παγκοσμιοποίησης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτική αναδιάρθρωση στη Τουρκία λόγω πραξικοπήματος, αντιθέτως στην Ελλάδα επικρατεί πολιτική σταθερότητα. • Η Τουρκία βρίσκεται σε ένταση με τα βαλκάνια και την Ανατολή (εκτός του Ιράν) σε αντίθεση με την Ελλάδα που διατηρεί φιλικές σχέσεις. • Αδυναμία της ελληνικής κυβέρνησης να ελέγξει τους συνεταιρισμούς, αντιθέτως η Τουρκία τους εξάλειψε.

5.5 Περίοδος 1990-2000

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Υποτίμηση εθνικού νομίσματος. • Προσπάθεια περιορισμού δημοσίων δαπανών. • Δημοσιονομική πολιτική συγκράτησης πληθωρισμού. • Οικονομική πολιτική προσέγγισης παγκόσμιας αγοράς. • Οι ιδιωτικοποιήσεις προχωρούσαν με αργούς ρυθμούς. • Αύξηση της εισαγωγής καταναλωτικών ειδών η οποία επιβάρυνε το ισοζύγιο πληρωμών. • Ανάπτυξη δευτερογενή και τριτογενή τομέα. • Αστάθεια στην οικονομική πολιτική (λόγω προώθησης κομματικών συμφερόντων). • Αυξημένοι ρυθμοί ανάπτυξης, κυρίως, λόγω εγχωρίας ζήτησης και κατανάλωσης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε ένα περιβάλλον που της περιορίζει την ευελιξία, σε αντίθεση με την τουρκική που προσαρμόζεται στις δικές της ανάγκες. • Η ελληνική οικονομία ακολουθεί συγκεκριμένη δημοσιονομική πολιτική, αντιθέτως η Τουρκία προσπαθεί να προσανατολιστεί προς τις εξαγωγές. • Η ελληνική οικονομία σταθεροποιείται, σε αντίθεση με την τουρκική που βρίσκεται σε ύφεση. • Στα τέλη της δεκαετίας η Τουρκία εξήγγειλε νέα συνεργασία με το ΔΝΤ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ	ΔΙΑΦΟΡΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτική διαφθορά. • Φιλελευθεροποίηση της αγοράς. • Διογκωμένος δημόσιος τομέας. • Η πολιτική που ακολουθείται από τις δυο χώρες την δεκαετία του '90 επηρεάζεται από τις ανάγκες των αμερικανικών συμφερόντων, η Ελλάδα σταθεροποιεί τις πολιτικές της φιλοδοξίες προωθώντας μόνο τα συμφέροντα της Αμερικής και της Ευρώπης και όχι τα δικά της. Η Τουρκία αναθερμαίνοντας τις σχέσεις με την Ανατολή εξυπηρετεί και αυτή με την σειρά της τα αμερικανικά συμφέροντα ανοίγοντας "παράθυρο" για την εισχώρηση τους προκαλώντας πολιτική αποσταθεροποίηση και παράλληλα την ψευδαίσθηση της Τουρκίας για ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. 	<ul style="list-style-type: none"> • Προσπάθεια στην Τουρκία μέσω φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων να επέλθει πολιτική σταθερότητα. • Ο στρατός επηρεάζεται από την ελληνική πολιτική, αντιθέτως στην Τουρκία λειτουργεί ως δύναμη εξισορρόπησης μεταξύ πολιτικής σταθερότητας και αστάθειας. • Οι ελληνικές κυβερνήσεις ακολουθούν Ευρωπαϊκή πολιτική και όχι εθνική, αντιθέτως η Τουρκία προσπαθεί να προωθήσει το εθνικό της συμφέρον. • Στην εξωτερική πολιτική οι ελληνικές κυβερνήσεις άσκησαν διαφορετική πολιτική με αποτέλεσμα την αστάθεια του πολιτικού συστήματος, η Τουρκία αντιθέτως προσπάθησε να αναθερμάνει τις σχέσεις της με την ανατολή ενώ στα βαλκάνια προσπάθησε να ενισχύσει τον ρόλο της.

5.6 Περίοδος 2000-2010

Οι δυο χώρες την δεκαετία του 2000 δεν έχουν να δείξουν (δυστυχώς για την Ελλάδα) οποιαδήποτε ομοιότητα, τόσο σε άσκηση εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής αλλά και σε δημοσιονομική. Εξαιρέση αποτελεί η αύξηση της ανεργίας λόγω της αύξησης των εισαγωγών περιορίζοντας με αυτό τον τρόπο την εγχώρια παραγωγή δημιουργώντας τις ανάλογες επιπτώσεις στην απασχόληση.

Μετά την είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ η απώλεια ανταγωνιστικότητας δεν ήταν πλέον δυνατόν να αντιμετωπιστεί, έστω και προσωρινά, με υποτιμήσεις αλλά μόνο με διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες δεν έγιναν. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την σταθερά αρνητική συμβολή του εξωτερικού τομέα της οικονομίας στην εξέλιξη του ΑΕΠ, γεγονός το οποίο αντανάκλαται στα μεγάλα εξωτερικά ελλείμματα και την συσσώρευση του εξωτερικού χρέους. Η αύξηση των

ιδιωτικών επενδύσεων δεν αφορούσε παραγωγικούς τομείς αλλά κυρίως τον κατασκευαστικό κλάδο. Επίσης, η αυξημένη ζήτηση για εγχώρια κατανάλωση οδήγησε στην αύξηση του πληθωρισμού. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 ανέδειξε το μέγεθος των διαρθρωτικών προβλημάτων αλλά και τη σημαντική υστέρηση στην άσκηση της κατάλληλης οικονομικής πολιτικής. Η αποτυχία να ληφθούν έγκαιρα διορθωτικά μέτρα και θεσμικές πρωτοβουλίες οδήγησαν την προσφυγή της χώρας στον μηχανισμό στήριξης (ΕΕ, ΕΚΤ, ΔΝΤ), που διαμορφώθηκε με το πακέτο βοήθειας των €110 δις το Μάιο του 2010 (το Μνημόνιο) και την πρόσθετη χρηματοδότηση €109 δις τον Ιούλιο του 2011 (το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα). Στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική οι ελληνικές κυβερνήσεις ακολούθησαν ασταθή πορεία αφενός μεν λόγω της ιδεολογίας των κόμματος αφετέρου δε λόγω των εξελίξεων στο διεθνές στερέωμα. Επίσης, το πολιτικό κόστος και οι πολιτικές φιλοδοξίες υπερίσχυσαν του εθνικού συμφέροντος, τα δυο αυτά στοιχεία αποτελούν τους βασικότερους παράγοντες της παρούσας κατάστασης στην οικονομία καθότι οι ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις επιφέρουν πολιτικό κόστος και στην πολιτική λόγω του ότι η ανόρθωση πολιτικού αναστήματος, στην Ελλάδα, σε οποιοδήποτε τομέα αποτελεί αγκάθι στις πολιτικές φιλοδοξίες.

Η περίοδος 2000-2002 η οικονομία της Τουρκίας έχασε την μίση της αξία συρρικνώνοντας την συνολική οικονομία της χώρας κατά 9%. Η οικονομική και πολιτική κρίση ήταν οι αιτίες ανάδειξης του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και του ΑΚΡ. Η οικονομία της Τουρκίας μετά το 2002 χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς, με εξαίρεση το έτος 2009 οπότε και υπήρξε αρνητικός ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ. Η νομοθεσία που αφορούσε σε Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (Ν.4875/2003) απελευθέρωσε το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών και σε συνδυασμό με την τελωνειακή ένωση (η οποία είναι σε ισχύ από το 1995) δημιούργησε ελευθερία στην διακίνηση εμπορευμάτων, αγαθών και υπηρεσιών. Η τουρκική κυβέρνηση προβεί σε εκτεταμένες ιδιωτικοποιήσεις και σε εμβάθυνση των σχέσεων με την παγκόσμια οικονομία ισχυροποιώντας με αυτό τον τρόπο, καταρχάς το εθνικό της νόμισμα αλλά και την θέση της στο διεθνές στερέωμα. Σε πολιτικό επίπεδο η Τουρκία εκμεταλλευόμενη την οικονομική της ανάπτυξη και σε συνδυασμό με τον ακτιβισμό της σε χώρες οι οποίες αποτελούσαν κομμάτι της οθωμανικής αυτοκρατορίας θα επιδοθεί σε μια επεκτατική πολιτική επενδύοντας μέσω της δημιουργία καλών σχέσεων και αναθερμαίνοντας τις ήδη υπάρχουσες με απώτερο σκοπό την δημιουργία δορυφόρων και κέντρα επιρροής γύρω από εκείνη.

5.7 Παρόν και μέλλον

Στα τέλη της δεκαετίας του 2000 οι δυο χώρες αν και έχουν αποκτήσει νεοφιλελεύθερο χαρακτήρα και προσανατολισμό έχουν μια τελείως διαφορετική εικόνα σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Η Ελλάδα και η Τουρκία αποτελούν κομμάτι της ΕΕ, η μια ως κράτος – μέλος της και η άλλη ως τον βασικό χρηματοδότη της χώρας τόσο από πλευράς εισροής κεφαλαίων όσο και από πλευράς απορρόφησης των εξαγωγών.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις ασκούν μακροοικονομική πολιτική η οποία συνδέεται, πλέον, άμεσα με την αρχιτεκτονική πολιτική της ΕΕ. Στο νέο πλαίσιο άσκησης αυτής της πολιτικής, η μακροοικονομική πολιτική σε συνδυασμό με την εσωτερική πολιτική επιτυγχάνεται σε βάρος της κοινωνικής συνοχής. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία κοινωνικών και δημοκρατικών ελλειμμάτων. Είναι σαφές πως οι κεντρικοί στόχοι της μακροοικονομικής διαχείρισης είναι πολιτικές αποφάσεις, που η επιτυχία τους θα εξαρτηθεί από το πόσες ευρωπαϊκές χώρες θα τις υιοθετήσουν. Τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά είναι η αποβιομηχάνιση, η φθίση του γεωργικού τομέα και η μετατροπή της Ελλάδας σε οικονομία υπηρεσιών, με κυρίαρχη τη διόγκωση του δημοσίου τομέα, το υψηλό μερίδιο της ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης στο ΑΕΠ, η υψηλή εστίαση στους τομείς εξυπηρέτησης της εγχωρίας αγοράς και το χαμηλό τεχνολογικό περιεχόμενο παράγωγης.

Η αναστροφή αυτών των τάσεων και παθογενειών αποτελεί και την προϋπόθεση ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας και σε επέκταση αυτής της κοινωνίας, προϋποθέσεις επίτευξης οικονομικής ανάπτυξης δεν είναι άλλοι από την αύξηση εξαγωγών και των επενδύσεων, η επιτυχία αυτών των στόχων μπορεί να επέλθει με τους εξής τρόπους:

- Την αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας της οικονομίας μέσω βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, της γραφειοκρατίας, την ποιότητα της δημόσιας διοίκησης και των θεσμών.
- Την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας ως προς την ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών.
- Με ενθάρρυνση της μετατόπισης της παραγωγής από τους τομείς των μη διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών προς τους τομείς των εμπορεύσιμων.
- Την προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) και ξένων κεφαλαίων σε τομείς τεχνολογικής αιχμής, υποδομών και σε τομείς με εξαγωγικό προσανατολισμό.

- Την αλλαγή φιλοσοφίας αξιοποίησης των ευρωπαϊκών κονδυλίων και αναπτυξιακών νόμων με σκοπό την ενίσχυση της παραγωγικότητας της οικονομία, την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια.

Η πολιτική που ασκείται στην ζώνη του ευρώ δεν αφορά το ευρώ ως χρηματική μονάδα αλλά το πολιτικό περιεχόμενο διαχείρισης του. Το νόμισμα δεν είναι παρά ένα μέσο, κρίνεται λοιπόν αναγκαίο η αποκάλυψη του φάσματος των συμφερόντων που διαφορετικές πολιτικές εξυπηρετούν.

Στα τέλη του 2010 η τουρκική οικονομία βρίσκεται στη 16^η θέση παγκοσμίως και στην 6^η στην Ευρώπη έχοντας ανάπτυξη 2,5%. Η μετατροπή της Τουρκίας από μια κατεστραμμένη οικονομικά χώρα σε μια υπολογίσιμη δύναμη οφείλεται:

- Στην δημιουργία πολύ δυνατού τραπεζικού τομέα
- Στην ενίσχυση του βιομηχανικού της τομέα (μηχανολογικό εξοπλισμό και κατασκευές)
- Στην δημιουργία καλών μεγεθών στο δημόσιο τομέα
- Στην παροχή σημαντικών φορολογικών κινήτρων και προσέλκυσης ξένων επενδύσεων
- Στην σταδιακή αλλαγή της εξαγωγικής της πολιτικής, μειώνοντας της εξαγωγική της εξάρτηση από την ΕΕ (από 56% σε 46% και πρόβλεψη για 40%) και ενίσχυση των εξαγωγών της σε χώρες της Μέσης Ανατολής, Αφρικής και Ασίας.

Παρόλο που η Τουρκία φαίνεται ισχυρή οικονομικά και με προβλέψεις αύξησης του ΑΕΠ της στα επόμενα χρόνια, η γεωγραφική της θέση την καταστεί ευάλωτη σε εξωγενείς παράγοντες με κυριότερες τις πολιτικοοικονομικές συνθήκες στην Ευρώπη αλλά και στη Μέση Ανατολή. Η αλλαγή της εξαγωγικής πολιτικής της Τουρκίας προς την Ευρώπη είναι κυρίως λόγω της συνεχιζόμενης δημοσιονομικής και πιστωτικής κρίσης καθότι αποτελεί τον βασικότερο παράγοντα επιρροής της τουρκικής οικονομίας. Επίσης, ένας παράγοντας που ενδέχεται να επηρεάσει σημαντικά της οικονομία της Τουρκίας είναι η τιμή του πετρελαίου, οι γεωπολιτικές αναταραχές στη Μέση Ανατολή θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κρίση στην αγορά πετρελαίου (επηρεάζοντας το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και στο πληθωρισμό).

Τον μέλλον της Τουρκίας, πολιτικά, θεωρείται αβέβαιο καθότι οι εξελίξεις στην Μέση Ανατολή μπορεί να επιφέρουν όχι μόνο την αλλαγή του κεμαλικού καθεστώτος αλλά και να απειλήσουν την εδαφική ακεραιότητα της χώρας. Οι σημαντικότεροι δε παράγοντες οι οποίοι έχουν ανατρέψει τα δεδομένα στην γείτονα χώρα είναι: η αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ και η επικέντρωση του ενδιαφέροντος τους στην Μέση Ανατολή, η αλλαγή των

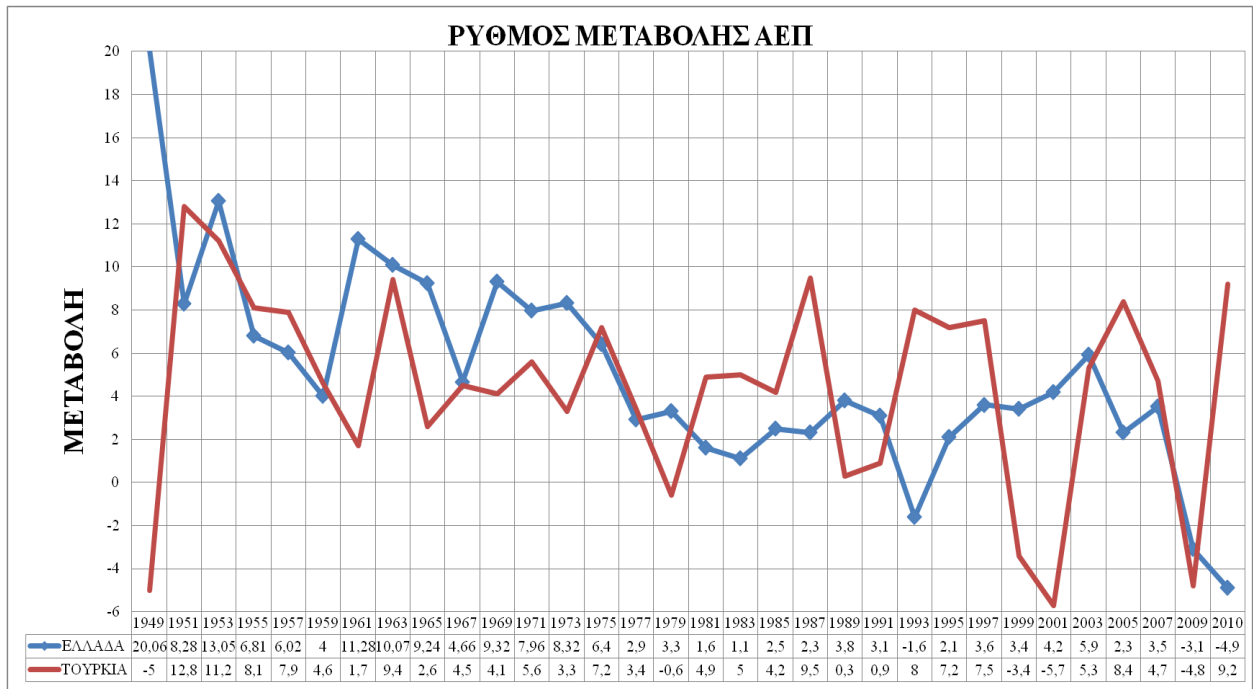
καθεστώτων στο Αφγανιστάν και κυρίως στο Ιράκ, ο ανταγωνισμός μεταξύ στρατιωτικής και πολιτικής ελίτ στην Τουρκία, η άνοδος των ισλαμιστών, η έξαρση της τρομοκρατίας στο εσωτερικό της χώρας καθώς και η προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ.

Ενότητα 3^η: Οικονομικοί δείκτες

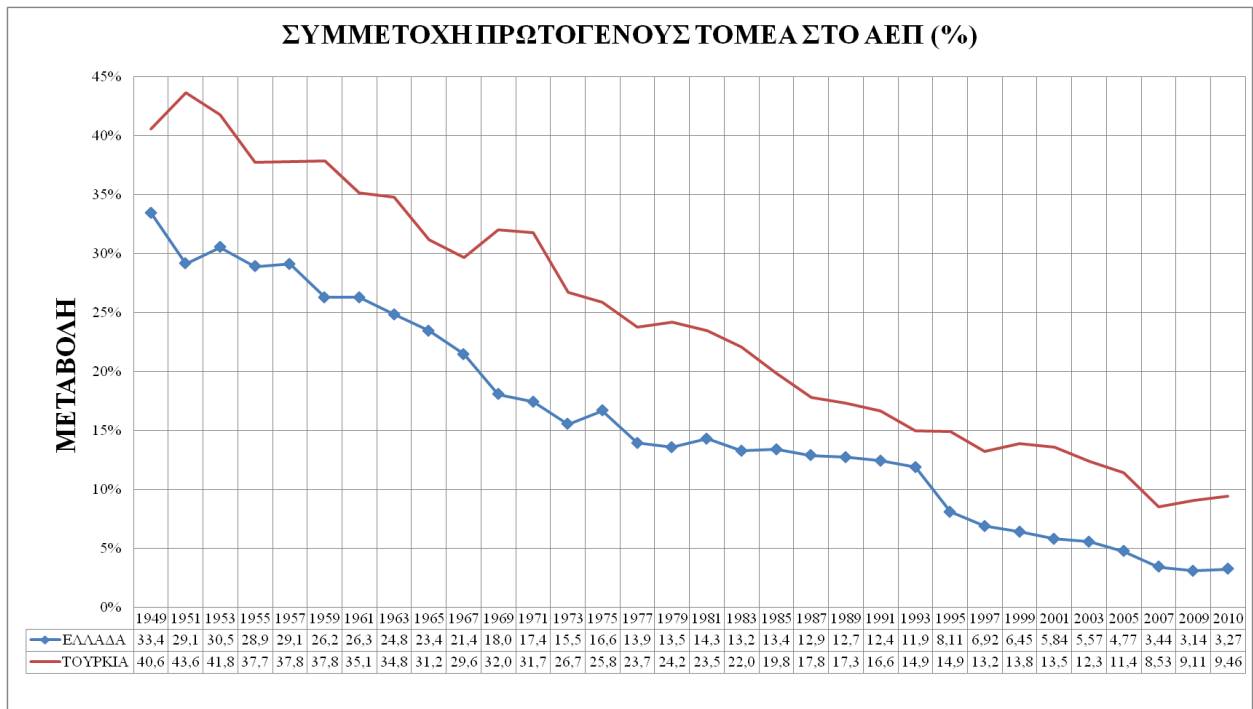
Στην παρούσα ενότητα θα ακολουθήσουν οικονομικοί δείκτες που θα αναφέρονται στην περίοδο 1949-2010 και θα επικεντρώνονται στους κυριότερους τομείς της οικονομίας καθώς και σε δείκτες οι οποίοι αποτελούν την υγεία της οικονομίας των χωρών. Οι οικονομικοί δείκτες των δυο χωρών θα επιτρέψουν στον αναγνώστη να δημιουργήσει μια σφαιρική άποψη για την πορεία της οικονομίας, δίνοντας του την ευκαιρία να εξάγει ασφαλή συμπεράσματα για την πραγματική εικόνα της οικονομίας. Οι οικονομικοί δείκτες που θα αποτυπωθούν στην παρούσα ενότητα και θα αφορούν την περίοδο 1949-2010 είναι οι κάτωθι:

- Ο ρυθμός μεταβολής του Α.Ε.Π των δυο χωρών.
- Η συμμετοχή του Πρωτογενούς τομέα στο Α.Ε.Π των χωρών.
- Η συμμετοχή του Δευτερογενή Τομέα στο Α.Ε.Π των χωρών.
- Η συμμετοχή του Τριτογενή Τομέα στο Α.Ε.Π των χωρών.
- Το Χρέος των δυο χωρών ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

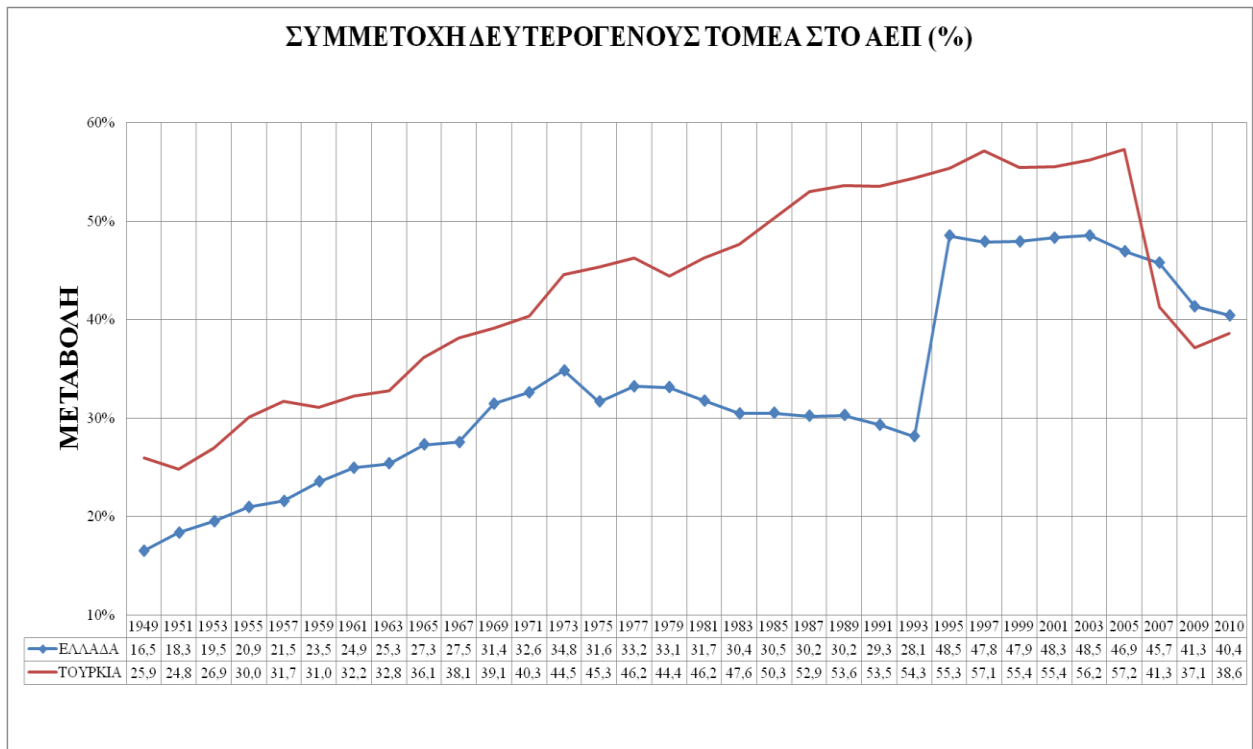
Επίσης, στην παρούσα ενότητα, θα παρατεθούν διαγράμματα στα οποία θα αποτυπώνονται το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης, την αδυναμία πληρωμής, τον υπερπληθωρισμό και τις τραπεζικές κρίσεις καθώς και πίνακες επεξήγησης. Τα διαγράμματα και οι πίνακες θα αναφέρονται στην περίοδο 1829-2009 όσον αφορά την Ελλάδα και στην περίοδο 1854-2009 όσον αφορά την Τουρκία.

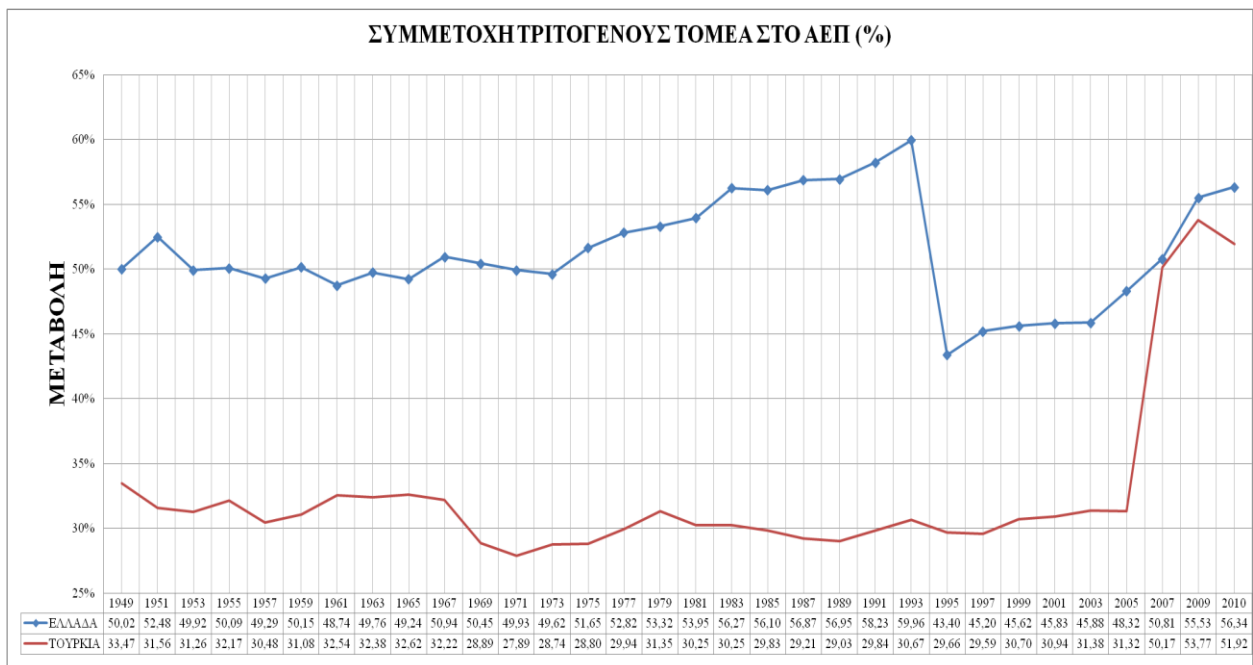
Διάγραμμα 1
Ετήσιος ρυθμός μεταβολής Α.Ε.Π

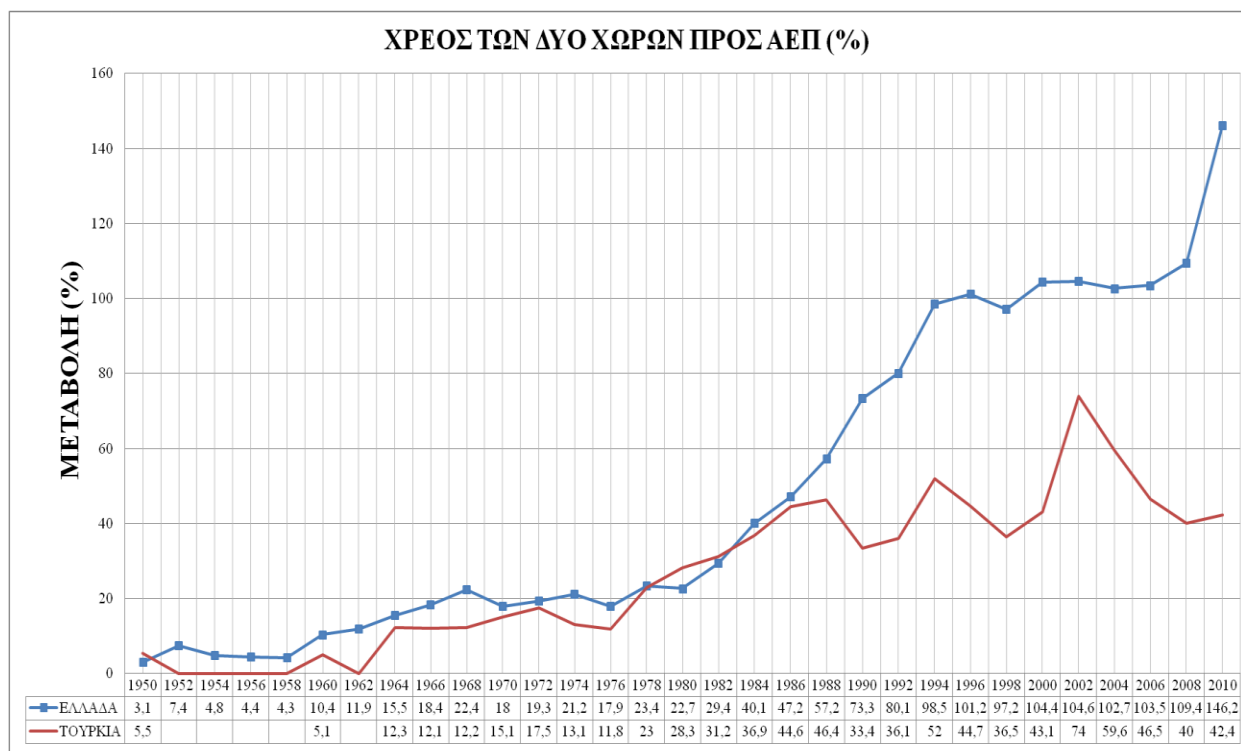
Διάγραμμα 2
Συμμετοχή του Πρωτογενή τομέα στο Α.Ε.Π

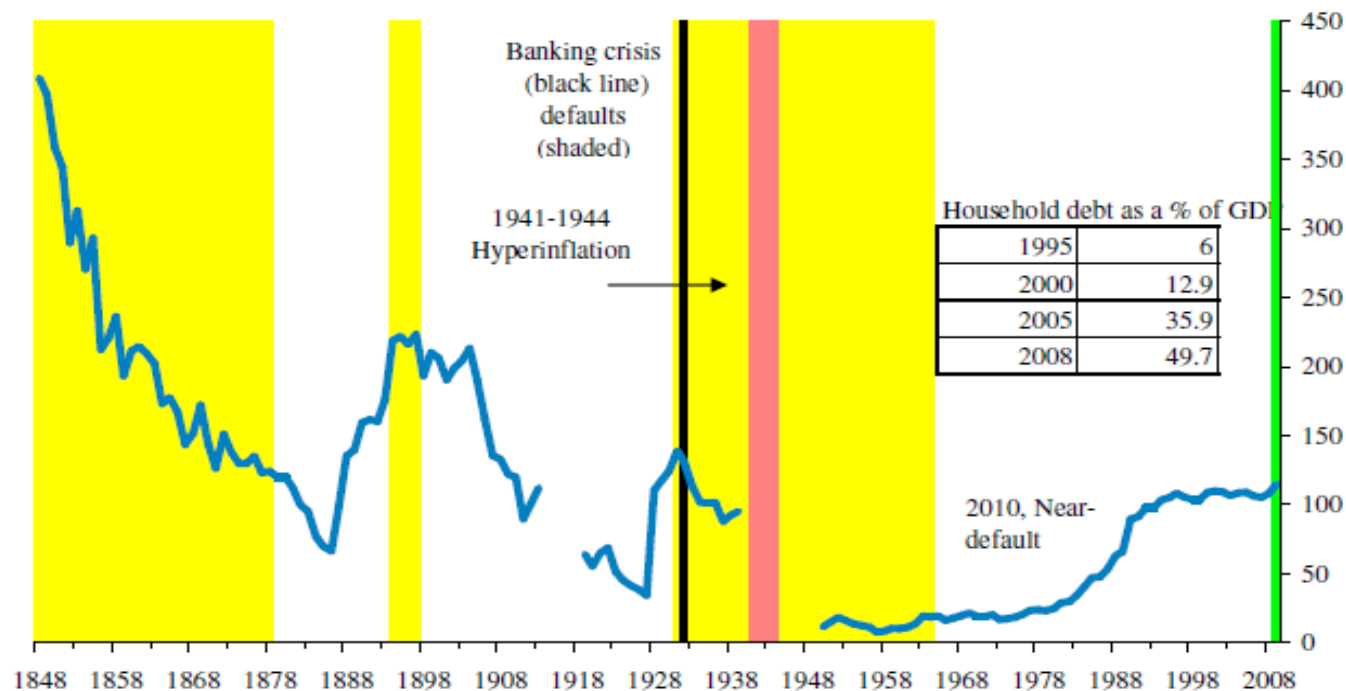
Διάγραμμα 3
Συμμετοχή του Δευτερογενή τομέα στο Α.Ε.Π

Διάγραμμα 4
Συμμετοχή του Τριτογενούς τομέα στο Α.Ε.Π

Διάγραμμα 5
Το Χρέος των δυο Χωρών προς το Α.Ε.Π (%)

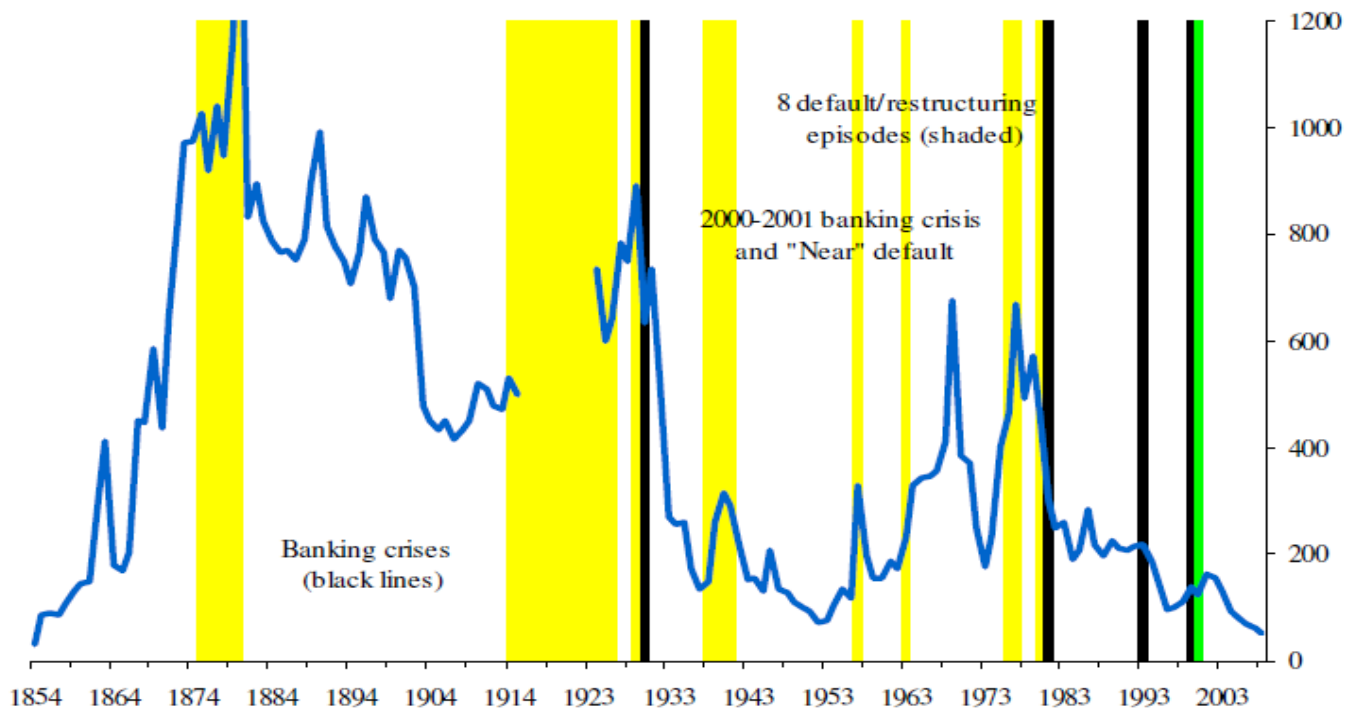

External default dates	Duration (in years)	Domestic default dates	Banking crisis dates (first year)	Hyper-inflation dates	Share of years in external default	Share of years in inflation crisis	5 worst output collapses year(decline) ¹
1826-1842	17	1932-1951	1931	1941-1944	48.1	12.7	1847(14.0)
1843-1859	17		1991				1852(14.7)
1860-1878	19						1856(11.7)
1894-1897	4						1891(11.5)
1932-1964	33						1919(17.7)
Number of episodes:							
5		1	2	1			
Memorandum item on IMF programs, 1952-2007							
Dates of programs							Total
None							0

Πηγή: (Reinhart, 2016)

Διάγραμμα 6

Ελλάδα: Χρέος Κεντρικής Κυβέρνησης (εσωτερικό και εξωτερικό χρέος), Αδυναμία Αποπληρωμής, Υπερπληθωρισμός και Τραπεζικές Κρίσεις, 1848-2009 (Χρέος ως ποσοστό του Α.Ε.Π)

External default dates	Duration (in years)	Domestic default dates	Banking crisis dates (first year)	Hyper-inflation dates	Share of years in external default	Share of years in inflation crisis	5 worst output collapses year(decline) ¹
1876-1881	6	n.a.	1931	n.a.	19.5	35.6	1927(9.1)
1915-1928	14		1982				1932(6.0)
1931-1932	2		1991				1994(5.5)
1940-1943	4		2000				2001(5.7)
1959	1						2009(5.6)
1965	1						
1978-1979	2						
1982	1						
2000-2001 "near"	2						
Number of episodes:							
8		0		4		0	
Memorandum item on IMF programs, 1952-2009							Total number
Dates of programs							18
1961-1970, 1978-1980, 1983-1984, 1994, 1999, 2002							

Πηγή: (Reinhart, 2016)

Διάγραμμα 7
Τουρκία: Χρέος Κυβέρνησης, Αδυναμία αποπληρωμής και Τραπεζικές Κρίσεις, (1854-2009)
 (Χρέος ως ποσοστό των εξαγωγών)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνική

- Αλογοσκούφης, Γ. (1997), Η μακροοικονομική προσαρμογή στη δεκαετία του 1990, Εκδόσεις Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.
- Αναστασιάδης, Γ. (1998), Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940-1986), Εκδόσεις Σακκούλα, Αθήνα.
- Βεργόπουλος, Κ. (1986), Η Από-ανάπτυξη σήμερα, Εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα.
- Βερέμης, Θ. (2002), Η Σύγχρονη Τουρκία: Πολιτικό Σύστημα, Οικονομία και Εξωτερική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Βούλγαρης, Γ. (2001), Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, Σταθερή δημοκρατία σημαδεμένη από τη μεταπολεμική ιστορία. Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
- Γιαννίτσης, Τ. (1987), Τεχνολογικός μετασχηματισμός και οικονομική ανάπτυξη. Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα
- Παραλίκας, Δ. (1982), ΣΥΝΩΜΟΣΙΕΣ ΙΔΕΑ ΚΑΙ ΑΣΠΙΔΑ 1944-1974. Εκδόσεις Βασδέκης, Αθήνα.
- Δρακάτος, Κ. (1997), Ο μεγάλος κύκλος της ελληνικής οικονομίας (1945-1995). Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Τράπεζα της Ελλάδος. (1978), Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τράπεζας της Ελλάδος. Εκδόσεις Τράπεζα της Ελλάδος Αθήνα.
- Τράπεζα της Ελλάδος. (1978), Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τράπεζας της Ελλάδος. Εκδόσεις Τράπεζα της Ελλάδος Αθήνα. Σελ.350.
- Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος. (2002), Η Ελλάδα στο μεταίχμιο ενός νέου κόσμου. Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.
- Ζολώτας, Ξ. (1997), Νομισματικές και Οικονομικές Μελέτες. Εκδόσεις Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.
- Kissinger. H. (1995), KISSINGER: ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ. Εκδόσεις Λιβάνης, Αθήνα.
- Καζάκος, Π.(2009), Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά. Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
- Καλεντερίδης, Σ. (2007), Παράδοση Οτσαλάν. Εκδόσεις Παρασκήνιο, Αθήνα.
- Κεφαλογιάννης, Μ. (2000), Προβλήματα Δημοκρατίας. Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα.

- Λιναρδάτος, Σ. (1978), Από τον εμφύλιο στην χούντα. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.
- Λίτσας, Ν. (2007), Η σύγχρονη Τουρκική πραγματικότητα και ο ρόλος του στρατού στις δομές εξουσίας του κράτους: Από τη θεσμική κατοχύρωση στη συνειδησιακή ταύτιση. Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, Αθήνα
- Μαρδάς, Κ. (2005), ΠΡΟ-ΙΜΙΑ ΠΟΛΕΜΟΥ. Εκδόσεις Ποντίκι, Αθήνα
- Μελετόπουλος, Μ. (2008), Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΩΝ. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.
- Μήλιος, Γ. (2000), Ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός. Από τον επεκτατισμό στην καπιταλιστική ανάπτυξη. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Μοσχονάς, Μ. (1984), Η Ελλάδα στην δεκαετία 1940-1950. Ένα Έθνος σε κρίση. Εκδόσεις Θεμέλιο, 1984.
- Μούσης, Ν. (2005), Ευρωπαϊκή Ένωση, Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.
- Μουσιδής, Α. (1986). Η αγροτική κοινωνία στη σύγχρονη Ελλάδα. Εκδόσεις Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα
- Πανταζίδης, Σ. (2002). Μακροοικονομικές εξελίξεις και οικονομική πολιτική στην Ελλάδα. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Παπαηλίας, Θ. (2015). Οικονομία και Κοινωνία. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Παπακωνσταντίνου, Μ.(1997), Η παραγμένη εξαετία 1961 - 1967. Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα.
- Παττακός, Σ. (1999), ΗΜΕΡΑΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ. Εκδόσεις ΕΚΔΟΣΙΣ.
- Πεπελάσης, Α.Α. (1976), Αγροτική πολιτική και ανάπτυξη. Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα.
- Σακκάς, Δ. (2010), Κωνσταντίνος Καραμανλής και το κράτος του της περιόδου 1955-1963. Εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα.
- Σακκάς, Δ. (1994), Τα αναπτυξιακά προγράμματα της περιόδου 1947-1966 και η σχέση τους με τον ενδεικτικό προγραμματισμό, Αθήνα.
- Σταθάκης, Γ. (2002), Η εκρηκτική εικοσαετία 1949-1967. Εκδόσεις Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα

- Σταθάκης, Γ. (2004), Το δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ. Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα.
- Στεφανίδης, Τράπεζα της Ελλάδος και. Καραβίας, (1954,1964,1978), «Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τραπεζής της Ελλάδος», «Η αμερικανική βοήθεια», «Η βοήθεια των ΗΠΑ προς την Ελλάδα κατά την περίοδο 1944-1962». Εκδόσεις Επιθεώρησης Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Συλλογικό. (2000), Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Εκδόσεις Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα.
- Συλλογικό. (1997), Ιστορικό Λεύκωμα 1960: Η Κύπρος γίνεται ανεξάρτητη. Εκδόσεις Καθημερινή, Αθήνα.
- Συλλογικό. (1997), Ιστορικό Λεύκωμα 1961: Η Ελλάδα συνδέεται με την ΕΟΚ. Εκδόσεις Καθημερινή, Αθήνα.
- Δελαστικός, Γ. (2008), Το τέλος των Βαλκανίων. Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.
- Συλλογικό (1992), Το χρονικό του 20ου αιώνα. Εκδόσεις 4Ε, Αθήνα
- Τσώρτσιλ, Ου. (1955), Απομνημονεύματα Ουίνστον Τσώρτσιλ. Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα
- Χαλικιάς (1976), Στοιχεία για το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα: Εκδόσεις Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος, σ.162. Αθήνα
- Χριστόδουλος, Α. (2008), Βασικές αρχές που διέπουν το κοινοτικό πλαίσιο στήριξης. Εκδόσεις Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Προγραμμάτων ΚΠΣ ΥΠΕΠΘ (ΕΥΕΠ ΥΠΕΠΘ), Αθήνα.
- Ψαλιδόπουλος, Μ. (2004), Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος 1928-2008. Εκδόσεις Κέντρο Πολιτισμού, Έρευνας και Τεκμηρίωσης, Αθήνα.

Β. Ξενόγλωσση

- Ahmad, F. (1977), The Turkish Experiment in Democracy 1950-1975. C.Hurst and Co, London.
- Dodd, C. (1983), The Crisis of Turkish Democracy . Eothen, London.

- Yeldan, E. (2016), Turkey and the long decade with the IMF: 1998-2008
Department of Economics. Bilkent University, Turkey
- Frederick, W. (1965), The Turkish Political Elite. Massachusetts: The M.I.T. Press,
Cambridge
- Hale, W. (1981), The political and economic development of modern Turkey.
Croom Helm, London
- Hale, W. (1994), Turkish Politics and Military. Routledge, London
- Hopkins. J (2016), The Economy of Turkey: An Analysis and Recommendations
for a Development Program. Johns Hopkins press, Baltimore.
- Kafiris B. (1975), Journal of the Hellenic Diaspora: The Greek Economy Under
the Junta. Hellenic American Society, Indiana.
- Karpat, K. (1973), Social Change and Politics in Turkey: A Structural-Historical
Analysis. BRILL. Netherlands
- Robinson, R. (1963), The First Turkish Republic, A Case Study in National
Development. Harvard University Press
- Weiker, W. (1963), The Turkish Revolution 1960-1961. Brookings Institution.
Washington
- Zurcher, E. (2004), Turkey. A modern history. I.B. Tauris and Co, London.

Γ. Ελληνικά και Ξένα Επιστημονικά Άρθρα

- Κατσέλη, Α. (1997), The Greek Economy in the Post-Maastricht Era”, Hellenic
Studies. Vol. 5, No 2.
- Πατρώνης, Β. (2002), Κράτος και Οικονομική Πολιτική στη Μεταπολίτευση. Αθήνα:
8^ο Επιστημονικό Συνέδριο του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα,
2002.
- Öktem, K. (2010), New Islamic actors after the Wahhabi intermezzo: Turkey’s
return to the Muslim Balkans. European Studies Centre,
University of Oxford.
- Aras, B. (2012). Turkey and the Balkans: New Policy in a Changing Regional
Environment. German Marshall Fund of the United States.

- Bolukbasi, S. (2009), Behind the Turkish - Israel Alliance: Aturkish View. Journal of Palestine Studies.
- Irma Adelman and Hollis B. Chenery (1966), The Foreign Aid and Economic Development: The Case of Greece Vol. 48, No. 1 Published by: The MIT Press pp. 1-19
- Reinhart, C. (2010), This Time Is Different Chartbook: Country Histories On Debt, Default, And Financial Crises. Massachusetts: University of Maryland
- Schleifer, Y. (2010), Ahmet Davutoglu: A Thinker in the Halls of Power. World Politics Review.
- James M Barker (1951), The Economy of Turkey: An Analysis and Recommendations for a Development Program. Baltimore : Johns Hopkins press.
- Yeldan, Erinc. (2001), TURKEY, 1980-2000: FINANCIAL LIBERALIZATION, MACROECONOMIC (IN)-STABILITY, AND PATTERNS OF DISTRIBUTION. Ankara: Bilkent University.

Δ. Διαδικτυακές Πηγές

<http://dlib.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE> (2016)

<http://www.kathimerini.gr/764414/article/epikairothta/politikh/2009-h-krish-xreoy-shtan-hdh-parousa> (Παλαιολόγος Γ., Έλλης, Α., Βαρβιτσιώτη Ε. (2016). 2009, η κρίση χρέους ήταν ήδη παρούσα.)

<http://www.kathimerini.gr/> (Γ.Μαντελας (2016). Η επέτειος του Νταβός)

<http://www.kathimerini.gr/289454/article/epikairothta/ellada/to-sxedio-marsal-alla3e-thn-ellada> (Έλλης, Α.(2016), Το Σχέδιο Μάρσαλ άλλαξε την Ελλάδα)

<http://www.kathimerini.gr/376634/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/sfixtos-stis-ay3hseis-twn-mis8wn-o-proupologismos-toy-2010> (Νίκας, Σ. (2016). Σφιχτός στις αυξήσεις των μισθών ο προϋπολογισμός του 2010.)

<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=493975> (Παπαϊωάννου, Γ. (2016) Η διετία που εκτίναξε το χρέος)

<http://news.in.gr/greece/article/?aid=1129265> (Προσφυγή της Ελλάδας στο μηχανισμό στήριξης ανακοίνωσε ο πρωθυπουργός, 2016)

<http://news.in.gr/economy/article/?aid=1086572> (Σε υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας προχώρησε η Standard & Poors ,2016)

<http://www.3kps.gr/> (Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης. 2016).

<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=130472> (Πάγωμα μισθών και περικοπές επιδομάτων ανακοίνωσε η κυβέρνηση, 2016)

<http://www.kathimerini.gr/380168/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/trith-ypova8mish-ths-ellhnikhs-oikonomias-ton-dekemvrio> (Τρίτη υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας τον Δεκέμβριο, 2016)

<http://www.protothema.gr/economy/article/54343/ypobathmish-ths-elladas-se-vvv-apo-th-fitch> (Υποβάθμιση της Ελλάδας σε BBB+ από τη Fitch, 2016)

www.europarl.europa.eu (ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΛΣΙΝΚΙ, 2016)

<http://news.in.gr/economy/article/?aid=1088658> (Τον προϋπολογισμό του 2010 ενέκρινε η Βουλή με την οικονομία σε ύφεση, 2016).

<http://www.naftemporiki.gr/slideshows/511771/to-xroniko-tis-ellinikis-krisis/all> (Το χρονικό της ελληνικής κρίσης. 2016).

www.hellenicparliament.gr (Παπαντωνίου, Γ. 1997. Εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού οικονομικού έτους. Αθήνα, 2016).

www.taxheaven.gr (2016)

<http://www.turkstat.gov.tr> (2016)

www.milliyet.com.tr (Gursel, 2016)

www.sabah.com.tr (Aksoy, 2016)